

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1921.

Första kammaren.

Nr 34.

Onsdagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 4 och den 6 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Stendahls* motion, nr 229, om bemyndigande för Kungl. Maj:t att sätta tilläggstull å vissa varor.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 109.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande och memorial: nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponering av 1920 års avkastning av statens hästavelsfond; och nr 54, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i frågor rörande anslag under riksstatens nionde huvudtitel.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
förstärkning
av kommers-
kollegii ar-
betskrafter.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, till förstärkning under år 1922 av kommerskollegii arbetskrafter i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen anförde, å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 147,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till förstärkning under år 1922 av kommerskollegii arbetskrafter, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen angivit och utskottet i denna punkt förordat, å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 138,200 kronor.

Herr statsrådet Malm: Herr greve och talman, mina herran! I den nyss genomgångna punkten av statsutskottets utlåtande har utskottet företagit åtskilliga beskrningar på den kungl. propositionen. Jag är nu för min del övertygad om att dessa beskrningar komma att vålla en del olägenheter för ämbetsverket, men jag har också förstått, vad som ligger bakom.

Jag vill emellertid vid denna punkt av utskottets betänkande säga några ord i en särskild fråga. Det gäller byråinspektören vid kommerskollegii fartygsinspektionsbyrå. Denne byråinspektör hade av Kungl. Maj:t föreslagits att uppflyttas från förstagrads- till andrageradstjänst, men utskottet har ansett, att det med den saken kan tillsvidare bero.

Emellertid är förhållandet det, att arbetet på denna byrå — det gäller det nautiska området — ju har högst avsevärt ökats, och det ökade arbetet har i huvudsak kommit på denne byråinspektör. Jag har fått klart för mig, att det är både mycket och kvalificerat arbete, som åligger honom att göra. Därtill kommer att det på sjöfartsbyrån finnes ett så kallat sjötekniskt biträde, som har, så vitt jag kunnat förstå, arbete av ungefär samma kvalitet som detta, och detta sjötekniska biträde är sedan lång tid tillbaka placerat i andra lönegraden. Det finns även en annan sådan jämförelse att göra. Inom socialstyrelsen finnes det en byråassistent i sjöfartsärenden, och även denne man är placerad i andra lönegraden.

Jag förstår, att det icke finns stora utsikter att få en höjning genomförd nu, men jag vill förbereda riksdagen på att — jag har åtminstone anledning att antaga det, ty rättvisan synes mig kräva det — Kungl. Maj:t kommer med en ny framställning härom ett annat år, och jag hoppas, att den då skall vinna statsutskottets och riksdagens bifall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den förevarande punkten hemställt.

Punkterna 6—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att *dels* till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor,

*Anslag till
forsknings-
verksamhet
inom kraft-
och bränsle-
området
m. m.*

dels ock, under förutsättning att en anläggning för försök i fabriksmässig skala med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter bleve förhyrd eller inköpt, för färdigställande och drift under år 1922 av omförmälda anläggning å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 100,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) till bedrivande genom ingenjörsvetenskapsakademien av tekniskt-vetenskaplig forskningsverksamhet inom kraft- och bränsleområdet å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 200,000 kronor,

b) avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för inköp och färdigställande av en anläggning för försök i fabriksmässig skala med framställning ur alunskiffer av olja och andra produkter.

Herr statsrådet Malm: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber först att med största tillfredsställelse få konstatera, att utskottet har behjärtat det rent sakliga i Kungl. Maj:ts framställning i detta avseende.

Det är ju så, att kristiden har visat, att frågan om Sveriges tillgodoseende med oljor under tider, då vi varit avspärrade, är en av de största svårigheter vi hava att räkna med, och det är därför av synnerligen stor vikt, att vi försöka bereda oss på att tillvarataga våra nationella möjligheter så långt som är görligt.

Emellertid tror jag nog, att det är så, att statsutskottet i viss mån feltolkat vad Kungl. Maj:t här skrivit i propositionen. Kungl. Maj:t har icke bundit sig vid någon viss anläggning, utan det har tydligt angivits, att även andra möjligheter än dem, på vilka ingenjörsvetenskapsakademien grundade sitt förslag, vore tänkbara. Kungl. Maj:t har tydligt angivit, att vi hava tagit det av akademien föreslagna beloppet för att hava en utgångspunkt för beräkningen, men man har, som sagt, icke velat binda sig vid att köpa någon viss anläggning.

Utskottet har också antytt, att vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle vissa enskilda strävanden, som vore värda statsunderstöd enligt utskottets mening, icke kunna påräkna sådant understöd. Emellertid är nog icke förhållandet sådant. Meningen var, att om man blott fick en försöksanstalt, så skulle alla sådana metoder, som vore värda att undersökas, också vid den anstalten komma att undersökas. Emellertid är ju huvudsaken den, att man får ett anslag till byggande eller anskaffande av en undersökningsanstalt, och i så måtto är således utskottets hemställan av största värde för själva frågans framdrivande.

*Anslag till
forsknings-
verksamhet
inom kraft-
och bränsle-
området
m. m.
(Forts.)*

Sedan är det ju, som utskottet antyder, fråga om, hur man skall skaffa driftmedel för år 1922 och därvid vill jag endast taga fasta på vad utskottet antyder, att om så är nödvändigt, får Kungl. Maj:t komma tillbaka.

Jag vill också beröra ett annat yttrande, som utskottet har. Det har tydligen fäst sig vid att i socialstyrelsen förberedas vissa åtgärder för åstadkommande av en i möjligaste mån effektiv kontroll över bränsleförbrukningen inom av statsverket disponerade byggnader och lokaler m. m., och man har inom utskottet varit rädd för att det blir ett visst dubbelarbete inom ingenjörsvetenskapsakademien och socialstyrelsen. Härmed förhåller det sig sålunda: då denna fråga om bränslekontroll kom upp, så tänkte man inom regeringen i första hand på ingenjörsvetenskapsakademien, men när man undersökte saken, kom man till den slutsatsen, att kontrollen icke lämpligen kunde uppdragas åt denna akademi. Den har egentligen att handlägga de principiella frågorna, att i princip klarlägga, huru det och det bränslet skall tillgodogöras etc. Den av socialstyrelsen avsedda kontrollen skall se till att dessa principer bliva tillämpade i detalj vid de anläggningar, som finnas inom de olika ämbetsverken. Jag vill bara lämna detta meddelande för att visa, att Kungl. Maj:t har observerat, att samarbete mellan socialstyrelsen och ingenjörsvetenskapsakademien måste etableras på ifrågavarande område.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 43.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 44.

Lades till handlingarna.

Punkterna 45 och 46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Punkterna 1—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändring i vissa delar av lagen den 2 december 1892 angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären jämte två i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden :

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 och 26 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lättnader i fråga om förtullning av för aktiebolaget svenska tobaksmonopolets räkning inkommande oarbetad tobak och tobaksmjöl; samt

nr 34, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:tt i fråga om sådan förändring i fråga om den s. k. nöjesskatten, att densamma till viss del bliver statsskatt.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning *Ang. nöjesbe-* av väckt motion om ändringar i förordningen om rätt för kommun att *skattningen.* upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 99, hade herr *Gustafson* i Stockholm hemställt, att riksdagen

Ang. nöjesbeskattningen.
(Forts.)

måtte besluta, att sådan ändring i lagen om nöjesskatt företoges, att föreningar och folketsparkföretag, som arbetade för att åstadkomma god och fostrande förströelse för billig avgift, måtte befrias från erläggande av skatt, samt att skatten i övriga fall måtte utgå med 10 procent å biljettpreisen.

Utskottet hade i det föreliggande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att herr Gustafsons i Stockholm förevarande motion, II: 99, om ändringar i förordningen om rätt för kommun att upptaga särskild avgift vid vissa offentliga nöjestillställningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet fanns fogad en reservation av herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Gustaf Nilsson*, *Örne*, *Johansson* i Kullersta, *Björnsson*, *Sköld* och *Uddenberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen utvisade, och att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av herr Gustafsons i Stockholm motion II: 99, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville ej mindre föranstalta om undersökning rörande de verkningar, vilka nöjesbeskattningen i olika orter utövade i avseende å strävanden att bereda en större allmänhet tillgång till prisbillig och god förströelse, än även, om berörda undersökning därtill gäve anledning, låta verkställa utredning om sättet för avhjälpande av förefunna missförhållanden samt framlägga det förslag, som kunde av utredningen framgå.

Herr *Björnsson*: Herr talman, mina herrar! Lagen om nöjesskatt har icke varit i funktion så länge, och därför kan det synas rätt egendomligt, att man redan är beredd att yrka på en revision av lagen. Emellertid har lagen varit i verksamhet redan tillräckligt länge för att det skall ha hunnit visa sig, att det finns en del svagheter och brister i densamma.

Till en början synes den gruppering av olika slags nöjestillställningar, som genomförts i lagen, icke i alla avseenden hava varit lycklig. Jag kan nämna, att man, enligt utslag, som tillkommit besvärsvägen, har kommit till det egendomliga resultatet, att en del rent marknadsgyckel, såsom ringkastning, målskjutning på skjutbanor och dylikt gått fritt från nöjesskatt.

Likaså har det visat sig, att kommunala myndigheter på olika ställen tillämpa lagen med mycken växlande stränghet. Det är klart, att sådana företeelser redan från början voro att påräkna, därför att lagen gjordes kommunalt fakultativ. De beslutande myndigheterna i kommunerna hava frihet och rättighet att, inom vissa maximigränser, för varje ort för sig besluta om skattesatser. Det synes nu vara så, att det har varit rent onödigt stora ojämnheter. Det beror i hög grad på den maktfördelningen inom den beslutande kommunala myndigheten, huruvida man förfar hårt eller mildt gent emot olika slag av nöjestillställningar.

Den motion, som ligger till grund för detta utskottsutlåtande, tager i första hand sikte på så kallade folkparker, och det måste naturligtvis medgivas, att dessa äro av högst växlande kvalitet. Det finns sådana, som skötas väl, och sådana som skötas relativt illa. Men det har på många ställen visat sig, att även välskötta folkparksföretag hava måst nedläggas på grund av hård beskattning.

Vid utskottets behandling av denna fråga hava en del av utskottets ledamöter reserverat sig till förmån för skrivelse till Kungl. Maj:t. De hava därvid naturligtvis icke tagit sikte uteslutande på folkparksföretag, utan hava velat söka få lagen ändrad dithän, att alla nöjestillställningar, som avse att bereda god och fostrande förströelse, komma i åtnjutande av den lindring, som kan behövas.

Till slut vill jag erinra om ett förhållande, som på sina ställen verkar rätt besvärande. Det finns samhällen här i landet, vars befolkning har sin folkpark i annan kommun än sin egen, och den främmande kommunen passar naturligtvis på att klippa till med en rätt hård nöjesskatt, över huvud taget så hård som möjligt. Den beskattning, som på detta sätt uttages, drabbar en annan kommuns medlemmar, och det har synts oss reservanter vara angeläget, att man skulle försöka om möjligt få en revision av lagen till stånd i sådan riktning att dylika ojämnheter och hårda tillämpningsmetoder skulle i största möjliga grad kunna undvikas.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Antonsson: Den motion, som föranlett det nu förevarande bevillningsutskottets betänkande, är avfattat så, att riksdagen måtte besluta, "att sådan ändring i lagen om nöjesskatt företages, att föreningar och folketsparkföretag, som arbeta för att åstadkomma god och fostrande förströelse för billig avgift, måtte befrias från erläggande av skatt, samt att skatten i övriga fall må utgå med 10 procent å biljettprisen".

Det är, som kammaren måhända erinrar sig, endast två år tillbaka sedan lagstiftning om nöjesskatt genomfördes, och man har sålunda mycket kort erfarenhet av dess verkningar. Anledningen till att skatten föreslogs bliva kommunal var den att kommunerna vore i hög grad hårt betungade genom alltjämt ökade kommunalskatter. Men tillförsäkrades dock kommunerna rätt att själva bestämma, huruvida skatten över huvud skulle utgå och i så fall, inom vissa gränser, till vilka belopp. Det är alltså kommunerna själva, som hava att avgöra, huruvida skatt skall utgå och till vilka belopp. Nu är det emellertid så mycket mindre anledning, synes det mig, att göra en ändring, då vi, sedan denna lag antogs, hava genomfört den kommunala lika rösträtten. Följaktligen hava de olika samhällena tillfälle att ordna sig var och en efter sina förhållanden och uppfattning.

Vidare synes det mig, att den motion, som nu föreligger, icke är lämplig basis för att därpå bygga en skrivelse till Kungl. Maj:t. Den avser ju endast vissa delar av nöjesskatten. Det synes icke heller vara

Ang. nöjesbe-
skattningen.
(Forts.)

möjligt att avgöra, huruvida en nöjesanordning är fostrande eller ej; därom äro ju meningarna mycket delade. Särskilt med avseende å teaterföreställningar hava under de sista dagarna i tidningspressen pågått tvister därom, och vi hava sett, huru olika åsikter göra sig gällande. Samma torde förhållandet även vara på andra områden, såsom beträffande dans- eller akrobatiska föreställningar eller annat vad det månne vara, som kan förekomma på nöjestillställningar i folkparkerna.

Utskottsmajoriteten har emellertid ansett, att man icke borde för närvarande vidtaga ändring i nu gällande lagstiftning, allra helst som denna torde bliva föremål för prövning i sammanhang med kommunal-skattefrågan i dess helhet. Det är därför, herr greve och talman, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Björnsson: Gentemot herr Antonsson vill jag endast invända det, att reservanterna naturligtvis ej fattat sin ståndpunkt utslutande på grund av den föreliggande motionen utan önskat, att bevillningsutskottet skulle använt sin motionsrätt för att komma till ett tillfredsställande resultat.

Herr Rune: Herr greve och talman, mina herrar! Det är ju alldeles uppenbart, att en nöjesskatt skall växla med hänsyn till att den drabbar de olika nöjestillställningarna högst ojämnt. Det är ju alldeles klart, att man kan lita på, att i en kommun behandlas ett visst nöje på ett sätt, i en annan kommun på ett annat sätt. Men om det skulle gälla att försöka ordna dessa förhållanden efter en bestämd, jag må säga schablon, så tror jag det skulle visa sig, att nöjestillställningarna växla till art och beskaffenhet så betydligt, att det är nästan omöjligt att försöka i detta hänseende införa en bestämd enhetlighet. Det är alldeles säkert, att liksom man kan rikta anmärkningar emot den nöjesskatt, som ålägges vissa nöjen, som bjudas i folkparkerna, så kan man rikta lika stora anmärkningar mot den nöjesskatt, som drabbar andra nöjen. Och om man på detta vis skulle ensidigt gå att bereda lindring för en art av nöjen, så skulle det naturligtvis därigenom bli en orättvisa på ett annat håll. Det synes mig alldeles uppenbart, att det riktiga är, att varje kommun får bestämma över dessa förhållanden. Kommunens medlemmar och kommunens representanter äro väl i alla fall de, som bäst sitta inne med förmåga att bedöma värdet av de nöjen, som bjudas, och det är ju i alla fall kommunens rätt, som det gäller. Och under sådana förhållanden kan jag ej förstå, att det är rimligt att ändra lagen nu på det sätt, som här är ifrågasatt, eller att nu skriva och begära en utredning i frågan. Det är ju verkligen så, att denna lagstiftning är så ny, att det synes mig rimligt, att man, på sätt här förut är framhållet, väntar ännu någon tid för att se, om ej det kan utveckla sig i de olika kommunerna en mera bestämd praxis. Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkan-*Ang. nöjesbe-*
den, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad ut-*skattningen.*
skottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare på anta-
(Forts.)
gande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade re-
servationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades,
vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskot-
tets utlåtande nr 42, angående vissa framställningar rörande elvte huvud-
titeln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 22, hade herrar *Wig-* *Om förfat-*
forss och *Hellberg* hemställt, att riksdagen måtte från och med år 1922 *tareanslag*
bevilja filosofie doktorn *Allen Vannérus* så länge han levde ett årligt *åt filosofie*
utgående författareanslag av 5,000 kronor. *doktorn A.*
Vannérus.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivet skäl hem-
ställt, att förevarande motion I: 22 icke måtte till någon riksdagens åt-
gård föranleda.

Herr *Wig forss*: Jag skall ej upptaga kammarens tid mer än
ett par ögonblick. Jag står såsom motionär för ett författareanslag till
doktor *Allen Vannérus*, men då jag själv är medlem av utskottet och
ej har reserverat mig, så är det tydligt, att jag anser utskottets avslag
vara så avfattat, att det tillfredsställer mig såsom motionär. Det gör
det därför, att utskottet mycket välvilligt har understrukt det behjär-
tansvärda i motionen och endast ansett sig icke på egen hand kunna
tillstyrka omedelbart bifall; och det är naturligtvis — det får ju även
motionären erkänna — svårt för ett utskott och en kammare att på en
enskild motion besluta om ett sådant anslag. Utskottet säger därför
också, att det bör ankomma på den grundligare utredning, som endast
Kungl. Maj:t kan företaga, om ett sådant anslag bör beviljas, och ut-
skottsutlåtandet får sålunda tolkas så, att detta avslag på motionen
samtidigt innebär en hemställan till Kungl. Maj:t att företaga en
sådan utredning och, om Kungl. Maj:t finner denna utredning giva
vid handen, att ett dylikt anslag är berättigat, då också
framkomma med förslag. Jag tror, att de sakliga skäl, som ha fram-

Om författareanslag åt filosofie doktorn A. Vannérus.
(Forts.)

förts i motionen och som styrkas av de utlåtanden, som bifogats motionen, verkligen tydligt visa, att i detta fall ett dylikt anslag har fog för sig. Jag kan sålunda inskränka mig till det nu sagda och kan yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 39, beträffande vissa återstående delar av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till ny konkurslag m. m., förslag till lag om utmätningssed m. m. och förslag till lag om ändring i vissa delar av utsokningslagen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om efterskänkande av kronans rätt till strömfall vid vissa avvittringar.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 55, i anledning av väckta motioner angående visst bemyndigande för Kungl. Maj:t i avseende å kronans rätt vid avvittringarna i Sorsele och Vilhelmina avvittringslag.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 40 i första kammaren, av herrar *Rosén* och *Almkvist*, och nr 134 i andra kammaren, av herr *Holmner* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån så erfordrades, vidtaga de ytterligare åtgärder i avseende å kronans rätt vid avvittringarna i Sorsele och Vilhelmina avvittringslag, som möjliggjorde dessa återstående avvittringars snara avslutning.

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen icke hade något att erinra mot att kronan, därest Kungl. Maj:t med hänsyn till i ärendet föreliggande särskilda förhållanden skulle finna så lämpligt, efterskänkte den rätt till strömfall inom Vilhelmina och Sorsele avvittringslag, som kunde tillkomma kronan utöver vad vederbörande avvittringsutslag i sådant avseende innehölle.

Herr Schotte: Herr greve och talman, mina herrar! Då det beslut, riksdagen nu uppenbarligen går att fatta, har en särskild betydelse för de nordligaste bygderna i vårt land, framför allt för Västerbottens län, så torde kammaren tillgiva mig, att jag några minuter tar kammarens tid i anspråk.

Ett biträdande av föreliggande utskottsbetänkande innefattar så till vida den sista statliga åtgärden i avvitttringens långa historia, som vad vidare återstår kan karakteriseras såsom enbart avvecklings- och verkställighetsåtgärder.

Avvitttringen i Norrland, som varit av grundläggande betydelse för denna landsdels utveckling, påbjöds ursprungligen för så lång tid tillbaka som år 1683, alltså för omkring 240 år sedan. Den påbjudna avvitttringen kom av olika anledningar under 16- och 1700-talet föga till utförande. Det mesta avvitttringsarbetet verkställdes under 1800-talet.

Avvitttringen av de trakter, varom här är fråga, blev påbörjad senare än annorstädes; och först sedan det ömtåliga bestyret med odlingsgränsens bestämmande avslutats, blev genom ett kungl. brev av år 1892 avvitttringen igångsatt i dessa återstående trakter. Den har alltså här, oavsett det försenade påbörjandet, hittills pågått i det närmaste 30 år.

Jag skall ej här beröra de omständigheter, som orsakat, att avvitttringen uti ifrågavarande trakter mött särskilda svårigheter och dragit så lång tid. Jag skall ej heller ingå på de olägenheter av skilda slag, som befolkningen till följd härav fått utstå. Jag vill endast erinra om, att vad som tidigare förekommit år 1916 manade statsmakterna till beslut, som i främsta rummet åsyftade återstående avvitttringars ofördröjligen avslutning. Till följd av detta beslut och tack vare den regim, som då fick göra sig gällande i dessa frågors behandling, fullbordades också med all önskvärd skyndsamhet avvitttringarna inom Dorotea och Stensele-Tärna avvitttringslag och i allt väsentligt även inom Sorsele avvitttringslag. Förhållandet blev ett helt annat inom Vilhelmina avvitttringslag samt till en mindre del rörande nämnda Sorsele avvitttringslag.

Jag vill här bara konstatera, att, om samma grundsatser, som ledde till förenämnda avvitttringars avslutning, fått råda även i avseende å de andra avvitttringarna, Vilhelmina-avvitttringen skulle hava varit avslutad för omkring 2 år sedan och Sorsele-avvitttringen en kort tid därefter. Och varje år, som gått, har betydligt alltjämt ökade bekymmer för befolkningen. Innan de olika jordägarna (och Vilhelmina avvitttringslag består av 316 brukningsdelar) få taga sina genom avvitttringen bestämda nya områden i besittning, kan jordbruket icke uppräckas eller gå framåt, och få givetvis behöfliga nybyggnader och reparationer anstå.

Det ingripande i avvitttringen, som i trots av 1916 års beslut efter denna tid ägde rum — och varvid de mångfaldiga, invecklade och grannliga spörsmål, som innefattas i avvitttringen, icke tillräckligt beaktades — och det nya uppskov för avvitttringens trädande i verket, som därmed uppkom, har för vederbörande befolkning medfört många nya bekymmer och lidanden, och det har orsakat staten enbart nya kostnader. Den utredning om vattenrätten, som verkställdes, har ådagalagt, att den utredning i samma ämne, som tidigare på Kungl. Maj:ts särskilda föranstaltande utförts, varit fullt i sin ordning. Man kan tvista om värdet av de nya strömfäll, på vilka kronan nu på ytterst tvivelaktig rättsgrund

*Om efter-
skänkande av
kronans rätt
till strömfäll
vid vissa avvitttringar.*
(Forts.)

Om efter- gjort anspråk, men även med mycket sangviniska beräkningar i detta
skänkande av avseende kommer man dock ej så långt, att de ens tillnärmelsevis kunna
kronans rätt motivera det nya uppskovet med avvitrningen, de nya kostnaderna för
till strömfall staten och befolkningens allt mer förvärrade belägenhet. Men ej nog
vid vissa av- härmed! Det framstår för mig som alldeles uppenbart, att den vatten-
vittringar. rätt, kronan genom avvitrningen redan blivit tillförsäkrad och som bland
(Forts.) annat innefattar alla verkligt värdefulla vattenfall, vida går över vad
enligt författningarna kronan rätteligen kunnat göra anspråk på. I
jämförelse med vad kronan i detta hänseende erhållit för mycket är vär-
det av de strömfall, kronan nu ytterligare påyrkar att bekomma, för-
svinnande litet, en omständighet, som bjärt belyser det obefogade i den
besvärstalan, som å kronans vägnar nu föres.

Därest jordbruksutskottets enhälliga utlåtande nu av riksdagen bi-
falles, finnas bestämda utsikter, att inom en mycket kort tid icke endast
den föreliggande utan därmed även all avvitrning i riket skall vara
helt avslutad. Ett dylikt resultat är sannerligen värt mångdubbelt mot
det lilla offer, varom här är fråga.

Det är förhoppning om, att det länge och allmänt efterlängtade må-
let, all avvitrnings snara fullbordan, äntligen efter så lång tid och så
oerhörda svårigheter skall vara uppnådd, som jag yrkar bifall till ut-
skottets hemställan. Att Kungl. Maj:t, därest riksdagens beslut utfaller
i enlighet med utskottets förslag, omedelbart skall vidtaga de åtgärder,
som ytterligare krävas för denna frågas slutförande, därom är jag liv-
ligt övertygad. Och därmed skall också en bättre tid randas för den
kraftiga och idoga befolkning, som i dessa avlägsna och karga bygder
lever sitt strävsamma liv.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu fö-
redragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksut-
skottets utlåtande nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition
angående anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruks-
skolan vid Ultuna, dels ock en i statsverkspropositionen gjord fram-
ställning om vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.

Punkten 1.

Om anslag Under punkt 16 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition
till en lär- hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition
lingsbyggnad tion angående ytterligare anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad
för lant- för lantbruksskolan vid Ultuna, som Kungl. Maj:t kunde komma att
bruksskolan avlåta till riksdagen, för detta ändamål å extra stat för år 1922 beräkna
vid Ultuna. ett anslag av 160,000 kronor.

Härefter hade Kungl. Maj: t i en den 11 februari 1921 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 73, under återopande av bifogt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att såsom ytterligare anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 140,000 kronor.

Om anslag till en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj: ts förevarande framställning, att riksdagen såsom ytterligare anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna å extra stat för år 1922 anvisade ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en i två punkter avfattad reservation av herrar *Träff* och *Berge*. I punkten 1 av reservationen hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj: ts och utskottets framställning om ytterligare anslag till uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.

Herr *Träff*: Ja, herr talman, de båda punkterna under det nu föreliggande ärendet ha ett sådant omedelbart sammanhang med varandra, att det kanske kunde tillåtas att under diskussionen här få yttra sig om båda punkterna samtidigt.

Den fråga, som här föreligger, är, kan man säga, av ganska gammalt datum, men den blev i egentlig mening icke aktuell förr än 1914 eller 1915. 1914 hade Ultunastyrelsen nämligen sett sig föranlåten att upprätta ritning och kostnadsförslag för detta projekt till lärlingsbyggnad, som nu föreligger. Man hade använt sig av en arkitekt för detta, och han hade kommit till ett kostnadsförslag på 90,000 kronor för sin del. Nu hade Ultunastyrelsen tagit detta förslag under omprövning på våren 1915. De hade omarbetat detta av ingenjör Holmgren upprättade förslag och hade då förändrat det till det bättre så till vida, att lärlingsbostaden var utökad, antalet lärlingsrum var ökat från 14 till 16, och en sal var tillkommen genom ett bättre utnyttjande av det utrymme, som avsågs i förslaget. Och vad som var det allra viktigaste i vad Ultunastyrelsen vidtog vid detta tillfälle var den åtgärden, att den nedbringade kostnaden i beräkningarna från de 90,000, som ingenjör Holmgren kommit till, till 70,000 kronor. Det var ju enligt mitt förmenande bara skada, att man ej hade nog kraft att framdriva det förslaget, ty det var ju från alla synpunkter sett, tror jag, ett mycket gott förslag. Nu var det olika anledningar, som gjorde, att denna fråga ej kom fram, och det drog i väg det ena året efter det andra, och som vi veta stego ju byggnadsomkostnaderna och alla materialkostnader undan för undan, och följden blev, att detta byggnadsförslag, när det slutligen kom fram hade sprungit upp till 136,000 kronor. Men det var dock med 1918 års priser. När nu byggnadsstyrelsen skulle yttra sig över det av in-

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

genjör Holmgren och Ultunastyrelsen i förening upprättade förslaget, så kunde den ej godkänna detta förslag, och de grunder, varför den ej kunde godkänna det, angivas här i dess motivering, som i sammandrag är återgiven i Kungl. Maj:ts proposition i ärendet vid 1919 års riksdag. Jag skall taga mig friheten att framdraga några små satser ur byggnadsstyrelsens yttrande. "Då byggnaderna vid Sveriges lantbruksinstitut och skolor enligt byggnadsstyrelsens förmenande givetvis måste betraktas såsom förebilder och därigenom få betydelse för den allmänna byggnadskulturen i riket, synes det styrelsen vara av synnerlig vikt, att byggnader av ifrågavarande art bli ur såväl estetisk som hygienisk, byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt fullt tillfredsställande." Ja, med denna motivering och kritik säger byggnadsstyrelsen bestämt ifrån, att den ej kan godkänna det förslag, som Ultunastyrelsen från, såsom jag förmodar, mera praktisk synpunkt sett upprättat. Man kunde således icke godkänna det förslaget utan kom med ett helt nytt, som då skulle tillgodose de *särskilda* intressen byggnadsstyrelsen härvid åberopat, och det var ju alldeles givet, att kostnaderna härigenom skulle stiga. Det gjorde de också. De stego med detsamma med över 100,000 kronor och slutade på en summa av 238,000 kronor.

På grundval av detta yttrande och denna utredning kom ärendet emellertid inför riksdagen vid 1919 års lagtima riksdag. Kungl. Maj:t fann sig då föranlåten att i någon mån pruta på byggnadsstyrelsens förslag och ansåg, att det borde räcka med 200,000 kronor. För min egen del har jag den meningen, som jag tror är ganska vitt utbredd och som nog också en del av utskottets medlemmar har, att man nu borde hava kunnat hålla sig inom detta kostnadsanslag för byggnaden. Jag tror för övrigt, att även utskottets förslag kunnat bli ett annat, om icke utskottet vid ett besök, som det gjorde på platsen 1919, i viss mån bundit sig genom förhandsuttalanden och löften att verka för denna frågas lösning fortast möjligt, och dels därför att de av utskottets medlemmar, som voro med om 1919 års behandling av frågan, genom den ställning de då intagit ansågo sig på förhand bundna att vid denna riksdag gå med på det tilläggsanslag på ytterligare 100,000 kronor, som utskottet föreslår. Härigenom kommer utskottets förslag att sluta på en summa av 300,000 kronor. Kungl. Maj:t hade icke ens nöjt sig med dessa 300,000 kronor, utan hade äskat 340,000 kronor för ändamålet. På utskottets initiativ blev frågan ånyo undersökt, och av en genom Ultunastyrelsen företagen utredning framgick, att man med de byggnadspriser, som nu ansågos vara rådande, skulle kunna gå ned till 300,000 kronor och således pruta 40,000 kronor.

Nu anse reservanterna för sin del, att det belopp av 200,000 kronor, som redan vid 1919 års riksdag beviljades, borde kunna räcka, och vi stödja denna vår uppfattning därpå, att Ultunastyrelsen år 1915 kunde framlägga ett förslag, som ur praktisk synpunkt fyllde ändamålet och som slutade på 70,000 kronor. Nu då man går till mötes tider, som måste antagas vara mera gynnsamma med hänsyn till bygg-

nadspriserna, borde man kunna tänka sig, att en liknande byggnad skulle kunna uppföras för tredubbla beloppet, och på detta sätt kommer man just upp till ungefär 200,000 kronor, eller det belopp, som redan är beviljat. Reservanterna hava ytterligare blivit styrkta i sin uppfattning, att detta är rätta linjen, därigenom att det 1912 uppfördes en liknande byggnad vid Alnarp, som innehöll 22 lärlingsrum, under det att vid Ultuna det endast är fråga om 16 sådana, och vidare en hel del bekvämlighetsrum, exempelvis torkrum för arbetskläder, borstrum, badrum, värmeapparat, kolförrådsrum samt ett och annat förvaringsrum, vilken byggnad betingade en kostnad av 69,300 kronor. Detta är ju ungefär samma belopp, som Ultunastyrelsen kom till år 1915, eller omkring 70,000 kronor. Nu kan jag inte på rak arm precis säga, om kubikinnehållet i Ultunabyggnaden och Alnarpsbyggnaden var fullkomligt lika, men det förefaller mig av de utredningar i ärendet, som jag kunnat taga del av, som om det skulle vara ungefär detsamma, och om jag även här går ut från den förutsättningen att priserna äro tre gånger så höga nu, kommer jag som sagt till samma resultat, att det bör räcka med 200,000 kronor.

Om anslag till en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Jag tror, att det icke skulle skada, om åtminstone första kammaren för sin del gäve en liten bakläxa åt vederbörande i denna fråga. Det börjar ju i alla fall tendera dithän, att lyxen vid dessa offentliga byggnader blir i mycket hög grad överdriven. Då det icke synes finnas några andra makter, som kunna åstadkomma det, tror jag, att det vore skäl i att riksdagen själv tar hand om saken och ger dem, som hava skulden till denna lyx, en bakläxa.

I konsekvens med sitt förslag i första punkten har utskottet — om jag nu, herr talman, får tillåtelse att tala även om andra punkten — tänkt sig, att den gamla lärlingsbyggnaden skulle ombyggas för vissa nya ändamål, vilken ombyggnad enligt utskottet, som även här innebär en prutning på Kungl. Maj:ts förslag, går lös på ett belopp av 66,800 kronor. Samtidigt föreslås vissa ändringar i suterrängvåningen och mellanvåningen i rektorsbostaden, vilka arbeten skulle gå upp till 37,200 kronor. Tillsammans skulle dessa ändringsarbeten således kosta 104,000 kronor enligt utskottets förslag, och i sin helhet skulle denna byggnadsfråga komma att draga en kostnad av 404,000 kronor, vilket man väl i varje fall måste anse vara ett ganska avsevärt belopp för att tillgodose detta behov.

Nu skulle jag för min del vara benägen att tro, att även det sistnämnda beloppet av 104,000 kronor är för högt beräknat, då det nämligen är detsamma som Ultunastyrelsen kom till i augusti 1920, och om vi draga oss till minnes de dyra förhållanden, som då rådde, kunna vi med goda skäl antaga, att om vi dröja något år, skola vi kunna pruta mycket väsentligt på dessa 104,000 kronor.

Jag kan icke heller se, att det är så kolossalt överhängande med denna byggnad, som man här tycks vilja göra gällande, ty undervisningen kan i varje fall bedrivas, som det nu är. Det blir kanske något

Om anslag till en lär- lingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna. (Forts.)

bristfälligt, men inför de tider, som vi nu gå till mötes, få vi väl vara överens om att alla människor måste pruta något på sina anspråk.

Med dessa förhållanden för ögonen hava vi ansett oss vara fullkomligt på den klara sidan, då vi yrka bifall till reservationen, som innehåller ett anslag, som icke överstiger det belopp, som redan är beslutat vid 1919 års riksdag för uppförande av lärlingsbyggnaden, och avslag tills vidare i avvaktan på gynnsammare förhållande på anslaget för tillbyggnader.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets och Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Hellström: Herr greve och talman, mina herrar! Det är en ganska tacksam uppgift, som reservanterna taga sig före, då de yrka avslag å Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Därigenom skulle det komma att bliva en besparing för statsverket nästa år av 166,800 kronor.

För att emellertid göra avslagsyrkandet ännu mera aptitligt hava reservanterna räknat med att man vid bugetregleringen nästa år skulle göra en besparing av 404,000 kronor. Det är ju i och för sig alldeles orimligt att tala om att man kan göra en budgetbesparing för nästa år genom att omöjliggöra utnyttjandet av ett av riksdagen förut för 1920 och 1921 beviljat anslag. Men man kan säga, att det verkligen är en tanke, som ligger bakom just den där delen av motiveringen, nämligen den tanken att omöjliggöra för lantbruksskolan vid Ultuna att begagna sig av ens detta av riksdagen redan förut efter frågans vederbörliga prövning beviljade anslag av 200,000 kronor.

Den här frågan tror jag icke, att man, såsom den ärade reservanten gjorde, får betrakta uteslutande ur statsfinansiell synpunkt. Man måste nog också lägga en liten social synpunkt på den. Jag skulle vilja säga, att detta ytterst är en lantarbetarfråga. Våra lantbruksskolor avse ju att utbilda arbetsförmän vid det större jordbruket och i vissa fall också att giva utbildning åt personer, som själva skola ägna sig åt mindre jordbruk. Då dessa skolor kommo till, var man icke så noga med vad man kallade arbetarna och särskilt icke lantarbetarna. På grund därav blevo också förhållandena ordnade efter den uppfattning, som var gällande på den tiden. Man tyckte, att för dessa pojkar, som kommo dit från jordbruket och icke skulle få utbilda sig till tjänstemän, agronomer eller dylikt, kunde det vara ganska lämpligt att de fingo bo som en del andra lantarbetare fingo göra, och man inhyste dem en hel hop, fyra, fem, sex stycken i samma rum. För närvarande är det vid Ultuna på det sättet, att i vart och ett av de fyra rum, som användas som bostadsrum åt lärlingarna, bor det sju elever. Jag skulle vilja fråga de två herrar, som äro reservanter och som företräda det socialdemokratiska partiet, om de, därest den frågan nu föreläge att ordna förhållandena t. ex. vid de lantbruksskolor, som ägas av enskilda lantbrukare, då också skulle vara med om att man skulle tolerera, att lärlingarna

finge hava det så synnerligen opraktiskt, som här är förhållandet. Herrarna skola komma ihåg, att dessa elever icke som eleverna vid lantbruksinstitutet bara sitta och åhöra föreläsningar samt laborera och sedan gå in på sina rum och studera, utan de skola under sommarhalvåret — och en del av dem även under vinterhalvåret — deltaga i alla vid jordbruket förekommande arbeten. De komma ofta hem blöta och sura med både skodon och kläder alldeles genomvåta. Då finns det icke någon möjlighet för dem att få hänga upp sina kläder annat än i dessa salar, där de skola bo sju stycken, och där dessa sju elever dessutom skola bedriva sina studier.

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Jag tycker, att redan denna omständighet borde hava varit nog för herrar reservanter att betänka sig litet grand, innan de påyrkat, att man skall omöjliggöra en ändring av dessa förhållanden. Men i synnerhet förvånar det mig, att den ene av dessa reservanter, nämligen herr Berge, som är folkskollärare, har kunnat vara med om följande yttrande: "Ingen torde våga påstå, att här ett sådant oundgängligt behov föreligger, även om det kan vara högeligen önskvärt, att en förbättring sker. Lika litet har någon sökt eller kunnat visa, att ej lärlingarnas undervisning även under nu rådande förhållanden kan ske på ett fullt tillfredsställande sätt." Det är verkligen ett fenomenalt uttalande av en pedagog att säga, att en undervisning, som skall bedrivas hela vintern av dessa elever, kan ske på fullt tillfredsställande sätt under de förhållanden, som jag här nu har skildrat.

Vad är det, som är ifrågasatt och som av reservanterna betecknas som luxuöst? Jo, att dessa elever skola få möjlighet att bo två i varje rum, att de vidare skola få ett särskilt rum för att torka sina kläder och skodon och att de också skola få ett tvättrum. Uppgiften, att de även skulle hava ett klubbrum, som det säges i reservationen, beror på ett missförstånd.

Då jag läste reservationen, kom jag alldeles ofrivilligt att erinra mig en historia från den allra första tiden jag var uppe i Luleå. Då kom jag med i en styrelse, som hade en vaktmästare, vilken hade fri bostad, vedbrand och lyse samt dessutom en kontant avlöning av 500 kronor. Han hade gjort en hemställan till styrelsen att få det kontanta bidraget höjt till 720 kronor med den motiveringen, att det skulle vara så jämnt att få två kronor om dagen kontant. Då var det en gammal konservativ borgare, som uppträdde och sade: "En arbetare skall väl inte leva som en herreman! Han kan väl inte fordra, att han skall få äta på stads-hotellet och smörja sig med serviett heller!" Det yttrandet kom jag ofrivilligt att tänka på, då jag fick se den motivering, som dessa två socialdemokrater givit för sitt avslagsyrkande. Det är en vind från forna tider, som blåser genom denna reservation, som icke tar någon hänsyn till de sociala förhållandena. Jag beklagar bara, att den vinden skall komma så långt ifrån vänster.

Nå, jag har kanske redan yttrat mig för hårt emot herrar reservanter. Jag vill icke fränkänna dem socialt intresse, utan jag tror, att

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

de nog äro besjälade av ett mycket livligt sådant och anse, att även dessa jordbruksarbetare, som skola utbildas till jordbruksförmän, böra få leva under mänskliga förhållanden. Jag tror mig hava funnit förklaringen mycket närmare till hands. Det är ju mycket lockande att få sticka till statsutskottet en bukett, varigenom man visar, att det kan sparas 166,000 kronor, och kan man sedan genom att sätta in några pappersblommor i buketten komma upp till 404,000 kronor, bör det för mottagaren av densamma vara desto mer tilltalande.

Men dessutom har det nog varit en annan omständighet som gjort, att denna reservation kommit fram, och det är, att herrar reservanter icke voro med 1919, då riksdagen tog ställning till denna fråga. Nu kan man ju icke fordra, att nytillkomna riksdagsmän skola vara bundna av de uttalanden, som gjorts av de utskott, där de icke suttit förut, och icke heller av de uttalanden, som riksdagen gjort. Men även om *de* icke känna sig bundna därav, förefaller det mig dock, som om det skulle strida mot riksdagens värdighet, om riksdagen icke ansåge sig bunden av de uttalanden, som den gjorde år 1919. Jag vill bara erinra därom, att det byggnadsförslag, som herr Träff här kritiserar och som jag kanske också skulle kunna kritisera, om jag ville slå mig på den saken — det skulle kanske kunna tagas på något annat sätt i fråga om en och annan detalj — var föremål för riksdagens granskning år 1919, och i riksdagens skrivelse stå ordagrant följande ord: "Vid granskning av det av departementschefen i statsrådsprotokollet omförmälda, av byggnadsstyrelsen senast uppgjorda förslaget härtill" — det är just det förslag, som herr Träff vänt sig emot — "har riksdagen funnit detsamma väl ägnat att vinna godkännande." Jag tror icke, att, även om herr Träff och herr Berge händelsevis skulle vara framstående arkitekter, riksdagen har någon anledning att frånga det uttalande, som gjordes den gången.

Herr Träff har tydligen numera studerat riksdagshandlingarna från den tiden ganska noga, men han har icke meddelat allt, vad han därvidlag har funnit. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten vid att statsrådet, då denna fråga förelades riksdagen, yttrade, att det belopp av 200,000 kronor, som var ifrågasatt, redan då beräknades vara för lågt, och tilllade: "Ifall så efter anbudens prövning visar sig erforderligt, torde frågan om ökat anslag böra upptagas till vederbörlig prövning." Nu har denna fråga, om det behöves ökat anslag för att genomföra det av riksdagen godkända byggnadsprogrammet, blivit föremål för prövning. Jordbruksutskottet har på vederbörligt håll infordrat nya anbud, och man har fått ett nytt anbud, som jordbruksutskottet hemställt, att riksdagen skulle bifalla. Jag har för min del den uppfattningen, att riksdagen i detta fall icke har något annat att göra än att bifalla förslaget.

Jag är för min del övertygad om, att om herrar Träff och Berge hade varit med vid det besök, som jordbruksutskottet gjorde vid Ultuna, då man kom in i salarna och såg, hur det rent av var stora svårigheter för de unga männen att komma fram mellan sängarna — så tätt stodo

de där — så skulle de icke hava framlagt den reservation, som de nu hava avgivit.

Så skall jag be att få yttra litet med anledning av herr Träffs skäl för att man nu utan olägenhet skulle kunna stanna vid 200,000 kronor. Han tror, att det nog skulle kunna gå att bygga ändå. Hade icke byggnadsarbetarna intagit den ställning till sådana här frågor, som vi veta, att de gjort, tror jag nog, att det skulle hava varit möjligt, och skulle herrar Träff och Berge hava någon möjlighet att påverka dem och genomdriva någon nedsättning i deras fordringar, skulle man nog kunna få ned kostnaderna. Men icke tror jag, att man under nuvarande förhållanden kan räkna med lägre entreprenadanbud på så lösa grunder, som herr Träff anförde. Herr Träff nämnde, att man 1912 vid Alnarp uppförde en byggnad för ungefär 70,000 kronor, vilken till och med skulle vara finare än den byggnad, som nu skulle kosta 300,000 kronor, och han säger, att det bör vara tillräckligt, om man anslår tre gånger det förra beloppet. Först kan jag meddela, att vid det besök jordbruksutskottet gjorde vid Alnarp kunde utskottet konstatera, att man lyckats bygga alldeles ovanligt billigt där, och jag tror inte älls, att det nu skulle vara möjligt att för tre gånger det nämnda beloppet uppföra en sådan byggnad, som den som nu finnes där. Jag har ett direkt stöd därför i ett ärende, som för någon tid sedan förekom i riksdagen, fastän det icke föranledde någon debatt. Det var nämligen så, att det vid trädgårdsskolan där nere behövdes ett par lärarbostäder. En sådan lärarbostad uppfördes, icke 1912, då förhållandena voro ännu gynnsammare, utan 1916, och den kunde då uppföras för ett belopp mellan 7,000 och 8,000 kronor. I år har riksdagen beviljat 32,000 kronor för en liknande bostad. Men tre gånger sju blir bara tjuvett, och för att komma upp till trettiotvå måste jag något mer än fyrdubbla det första beloppet. Skulle vi även i nu föreliggande fall fyrdubbla den ursprungligen beräknade kostnaden, komma vi upp till ungefär den siffra, som jordbruksutskottet här föreslagit.

Jag tror för min del, att det är mycket litet fruktbart att göra jämförelser härvidlag med vad som skulle vara möjligt. Alla äro vi väl ense om att det skulle vara önskvärt att uppföra den av riksdagen beslutade byggnaden till ett så billigt pris som möjligt; men då man nu icke kan få den uppförd till det pris man skulle önska, skall man väl icke därför tolerera, att det vid en statsinstitution sådan som Ultuna lantbruksinstitut skall råda sådana bostadsförhållanden för eleverna, att de absolut icke skulle godkännas, om det var fråga om en enskild person, med vilken lantbruksstyrelsen träffat avtal om att upprätthålla en lantbruksskola.

På dessa skäl ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr Rosén: Herr talman! Jag ber att få försäkra den siste ärade talaren, att jag visst icke vill, att eleverna vid Ultuna skola bo

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna. (Forts.)

sju stycken i varje rum. Jag är intresserad för att de, såsom det kungl. förslaget avser, skola få bo två i varje rum. Men jag kan inte underlåta att fästa kammarens uppmärksamhet på, att det ursprungliga förslaget, som uppgjordes av institutets styrelse, slutade på 90,000 kronor — ja, ett senare förslag slutade på 70,000 kronor. Styrelsens förslag godkändes år 1915 av överintendentsämberet, som då ingenting hade att anmärka mot det. Men kungl. byggnadsstyrelsen kunde år 1918 icke godkänna det senare förslaget utan framställde en hel del anmärkningar mot detsamma, vilka emellertid tillbakavisades av institutets styrelse. Byggnadsstyrelsen uppgjorde då ett helt och hållet nytt förslag och framhöll, att en sådan byggnad som denna måste betraktas som en förebild och få betydelse för den allmänna byggnadskulturen i riket, varför den såväl ur estetisk som hygienisk, byggnadsteknisk och ekonomisk synpunkt borde bliva fullt tillfredsställande. Med iakttagande av dessa synpunkter hade byggnadsstyrelsen uppgjort sitt förslag.

Vad är det då för en byggnad, som enligt byggnadsstyrelsens mening bör utgöra en sådan förebild? Jo, det är en byggnad, som innehåller huvudsakligen sovrum för de herrar, som här skola utbildas till jordbruksförmän o. d. Jag tycker, att om man skall uppföra förebilder, så bör man välja något annat och lämpligare än en sådan byggnad.

Byggnadsstyrelsen vill vidare, att företaget skall bliva ekonomiskt fullt tillfredsställande. Ja, byggnadsstyrelsens uppfattning om vad som är ekonomiskt börjar man bliva tämligen klar med. Härom-dagen hade vi frågan om ett beskickningshus i London. Där skulle en byggnad ändras — den fanns förut, men den skulle ändras till kansli-lokaler, och ombyggnadskostnaderna skulle gå till 35,000 kronor per rum, vilket byggnadsstyrelsen ansåg vara efter svenska förhållanden skäligt. Det finnes åtskilliga andra exempel, från byggnadsstyrelsens sida, som pekat i samma riktning.

Vad är det man här finner ekonomiskt tillfredsställande? Jo, att kostnaderna för sovrummen för 28 elever skola gå till minst 10,000 kronor per elev — över 20,000 kronor per eldstad måste man nog räkna med. Då ett eget hem i detta land för en familj icke får kosta mer än 10,000 kronor, måste man väl i all rimlighets namn kunna vara överens om att eleverna i en lantbruksskola böra kunna sova i rum, som kosta mindre än 20,000 kronor.

Jag läste i går i Nya Dagligt Allehanda ett uttalande av en av kommunalmännen i Paris, som för närvarande vistas i Stockholm. Denne hade yttrat om en av Stockholms stads byggnader: "Detta är ju charmant, men — förlåt, att jag säger det — det är vansinne! Vi ha inte råd i Frankrike att bygga på det sätt, som Stockholms stad gör." Detsamma gäller nog den svenska staten. Det är, för att använda den manns ord, bra nära vansinne i vissa fall.

Jag kan, herr talman, då det finnes 200,000 kronor tillgängliga sedan två år för att bygga sovrum för dessa 28 elever, icke vara med

om att bevilja ytterligare pengar för ändamålet, utan ansluter mig till reservationen.

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna. (Forts.)

Herr Hag fält: Herr vice talman! Reservanterna anföra som skäl för sitt avslagsyrkande, att det icke gäller en anslagsfråga, som hör till de oundgängliga behoven, och motivera detta bland annat därmed, att icke någon sökt visa eller kunnat visa att lärlingarnas undervisning ej även under nuvarande förhållanden kan ske på ett fullt tillfredsställande sätt.

Av den proposition i ämnet, som framlades till riksdagen år 1919, framgår, att behovet redan då länge gjort sig gällande. Enligt trovärdiga upplysningar, som jag i går inhämtade från förvaltaren vid lantbruksskolan, äro för närvarande skolans 28 lärlingar inhysta i fyra rum — d. v. s. sju i varje rum, vilket icke kan anses vara tillfredsställande. Därtill kommer, att icke heller särskilda tvätt- eller avklädningsrum finnas, utan måste samma rum även användas till dessa ändamål. Det torde av dessa fakta vara uppenbart, att lärlingarnas bostadsförhållanden icke äro ordnade på ett tillfredsställande sätt, även om man blott tager hänsyn till god hygien och trevnad. Ännu mera ogynnsamt ställa sig dessa bostadsförhållanden, om man tager hänsyn därtill, att dessa lantbrukslärlingar hava sin väsentligaste teoretiska undervisning under vintern, då det fordras läsning även i bostaden. Det torde för envar vara uppenbart, att hemläsning icke kan med god behållning för lärlingarna bedrivas, när sju stycken skola vara inhysta i samma rum. Då resultatet av undervisningen naturligtvis är beronde, icke blott på den undervisning, som lärarna meddela, utan även på vad lärlingarna själva inhämta genom sina studier och sin självverksamhet mellan undervisningstimmarna, torde det vara uppenbart, att den teoretiska undervisningen blir i hög grad lidande av de ogynnsamma bostadsförhållandena, som icke möjliggöra för eleverna att ostörda tänka över och genom läsning fördjupa sig i de ämnen, undervisningen avser. Enligt det förslag till läringsbyggnad, som föreligger, skulle dessa olägenheter undanröjas, emedan endast två elever sedermera behöva bo i samma rum och särskilda anordningar för tvätt- och badrum komma att utföras.

Om man över huvud taget anser, att den undervisningsverksamhet, varom här är fråga, är för vår jordbruksnäring nyttig och nödvändig, torde det vara uppenbart, att det även är nödvändigt att ordna bostadsförhållandena på sådant sätt, att lärlingarna kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig undervisningen. Ty eljest blir i väsentlig grad ändamålet med deras vistelse vid läroanstalten förfelat och därmed även de penningar, som av statens medel utbetalats för denna undervisning, samt de uppoffringar av tid och pengar, lärlingarna själva göra, till avsevärd del bortkastade.

Lärlingarna vid denna lantbruksskola skola delta i allt jordbruksarbete, särskilt under sommarmånaderna. Den teoretiska utbildningen är i huvudsak förlagd till vintern. Skolan är alltså avsedd för den

Om anslag till en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

jordbruksarbetande ungdomen, som vill utbilda sig till förmän vid jordbruket eller i bästa fall till egna jordbrukare. För att bli antagen som elev i den tvååriga kursen fordras i fråga om förkunskaper endast folkskola. Lantarbetare och bondsöner kunna följaktligen komma in i skolan direkt från folkskolan.

Att behovet av denna nya lärlingsbyggnad är stort torde även tydligt framgå därav, att lantbruksstyrelsen tillstyrkt skolstyrelsens förslag här-om enligt bilaga till 1919 års proposition i denna fråga, att tvenne jordbruksministrar framställt proposition därom, att riksdagen redan år 1919 anslagit 200,000 kronor till densamma, att även en förutvarande jordbruksminister, herr Nilsson i Tånga, vid frågans behandling i andra kammaren i lördags talade därför och yrkade bifall till utskottets förslag, samt att andra kammaren utan votering redan antagit utskottets förslag.

På grund av de skäl jag här anfört tillåter jag mig, herr vice talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Tr ä f f: Herr vice talman! Herr Hellström var ganska sträng mot reservanterna, särskilt mot mig. Jag vill emellertid säga, att herr Hellströms frågeställning var ändå något skev. Jag har visst icke uttalat mig för att det skulle vara på sin plats, att ifrågavarande elever skulle bo sju stycken i varje rum. Jag har endast gått ut från den förutsättningen, att de 200,000 kronor, som redan beviljats, böra kunna räcka till för uppförandet av denna byggnad. Därigenom har jag givit tillkänna, att jag anser, att dessa elever gärna böra få sina bostadsförhållanden förbättrade, men jag vill icke vara med om att offra hur mycket pengar som helst på den saken, i all synnerhet som jag undrar, om icke byggnadsstyrelsen bär den huvudsakliga skulden till fördyringen i detta fall genom den omräkning av föregående förslag, som byggnadsstyrelsen företagit, och genom dess förut anförda uttalande angående de estetiska synpunkterna och angående statens plikt att skapa förebilder i byggnadskulturellt hänseende vid uppförandet av offentliga byggnader. Jag tror, att om man läser igenom handlingarna i detta ärende — icke endast dem som nu direkt legat till grund för detta utskottsbetänkande — skall man tydligt se, att Ultunastyrelsen legat i strid med byggnadsstyrelsen i denna fråga, och Ultunastyrelsens arkitekt har vid ett tillfälle ganska snävt tillbakavisat en anhållan från byggnadsstyrelsen, att han skulle omräkna ett av honom tidigare upprättat förslag; han yttrade, att han icke funne sig föranlåten att ingå på ett besvarande av de anmärkningar, som byggnadsstyrelsen framställt. Redan när man ser på den korta sammanfattning, som innehålles i Ultunastyrelsens utlåtande, kan man däri läsa mellan raderna, att denna styrelse sett mera praktiskt på denna sak. Ultunastyrelsen har tydligen utgått från den förutsättningen, att denna byggnad kan uppföras billigare, om den göres enkel. Det är härifrån, som jag utgått, herr Hellström, och icke från sådan åsikt, att det borde bo sju elever i varje rum. En sådan åsikt är det oriktigt att tillvita mig.

Jag har deltagit i behandlingen inom utskottet av de flesta ärenden under nionde huvudtiteln, och visserligen har det i en del fall förekommit kompromisser, men jag ber i alla fall att få fråga herr Hellström, om det är någon enda huvudtitel, som blivit så välvilligt behandlad av riksdagen som denna. Jag tror, att man kan säga, att utskottets medlemmar många gånger varit rent av generösa i sina hänsyn mot denna huvudtitel. På en del punkter hade man dock, i betraktande av de tider, inför vilka vi stå och med hänsyn därtill, att många anslagskrav under andra huvudtitlar blivit mycket hårt åtgångna, kunnat företaga prutningar. Det är då ganska bittert att få ett sådant betyg, som det herr Hellström här tycktes vilja giva reservanterna, därför att de ställt sig på sparsamhetslinjen på en punkt, där de önske, att man verkligen kan spara.

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Jag ber att ytterligare få framhålla, att vi hava icke sökt omintetgöra byggnadens uppförande eller de föreslagna ändringsarbetena, ty man har ju dock 200,000 kronor, som redan äro beviljade, och om man också tredubblar det anslag, som Ultunastyrelsen ansåg tillräckligt år 1915, borde dessa 200,000 kronor kunna räcka. Herr Hellström anförde det exemplet, att en lärarbostad, som kostat 7,000—8,000 kronor vid uppförandet, nu skulle gå på 32,000 kronor. Jag förstår icke, varifrån herr Hellström tagit denna höga procent för fördyringen. Herr Hellström fällde visserligen en liten ironisk anmärkning, att reservanterna icke vore några arkitekter, men om jag också icke tagit någon arkitektexamen, har jag dock varit med om att uppföra byggnader och även varit medlem av byggnadsstyrelser, så att jag är dock icke alldeles främmande för de praktiska frågor, som det här gäller. Och jag vill säga herr Hellström, att i de trakter, där jag är bosatt, har man icke nått upp till fullt tre gånger de byggnadspris, som gällde 1912, 1913 och 1914. Byggnader, som man åren 1912 och 1913 kunde uppföra för exempelvis 10,000 kronor, kan man dock i närvarande stund få uppförda för 26,000—27,000 kronor. Då är det väl icke orimligt att tänka sig, att man här skulle kunna stanna vid ett belopp, motsvarande tre gånger de priser, som gällde 1915, alltså vid en senare tidpunkt än den nys anförda tiden 1912—1913.

Vad beträffar herr Hagfälts erinran om att andra kammaren fattat sitt beslut i frågan utan votering, ber jag att få upplysa, att det faktiskt förelåg ett misstag. Jag vidtalade ett par ledamöter att åtminstone yrka bifall till reservationen, men de litade på varandra, vilket hade till följd, att votering icke begärdes. Det har emellertid dunstat ut, att om votering kommit till stånd, lider det intet tvivel, att reservationen skulle hava vunnit andra kammarens bifall. Jag vill vädja till första kammaren att åtminstone lämna frågan öppen till en gemensam votering.

Herr talman! Jag har ingen anledning att frånga mitt yrkande.

Herr Berge: Herr talman! Jag har huvudsakligen reserverat mig på grund av departementschefens anförande till statsrådsprotokollet

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

vid frågans behandling 1919, samma anförande, varav herr Hellström här läste upp ett litet stycke. Jag skall emellertid be att få citera litet mera i dess sammanhang. Departementschefen yttrade bland annat: "Att byggnadskostnaden under årens lopp stigit högst väsentligt, är en sak, som icke lär kunna undvikas. Emellertid är det icke uteslutet, att vid arbetets utbudande på entreprenad lägre anbud kan erhållas än kostnadsförslaget, vilket upprättades å en tid, då byggnadskostnaderna voro mycket höga. Men hänsyn härtill anser jag, att större byggnadsanslag än 200,000 kronor icke nu bör beviljas. Jag kan ej heller finna nödvändigt, att någon del av anslaget anvisas redan för innevarande år, utan synes anslaget kunna fördelas med 100,000 kronor å vartdera av åren 1920 och 1921."

Jag har i detta anförande särskilt fäst mig vid uttrycket, att det icke är uteslutet, att "lägre anbud kan erhållas än kostnadsförslaget", vilket slutade på 200,000 kronor och som enligt departementschefen upprättats på en tid, då byggnadskostnaderna voro mycket höga. De begärda 200,000 kronorna äro beviljade, och det bör väl icke anses otidsenligt att påstå, att om detta belopp ansågs vara tillräckligt och eventuellt mer än tillräckligt år 1919, kan det anses vara tillräckligt även 1921 och 1922, om man följer 1919 års plan. Från flera håll har jag hört uppgivas, att priserna å byggnadsmaterial, tegel, järn etc. visst icke för närvarande äro eller hava utsikt att bliva högre än 1919. Jag anser, att riksdagen i sådana fall bör följa konjunkturerna, likaväl som den enskilde måste göra det. Tankegången i denna reservation är ju i konsekvens med så många andra uttalanden och beslut vid denna riksdag.

Såsom en liten replik till herr Hellström skall jag be att få säga, att enligt min mening avser denna byggnad egentligen icke undervisningen, såsom herr Rosén redan framhållit, och man kan väl knappast säga, att undervisningen skall lida så kolossalt av de nuvarande förhållandena. För övrigt tycker jag, att herr Hellström gjorde sig skyldig till svartmåling av dessa förhållanden mer än lämpligt är.

Det sades vidare, att det vore huvudsakligen lantarbetare, som besöka skolan. Det tror jag absolut icke. Det har jag till och med en smula erfarenhet av.

Det sades häromdagen i denna kammare av en ledamot, som visserligen tillhörde ett annat parti än reservanterna: "Man bör se till, att staten bygger förnuftigt." Jag anser, att vad som räckte 1919 bör kunna räcka även 1921 och 1922.

Härmed har jag nu i korthet framlagt min syn på saken. Jag vill icke besvara de personliga komplimanger, jag fick av doktor Hellström. Jag skall be att få slippa det. Jag ber emellertid att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag och utskottets utlåtande men bifall till reservationen.

Herr statsrådet H a n s s o n: Herr talman! När detta ärende vid statsverkspropositionens utarbetande upptogs i jordbruksdepartementet,

redogjorde statssekreteraren för mig, hurusom ett beslut förelåg av 1919 års riksdag, att man skulle uppföra ifrågavarande byggnad vid Ultuna efter av riksdagen då godkänd plan. Det förefaller mig, som om de anmärkningar, som nu göras mot denna byggnad, borde hava framställts 1919, innan riksdagen fattade sitt beslut i frågan. Sedan riksdagen beslutat, att ett hus skall uppföras enligt en viss plan, kan jag icke fatta annat än att då få väl också statsmakterna betala vad huset kan komma att kosta under nuvarande förhållanden.

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Styrelsen för Ultuna hade nu kommit in med ett kostnadsförslag, som utvisade, att det behövdes ytterligare 160,000 kronor för att fullfölja byggnadsarbetet. Denna kostnadsberäkning intogs utan någon mera ingående granskning i statsverkspropositionen, därför att under den korta tid, som stod till buds före statsverkspropositionens avgivande, hann icke den ingående detaljgranskning, som infordrades från vederbörande, att komma in. Den kom däremot in sedermera före avlämnandet av den särskilda proposition i ärendet, som nu är föremål för kammarens behandling. I enlighet med resultatet av denna granskning nedsattes i den särskilda propositionen det belopp, som äskades i tilläggsanslag för ändamålet, från 160,000 kronor till 140,000 kronor. Inom jordbruksdepartementet var man emellertid av den meningen, att ytterligare nedsättningar möjligen kunde göras, och när därför samma mening gjorde sig gällande inom jordbruksutskottet, var det i full samstämmighet mellan departementet och utskottet, som ett nytt kostnadsförslag begärdes för att pröva, om man på grund av den utveckling, som de senaste månaderna medfört på detta område, skulle kunna räkna med ytterligare sänkta pris. Detta ledde också till det resultatet, att utskottet i sitt slutliga förslag icke behövde taga upp högre belopp än 100,000 kronor av de 140,000, som begärdes i propositionen. Den prutning, som under nuvarande förhållanden kan vara möjlig, synes alltså redan vara företagen.

Här har anförts bevis, som ingen velat jäva, för att ett verkligt behov av nybyggnad vid Ultuna föreligger, och jordbruksutskottet har också kraftigt understrukt detta behov. Jag vill därtill endast tillfoga några ord om utvecklingen av lantbruksskolorna här i riket. Vi hava ju två olika former för den lägre lantbruksundervisningen: lantmannaskolor och lantbruksskolor. Lantmannaskolorna giva övervägande eller så gott som uteslutande teoretisk undervisning; lantbruksskolorna sträcka sig över en tidrymd av i regel två år, och giva också praktisk undervisning. Sistnämnda undervisningsform har tidigare varit förlagd huvudsakligen till större enskilda jordegendomar. Det har emellertid visat sig vara allt svårare att uppehålla denna form av lantbruksundervisningen, och därför har man på senare tid måst göra allt vad göras kunde för att främja lantbruksundervisningen i den lägre kursen vid lantbruksinstitutet. Det har varit denna strävan, som föranlett uppförandet av den byggnad vid Alnarp, som här omtalats. Samma strävan har också tidigare föranlett uppförandet av en skolbyggnad vid Ultuna. Nu kom-

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

mer som slutstenen på denna utveckling vid Ultuna de förändringar, som innefattas i det föreliggande förslaget. Jag vill för min del vitsordna behovet av ifrågavarande byggnad icke blott ur rent teknisk och praktisk synpunkt utan också såsom ett led i den utveckling, som vi följa på lantbruksundervisningens område. Syftet är ju här huvudsakligen att utbilda en del unge män, som komma, såsom här sagts och till fullo bestyrkts, från lantarbetarnas led men också från de små bondehemmen, till fortsatt arbete i jordbrukets tjänst.

Jag menar, att genom den behandling, som frågan fått, och genom den nedsättning, som företagits senast av utskottet, hava vi redan kommit till de prutningar, som lämpligen kunna göras, om 1919 års byggnadsplan enligt riksdagens beslut skall fullföljas. Vill man, att riksdagen skall fatta ett nytt beslut i fråga om denna byggnad, får man taga upp denna sak till diskussion, men är det meningen att riksdagens beslut av år 1919 skall fullföljas, får jag hemställa, att utskottets förslag nu bifalles.

Herr Nilsson, Gustaf: Jag begärde ordet, då den förste ärade talaren för utskottets förslag, herr Hellström, yttrade sig. Han syntes lägga sig särskilt vinn om att framhålla, att det var socialdemokrater, som här hade reserverat sig. Jag måste för min del säga, att detta, att två ledamöter av utskottet här ställt sig betänksamma och yrkat avslag, är ett bevis på att de haft sinne för den sparsamhet, som den nuvarande tiden bjuder. Det lämpligaste svaret på herr Hellströms oavbrutet upprepade försök att framställa reservationen i en ofördelaktig dager, därför att det endast var två socialdemokrater, som framställt densamma, fick han omedelbart därefter från en av sina egna partivänner.

Då frågan är av den natur, att det över huvud taget låter sig göra att uppskjuta uppförandet av denna ganska dyrbara byggnad, tror jag för min del, att riksdagen i detta fall mycket väl kan följa reservationen. De uppgifter, som här lämnats angående kostnaden för varje eldstad i denna byggnad, äro ju av en sådan avskräckande storlek, att det väl över huvud taget icke finns många inom kammaren, som vilja gå med på att i dag besluta att låta uppföra en så dyrbar byggnad. När byggnadskostnaden beräknas till bortåt 20,000 kronor per eldstad, måste var och en känna sig betänksam, och det är med hänsyn därtill som jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson, Gunnar: Herr talman! Jag har inom utskottet deltagit i den förberedande behandlingen av denna fråga, men icke i slutbehandlingen. Det kan emellertid vara en lämplig upplysning till min sarkastiske partivän på Norrlandsbänken, att mina liberala känslor eller min liberala ställning icke alls skulle hava hindrat mig att skriva under reservationen. Det är icke någonting speciellt socialdemokratiskt, som denna reservation gäller. Jag tror, att det skulle vara olyckligt,

om vi spelade på den strängen, att vi gjorde partipolitik av sparsamhetssträvanden och framför allt sparsamhet på byggnadslyxen.

Det har redan av herr Träff påpekats, att herr Hellström lagt frågan på en alldeles felaktig bog. Det är icke alls fråga om att förvägra bättre bostäder åt de unga män, för vilka han så ofantligt ömmade men för vilka jag åtminstone icke vill bygga gentilare än de i livet kunna komma att bestå sig, de må vara socialdemokrater eller icke. Jag vill för min del säga, att vi här i närvarande stund icke på något vis hava att votera om huruvida det över huvud taget skall byggas en byggnad för eleverna vid Ultuna eller icke, utan vad en eventuell votering kommer att gälla är, om det skall byggas på ett förståndigt sätt till hyggliga pris eller icke. Det är där kärnpunkten ligger, och de andra resonemangen om att det för närvarande ligger sju elever i varje rum o. s. v. höra icke dit. Det kan nämligen byggas för 200,000 kronor.

Om anslag till en læringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Jag har emellertid begärt ordet för att här giva en offentlig och om möjligt rungande protest mot den byggnadslyx, som här bedrivs och för vilken byggnadsstyrelsen är mera ansvarig än någon annan. Vi hava här i kammaren en man, som konsekvent uppträtt mot denna lyx, nämligen herr Rosén, men det är sannerligen icke ett ögonblick för tidigt, att vi börja allvarligt taga itu med denna sak. Det gäller icke Ultuna, det gäller icke det av jordbruksdepartementet äskade anslaget, utan det gäller, huruvida vi över huvud taget här i Sverige skola bygga på ett förståndigt sätt. Herr Hellström vände sig mot byggnadsarbetarna. De äro nog värda att få sina fiskar varma, men det finns en annan sorts byggnadsarbetare, som också äro värda att få det, och det är herrar arkitekter. Här hava nu fordringarna hissats upp och hissats upp. Det är väl icke det ringaste tal om att en byggnadskostnad av 20,000 kronor per eldstad för ett hus av denna typ med en liten tvättinrättning och torkanordningar är rent galet. Vi måste ställa den fordran på herrar arkitekter, att de skola bygga enkelt men på samma gång bygga vackert. Även om herr Hellström nu säger, att jag icke är arkitekt och alltså icke begriper någonting på detta område, kommer jag ändå att urgera, att här är det en annan mycket viktig sak, som man honom oaktat måste taga hänsyn till. Det är frågan: Skola vi verkligen bygga sådana hus, att de kunna stå i två eller trehundra år? Tro herrarna icke, att de äro oanvändbara för sitt ändamål långt innan dess, att fordringarna på ljus, värme, vatten och allt möjligt dylikt komma att stiga så, att sådana hus få i alla fall byggas om efter på sin höjd 50, 60 eller 70 år. Det tjänar icke till att bygga så kolossalt solitt — det gör man icke heller ute i världen — utan man får bygga så, att det passar efter behovet. Men här har insmugit sig den vanan, att när det gäller statens byggnader, skall man bygga dem, som om det vore pyramider eller dylikt, som en gång skulle stå som minnesmärken. Detta skola vi reagera mot, och varje sparsamhetsvän i denna kammare skall här rösta, icke om Ultunaanslaget, utan för byggnadslyx eller mot byggnadslyx.

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Det är denna sak, som har legat mig verkligt om hjärtat och, mina herrar, ge vi 200,000 kronor till att bygga åt 28 eller låt oss säga 30 elever, då kunna vi säga: Vi hava beviljat detta belopp; nu bygga herrarna och därmed punkt.

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Hellström: Herr talman! Man har förebrått mig att hava uppställt en falsk frågeställning i detta ärende. Jag skulle nästan vilja vända denna beskyllning mot den siste ärade talaren. Enligt min mening gäller det verkligen här frågan, huruvida ett ända sedan år 1906 förefintligt och av statsmakterna godkänt behov skall komma att avhjälpas eller icke. Det är ju så, att de ritningar och den plan, som här uppgjorts, hava godkänts av riksdagen, och ifall man nu vägrar att inlösa det löfte, som givits, att om man icke skulle kunna få ett acceptabelt anbud till 200,000 kronor, skulle man få komma tillbaka till riksdagen med framställning om ytterligare belopp, blir resultatet faktiskt det, att lärlingarna vid Ultuna fortfarande komma att få ha det så dåligt, som alla kammarens ledamöter nu veta, att de ha.

Gentemot herr Rosén skulle jag vilja säga, att jag är icke så alldeles övertygad om att den redogörelse, han lämnade av frågans innebörd från byggnadssynpunkt, är riktig. Den plan, som är uppgjord, innebär nämligen, att denna byggnad utom bostadsrum för eleverna, där de icke endast skulle sova utan också bedriva sina studier, skulle innehålla tvätt- rum, badrum och torkrum för kläder m. m. Härjämte skulle byggnaden komma att inrymma matsal, kök och övriga till ekonomiavdelningen hörande lägenheter, samt bostad för befallningsman ävensom en ritsal. Byggnaden har alltså betydligt större omfattning än herr Rosén här angivit.

Jag har liksom herr Gunnar Andersson den uppfattningen, att man, då det gäller statens och kommunernas byggnader, har gått alldeles för långt, och jag skulle t. o. m. kunna instämma i det klander, som han riktade mot byggnadsstyrelsen. Jag har också under min kommunala verksamhet däruppe i Norrbotten vid ett par tillfällen fått för dyrbara byggnadsförslag att falla just på den motivering, som herr Gunnar Andersson nu använt. Men jag tror icke, att det är lämpligt att göra Ultunaeleverna till syndabockar för genomdrivandet av denna princip. Jag tror, att de yttranden, som nu blivit gjorda i riksdagen i detta hänseende, komma att vara tillräckliga för framtiden. Att däremot låta denna princip få retroaktiv verkan på ett beslut, som fattades år 1919, anser jag icke vara riksdagen värdigt.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Barthelson: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag såsom ledamot av jordbruksutskottet var med vid behandlingen av denna fråga år 1919 och då besökte Ultuna, skall jag be att få yttra

några ord särskilt med anledning av en del överdrivna uttalanden, som framkommit från motståndarnas sida. Reservanterna framhålla, att om de visste, att näringslivet under år 1923 skulle vara lika blomstrande som det var 1919, skulle ingen motsätta sig, att dessa elever skulle få det trevligare, beredas tillgång till klubbrum m. m. Å andra sidan framhålla dessa reservanter i sina yttranden, att undervisningen skulle kunna bedrivas lika bra i de gamla lokalerna, det har man ju sett, och därför kunna sakerna få fortgå. Så säga de vidare, att om det varit aldeles oundgängligt, skulle de varit med på detta anslag. Men, mina herrar, jag ber att få erinra om att både styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut, lantbruksstyrelsen, jordbruksutskottet och jag tror så gott som alla ledamöter, som 1919 besökte Ultuna, varit enstämmiga i den uppfattningen, att ett oundgängligt behov föreligger att med det allra första bygga ett nytt bostadshus för dessa lärlingar. Då så är förhållandet kan jag inte fatta, huru personer, som själva, åtminstone efter vad jag av deras yttranden kunnat förstå, icke besökt platsen och sett förhållandena med egna ögon, huru dessa personer här kunna komma och säga, att vad nyssnämnda institutioner, som äga en ingående kännedom om denna sak, sagt, icke är riktigt. Riksdagen har ju för övrigt själv 1919 kraftigt understukat det oundgängliga behovet och därför beviljat medel för bygandet, samtidigt som den tillagt, att därest det skulle visa sig, att anslaget icke räckte till, riksdagen vore beredd att lämna ytterligare medel. Är det då rimligt, att personer, som icke äro inne i dessa förhållanden, här skola kunna desavouera alla yttranden, som äro avgivna med stöd av sakkännedom?

Det har framhållits, speciellt från herr Anderssons sida, att man borde bygga förståndigt och icke luxuöst, och detta förslag avsåge, menade han, en kolossalt dyr byggnad. Då tänker han emellertid endast på, huru många elevrum det skall bli, och efter dessas antal beräknar han kostnaden per rum. Men, mina herrar, vi få komma ihåg, som herr Hellström nyss påpekade, att i denna byggnad också skola finnas undervisningssalar, bostad för en rättare eller befallningsman, som bör här ha sin bostad, bl. a. för ordningens upprätthållande bland eleverna, tvätt-rum för eleverna och torkrum för deras kläder. Skall man anföra kostnaderna per rum, får man ej tala om endast det antal rum som äro avsedda som bostadsrum för eleverna. Såvitt jag uppfattat saken, är här endast fråga om att bygga enkelt och förståndigt, varför jag för min del måste på det kraftigaste protestera mot anförda yttrande, såsom icke överensstämmande med verkliga förhållandena. Själva sakfrågan är ju så vidlyftigt behandlad av herr Hellström, att jag icke vill inlåta mig därpå och förlänga debatten. Jag har endast velat framhålla denna min åsikt, att de synpunkter, som från motståndarnas sida framförts, icke äro riktiga och hållbara. Jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sederholm: Jag skall be att först få lämna några sak-

Om anslag till en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna. (Forts.)

liga upplysningar med anledning av vad som här förekommit i debatten; jag hade tyvärr icke tillfälle att övervara större delen av denna.

Det har sagts, att byggnadskostnaderna gå till ungefär 20,000 kronor per rum, men detta är fullkomligt oriktigt. Byggnaden innehåller 36 rum, och byggnadskostnaderna äro inemot 300,000 kronor, det gör, icke fullt, men ungefär 8,000 kronor per rum. Byggnaden innehåller bostäder för eleverna, en ritsal, en matsal, köksutrymmen, källare och sådana lokaler samt bostad för rättare. Det är en byggnadskostnad, som ungefär motsvarar den, som åtgår för vårdpersonalens byggnad vid Uppsala hospital, som ligger alldeles intill. Den understiger väsentligt de kalkyler, som gjorts exempelvis för jägmästareboställena, som riksdagen förut beviljat anslag till, och den torde även i jämförelse med andra byggnadskalkyler vara ganska låg.

När 1919 års riksdag beslöt uppförandet av denna byggnad, förelåg från byggnadsstyrelsen en ritning, som tog hänsyn till vissa krav med avseende å hygien och utrymmen, vilka då ansågos nödvändiga. Kungl. Maj:t godtog byggnadsstyrelsens förslag, och riksdagen godkände även dessa krav. Jag måste taga bestämt avstånd från herr Gunnar Anderssons påstående, att detta skulle vara förenat med lyx. Det skulle väl egentligen gälla tillvaron av badrum och tvättrum för eleverna, men detta kan väl knappast kallas för bostadslyx, då man tänker på, att 2 elever skola tillsammans bo, arbeta och studera i ett rum på 18 kvadratmeter. Icke heller med avseende å övriga lokaler kan man tala om någon lyx. Emellertid har styrelsen varit angelägen om att nedbringa kostnaderna i dessa dyrtider och därför gjort ytterligare inskränkningar. Det har visst kommit fram inom utskottet, att omarbetningen skulle medfört ökad lyx, men jag vill bestämt bestrida, att så varit fallet, tvärtom ha inknappningar och besparingar gjorts. Särskilt det i reservationen omnämnda klubbrummet existerar icke på nuvarande ritningar, och man kunde möjligen ha förväntat, att reservanterna tagit reda på den saken, innan de anförde den som stöd för sin reservation. Nu ligger ju saken så, som visst har framhållits förut, att byggnadsstyrelsens förslag till ritningar i huvudsak godkänts av Kungl. Maj:t och sedermera godtagits av riksdagen. 200,000 kronor stå till förfogande, ritningarna äro klara och allt är färdigt för arbetets påbörjande. Skulle nu reservationen gå igenom, bleve därigenom icke styrelsen befriad från att följa de direktiv med avseende på byggnadens utseende och formering, som 1919 års riksdag lämnat. Den fick i uppdrag att för 200,000 kronor uppföra en byggnad, som efter nuvarande prisberäknats kosta 300,000 kronor. Däremot har den icke befogenhet att frångå, vad riksdagen beslöt 1919, nämligen att byggnadsstyrelsens förslag i huvudsak skulle följas. Enligt min mening synes resultatet icke kunna bli annat, än antingen att styrelsen anmäler, att den icke kan utföra arbetet, eller, vilket är troligare, att den utför arbetet partiellt och sedermera blir nödsakad att för riksdagen anmäla, att den av riksdagen fastställda planen icke kunnat fullföljas för de anvisade medlen. Hur det kommer

att gå i det fallet kan jag ingenting bestämt säga om. Men det kan väl knappast anses lämpligt, att när nu en gång riksdagen beslutat att en byggnad skall uppföras, och det icke med annat än lösa påståenden kunnat visas, att här vore frågan om någon lyx, riksdagen icke skulle anslå de belopp, som erfordras för fullföljande av riksdagens beslut. Det gäller ju icke här att skapa någon byggnad, avsedd för ett lyx-ändamål. Det är att märka, att dessa lärjungar vid Ultuna utgöra den ordinarie arbetskraften vid institutionen, och att det är de, som sköta hela egendomen. Är det då icke riktigt och lämpligt, att vi förse dem med bostäder, som kunna anses vara något så när tidsenliga? Utvecklingen för våra lantarbetare går ju i den riktningen, att man vill höja deras bostadsstandard. Är det då verkligen staten värdigt att hålla standarden nere på de egendomar, som staten själv disponerar, och låta den arbetskraft, som där utnyttjas, befinna sig på en standard, som för övriga lantarbetare ingalunda anses vara lämpligt?

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbrukskolan vid Ultuna.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, på grund av det anförda och med vidhållande av, att det absolut icke är frågan om någon lyxbyggnad, få uttala, att de planer, som riksdagen fastställt, också böra bibehållas med de besparingar, som rimligen kunna göras i byggnadsplanen. På den grund ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hallin: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall till en början be att få instämma med den ärade talaren på Hälsingborgsbänken däri, att vi på allt sätt böra avhålla oss ifrån att göra partipolitik av sparsamhet.

Under debatten rörande handelsgymnasiernas förstatligande sistlidne lördag efterlyste en ärad talare på Värmlandsbänken sparsamhetsintresset hos jordbruksnäringens idkare här i kammaren, när frågor rörande jordbruksundervisningen komma före. Jag skall på denna punkt, herr talman, be att få anmäla mitt intresse, ja mitt stora intresse. Det kan nämligen inte fränkommas, att detta är ett anslagskrav, som icke kan rubriceras såsom oundgängligen nödvändigt, och endast sådana ha vi, mina herrar, rätt att i dessa ekonomiskt bekymmersamma tider släppa igenom. Såvitt jag kunnat höra har heller icke från de ärade utskottsledamöterna, som fört majoritetens talan — ehuru de gjort sig mycken möda — kunnat göras gällande några starka skäl för att man nu skulle vara nödsakad att gå med på detta anslag. Det har ju från flera talare framhållits, att de 200,000 kronor, som 1919 års riksdag beviljade, stå till förfogande för uppförande av denna läringsbyggnad, och det förefaller mig verkligen, som om man med litet god vilja skulle kunna nöja sig med den byggnadssumman. Men är det så, att man för närvarande icke kan bygga för denna summa, ja, då ser jag ingen annan råd än att man får vänta, ty, mina herrar, vi måste — och detta också omsatt i handling — ålägga oss den allra största återhållsamhet vid budgetens belastande med nya utgifter, och för min del kan jag icke se, att man med ett uppskov skulle utsätta sig för någon risk, vare sig att något

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna.
(Forts.)

statens intresse skulle trädas för nära eller att institutionen på något sätt skulle bli hämmad i sin uppgift att leda undervisningen på Ultuna. Jag läste i dag i morgontidningarna ett mycket allvarligt upprop till svenska medborgare från skattebetalarnas förening, i vilket man gjorde gällande, att all möjlig sparsamhet nu måste iakttagas och framför allt av dem som handhava allmänna medel. Under detta upprop såg jag bland andra namnet Gustaf Sederholm. Nu kan jag icke neka till, att jag blev litet överraskad, då jag nyss hörde min ärade vän på Sörmlandsbanken så varmt lägga sig i selen för detta ökade anslag till Ultuna, och det framkallade hos mig den reflektionen, att det icke alltid är så lätt att leva som man lär.

Ja, herr talman, jag har alltså icke kunnat finna, att här är ett oundgängligt behov att tillmötesgå, utan jag anser, att man bör kunna uppföra en byggnad för dessa lärlingar vid Ultuna för den summa, som står till förfogande, om icke nu, så åtminstone snart, ty att vi måste komma ner till en lägre prisnivå än vi för närvarande ha, vill åtminstone jag på det allra livligaste hoppas, och till dess får man vänta med byggnaden. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr R o s é n: Herrar Barthelson och Hellström ha framställt saken så, som om det förslag, som nu är i fråga, skulle vara något helt annat än det, som ursprungligen förelåg. Jag vill med anledning därav lämna följande upplysningar, hämtade ur den kungl. propositionen till 1919 års riksdag. Enligt nämnda proposition upptog det år 1915 utarbetade förslaget 14 elevrum m. fl. andra lokaler, däribland naturligtvis torkrum och badrum — vilka man i allmänhet ej brukar räkna som särskilda rum — vidare bostad för befallningsman samt ritsal, alltsammans för en kostnad av 90,000 kronor, inclusive all inredning. Mot detta förslag hade överintendentensämbetet ingenting att erinra. Samma år lät institutets styrelse omarbete förslaget. Byggnadsrådet förenklades, och utrymmena tillvaratogs på ett bättre sätt. Elevrummens antal ökades från 14 till 16 för att bereda plats för extraelever, och dessutom fick man ett särskilt skrivrum för eleverna, men kostnaden minskades från 90,000 till 70,000 kronor. Det är ungefär samma rumsantal i nu ifrågasvarande hus som i det, som avsågs med dessa båda, här omförmälda förslag. Skillnaden är den, att byggnadsstyrelsen skärpt fordringarna så väsentligt, att kostnaden ökats från 70,000 till 360,000 kronor, vilket belopp upptages enligt de sista beräkningarna i det förslag, som här föreligger från styrelsen. Herrar Barthelson och Hellström böra observera, att detta icke beror på ökade byggnadskostnader utan på skärpta fordringar!

För att i allra största korthet uppehålla mig vid de fordringar byggnadsstyrelsen ställer på offentliga byggnader skall jag be att få nämna, att vid fjolårets riksdag förelåg ett förslag om nybyggnad för ett hospital, där varje patientplats skulle kosta 17,000 kronor, att 1913 års riksdag beviljade anslag till ett hospital, som byggdes delvis under den tid

byggnadskostnaderna voro normala, och till vilket här om dagen ett tillägsanslag beviljades, för vilket kostnaden nu uppgår till 10,000 kronor eller något däröver per patient, vidare att byggnadsstyrelsen beräknat kostnaden för en vaktmästarbostad vid seminariet i Umeå — ett anslag som riksdagen dock strök — till nära 50,000 kronor och kostnaden för en rektorsbostad vid samma seminarium — även denna punkt ströks — till mellan 160,000 och 170,000 kronor. Detta är ju fullkomligt orimliga kostnader, och vi kunna inte hålla på på det sättet. Vidare vill jag säga, då man gång på gång stryker under att det här gäller bostäder åt lantarbetare och bondpojkar, att dessa icke äro vana att bo så gentilt, att rummen per person skulle gå till 10,000 kronor, ty under detta belopp komma vi icke att stanna, om icke riksdagen nu avslår Kungl. Maj:ts förslag.

Om anslag till en läringsbyggnad för lantbruksskolan vid Ulluna.
(Forts.)

Herr Swartz: Herr talman! Jag kan för min del icke stilla-tigande finna mig i detta oupphörliga huggande på byggnadsstyrelsen, alldeles som om byggnadsstyrelsen skulle för sitt höga nöje vilja räkna med kostnader, som icke ha motsvarighet i verkligheten. Det finns dock särskilda grunder, varför man måste ändra beräkningar, som äro gjorda för en längre tid sedan, och dessa grunder äro också angivna. Byggnadsstyrelsen har icke tagit dem ur djupet av sitt eget medvetande, utan de vila på de nuvarande faktiska förhållandena. Nu säger man här, att byggnadsstyrelsen önskar så stor lyx i den ena och andra byggnaden. I detta fall är sådant tal dock oberättigat, eftersom riksdagen själv fastställt planen, efter vilken byggnaden skall uppföras, och det således nu endast och allenast är fråga om kostnaden för genomförandet av denna plan. Att man då kommit till högre kostnad än som beräknades, då planen uppgjordes, ligger sannerligen icke i någon särskild önskan hos byggnadsstyrelsen att driva upp kostnaden, utan beror på tidsförhållandena, över vilka byggnadsstyrelsen icke kan råda. Nu har ju emellertid styrelsen för anstalten, efter vad som blivit upplyst, gjort allt som varit möjligt för att förenkla och förbilliga den ursprungliga planen. Det vill verkligen också synas mig, med den erfarenhet jag inom statsutskottet fått angående sådana frågor som denna, som om man lyckats rätt bra, eftersom man kunnat komma till en kostnad, motsvarande, efter den upplysning som givits av talaren på Sörmlandsbänken, icke fullt 8,000 kronor — visserligen icke per eldstad, utan per rum, eftersom det är värmeledning; annars skulle det varit per eldstad — och den kostnaden kan icke under nuvarande förhållanden sägas vara för hög. Det är en kostnad, som vid mångfaldiga tillfällen i år från statsutskottets sida ansetts vara betingad av tidsomständigheterna, utan att någon som helst byggnadslyx framkallat summan. Jag kan, efter de upplysningar, som här äro givna, icke annat än finna det vara ganska förståndigt gjort att begära detta tillägg, vilket nu i alla fall av utskottet blivit ytterligare nedsatt, och jag har, som sagt, känt mig manad att inlägga min protest mot att byggnadsstyrelsen, såsom på senare tider tycks ha blivit försökt, skall förvandlas till en huggkubb.

Om anslag
till en lär-
lingsbyggnad
för lant-
bruksskolan
vid Ultuna.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i punkten 1 av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 51 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten 1 av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 66.

Punkten 2.

Om anslag
till vissa
byggnadsar-
beten vid
lantbruksin-
stitutet vid
Ultuna.

Under punkt 17 i nionde huvudtiteln av statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att till ombyggnad av den nuvarande lärlingsbyggnaden vid Ultuna samt ändringar i rektorsbyggnaden därstädes anvisa å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 136,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning till ombyggnad av den nuvarande lärlingsbyggnaden vid Ultuna samt ändringar i rektorsbyggnaden därstädes bevilja ett anslag av 104,000 kronor samt därav å extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 66,800 kronor.

Herrar Träff och Berge hade i punkten 2 av sin förenämnda reservation hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts och utskottets framställning om anvisande av medel till ombyggnad av den nuvarande lärlingsbyggnaden m. m. vid Ultuna lantbruksinstitut.

Herr Tr ä f f: Herr talman! Jag skall, efter denna utgång i fråga om första punkten, be att på förevarande punkt få yrka bifall till reservationen.

Om anslag till vissa byggnadsarbeten vid lantbruksinstitutet vid Ultuna.
(Forts.)

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i punkten 2 av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 360, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m.

Föredrogs ånyo första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass jämte en i ämnet väckt motion.

Lagförslag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.

Uti en den 8 april 1921 dagtecknad proposition, nr 346, vilken blivit hänvisad till behandling av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass.

Uti förevarande ämne hade framställning även gjorts uti en inom andra kammaren av herr *P. Albin Hansson* i Stockholm väckt motion, nr 18, däruti hemstälts, att riksdagen måtte antaga ett i motionen infört förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1921 års klass.

Efter överenskommelse mellan stats- och andra lagutskotten hade Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition ävensom förenämnda motion hänskjutits till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts i propositionen nr 346 framlagda förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte med anledning av den av herr *Hansson* i Stockholm i andra kammaren avgivna motionen nr 18 för sin del antaga en lag i ämnet, så lydande som utlåtandet visade.

Lagförslag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga. Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Widell* och *Boberg*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr statsrådet *Hammarskjöld*: Herr greve och talman! Det sammansatta stats- och lagutskottet yttrar i början av sitt utlåtande till bemötande av propositionen, att försvarsrevisionen vid avgivande av sitt förslag till lag om ändrad utbildningstid för värnpliktiga av 1920 års klass utgått från den förutsättningen, att därest provisoriet skulle komma att beröra även följande årsklasser värnpliktiga, nämnda lags bestämmelser borde vinna tillämpning jämväl å dessa. Utskottet framhåller vidare, att då denna fråga avgjordes av riksdagen, den uppfattningen helt visst var allmän, att vad som sålunda beslutats i fråga om utbildningstiden för värnpliktiga av 1920 års klass skulle tillämpas å samtliga de årsklasser, som provisoriet kunde komma att omfatta. — Jag kan icke finna, att de citerade punkterna strida emot den allmänna uppfattning, som lagts till grund för propositionen. Under de allmänna synpunkterna yttrade jag nämligen i mitt anförande till statsrådsprotokollet, då lagförslaget föredrogs, följande: "Uppenbart är, att vid bedömandet av denna fråga hänsyn måste tagas till den behandling, frågan om utbildningstid för värnpliktiga under de senaste åren rönt inom försvarskommissionen och försvarsrevisionen samt riksdagen, detta även ur synpunkten, att det måste anses angeläget att för den återstående provisorietiden undvika större ändringar, vilka lätt skulle kunna bidra till att öka den tyvärr redan märkbara desorganisationen inom försvarsväsendet." Det var just därför, att jag utgick från denna synpunkt, som lagförslaget erhöll den avfattning, som det fått. Jag har sålunda bibehållit vad jag ansåg vara det bärande i förra årets beslut. Jag har varit med om att minska den första tjänstgöringstiden för samtliga värnpliktiga, dock icke mera än att man med två inkallelser kan täcka hela året med värnpliktstjänstgöring och att det minsta mått av nödortfitt utbildning kan fyllas. I sammanhang härmed har jag varit med om att ordna inkallelserna i två grupper, en mindre på hösten och en större på våren, och att fördenskull väsentligt öka värnpliktskontingenterna vid specialtrupperna inom armén och vid marinen. Jag har även upptagit tanken på att tillgodose höstgruppens utbildning, för vilken tiden ökas med 30 dagar. Jag har likaledes gått in på att antalet repetitionsövningar skall bibehållas och att deras längd skall begränsas för infanteriet och därmed likställda till 25 dagar och för beridna trupper till 35 dagar. Slutligen har jag varit med om att den ökning, som måste förutsättas i tiden för den första tjänstgöringen beträffande underbefäl och fackmän, som uttagas vid fotfolket, trängen och intendenturtrupperna, i likhet med förra året skall begränsas till 60 dagar. Men vad jag icke kunnat vara med om är att man skulle vara så slaviskt bunden av förra årets beslut, att man icke hade rättighet att taga hänsyn till de erfarenheter, vilka hava gjorts under det senaste utbildningsåret, d. v. s. den

tid, som förflutit, sedan riksdagen förra året fattade sitt beslut angående 1920 års klass. Hade den tanken varit alldeles klar, att man icke kunde ifrågasätta någon ändring i detta avseende, då frågar jag: varför antog man då icke lagen att gälla tills vidare? Även om man haft en försvarsminister, som i likhet med motionären hållit på 1920 års beslut oförändrat, hade det dock nu fordrats proposition till riksdagen, ett utskottsutlåtande och en riksdagsskrivelse, vilka alldeles i onödan hade ökat riksdagstrycket.

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

Jag vill även i detta sammanhang citera ett yttrande ur riksdagens skrivelse den 2 oktober 1919, nr 10, angående värnpliktstjänstgöringen för 1919 års klass. Det är denna skrivelse som ligger till grund för försvarsrevisionens arbete och därigenom medelbart för de bestämmelser, som äro träffade beträffande tjänstgöringen för 1920 års klass. Däri säger riksdagen följande: "Då emellertid den allmänna försvarsrevisionen ännu icke blivit igångsatt, måste man givetvis räkna med, att en liknande åtgärd kunde komma att behöva vidtagas jämväl med avseende å värnpliktiga, tillhörande 1920 års klass. Innan man nådde fram till ett definitivt ordnande av vårt försvarsväsende, hade man således att emotse ett provisorium, som sannolikt komme att beröra minst två årsklasser värnpliktiga. Under sådana förhållanden måste det enligt riksdagens uppfattning ligga synnerlig vikt uppå, att de åtgärder, som under provisoriet vidtoges, bleve så tillfredsställande som omständigheterna det medgäve." — Det är den tanken, som ligger till grund för anordningarna under provisorietiden, att de åtgärder, som vidtagas, måste bliva så tillfredsställande som omständigheterna det medgiva. Jag är med om att icke göra några genomgripande förändringar, men jag har läst denna riksdagsskrivelse så, att om man i vissa detaljfrågor finner, att de vidtagna åtgärderna beträffande 1920 års klass icke blott icke äro så tillfredsställande som möjligt utan rent av otillfredsställande, departementschefen är icke blott berättigad utan till och med skyldig att förelägga riksdagen de ändringsförslag, som i det fallet kunna vara erforderliga. Jag anser, att jag skulle hava ådragit mig tadel, om jag underlåtit att fullgöra min skyldighet att i detta fall framlägga de förslag, vilka kunde vara motiverade av de erfarenheter, som man varit i tillfälle att göra, sedan det förra beslutet fattades.

När försvarsrevisionen träffade sitt avgörande, utgick den från olika synpunkter. Den första synpunkten revisionen berörde, var de utrikespolitiska förhållandena. Revisionen yttrade därvid, att de efter världskrigets avslutande inträdda utrikespolitiska förhållandena icke syntes vara av beskaffenhet att påkalla upprätthållande av någon högre grad av krigsberedskap och att följaktligen ur denna synpunkt hinder icke borde möta att vidtaga de inskränkningar i de värnpliktigas övningstid, som med hänsyn till andra omständigheter kunde finnas vara av behovet påkallade. — I år har utskottet icke nämnt ett ord i denna fråga, vilket jag dock skulle ansett ganska motiverat. Efter mitt förmenande har nämligen vårt utrikespolitiska läge sedan förra våren undergått en för-

Lägförslag om ändrad utbildnings-tid för vissa värnpliktiga. ändring, och en förändring, vilken icke kan betecknas såsom en förbättring utan snarare tvärtom.

Jag läste här om dagen i en tidning, tidningen Arbetet, en redogörelse för Hjalmar Brantings stora tal i Malmö den 1 maj, och jag kan icke neka mig nöjet att citera några ord ur detta tal. Branting yttrade enligt referatet: "Så se vi i söder, hurusom de ryska bajonetterna upp-rätta en sovjetregering i Georgien, nedslående och trampande under föt-terna folkviljans yttringar. — — — Säkert är, att hela raden av små randstater öster om Östersjön, som proklamerat sin frihet på självbe-stämmningsrättens grund, ha anledning att med oro följa utvecklingen i Ryssland, vilken beträffande dem kan väntas gå efter samma metoder som tillämpas i fråga om de kaukasiska republikerna." Vidare innehåller referatet bland annat: "Talaren uttalade den förhoppningen — men han vågade ej säkert förutsäga, att den skulle slå in — att man måtte slippa sådant i vårt närmaste grannland Finland." — I detta land gör man sig emellertid inga sangviniska förhoppningar. Där arbetar sedan ett par år tillbaka en värnpliktskommitté, som den 11 december 1920 avgav sitt betänkande. Om den utrikespolitiska frågan yttrar kommittén: "I anseende till de strömningar, vilka göra sig gällande i Rysslands nu-varande politik, förefinnas inga garantier för att icke Ryssland till och med i en mycket nära framtid skall försöka med vapenmakt tillintet-göra Finlands självständighet. — — — Lika farlig för Finland och dess självständighet har kommittén funnit den möjligheten, att den nuvarande regimen i Ryssland skulle förändras och de reaktionära och samtidigt imperialistiska kretsarna åter komma till makten. — — — Det framhål-les visserligen, att Finland bör försöka undvika utifrån hotande faror genom fredliga medel — försöka genom avslutande av fördrag skaffa sig garantier för sin integritet. Dock har erfarenheten ådagalagt, att ett land, som önskar bevara sin självständighet, icke kan trygga sig endast till sådana garantier. — — — I övrigt torde det knappast vara möjligt att erhålla en sådan allierad, som vid hotande fara skulle bistå oss, om icke vi å vår sida hade att erbjuda denne allierade en likadan hjälp, då han råkar i trångmål. Dessa fakta utvisa, att fördrag och allianser, så viktiga de än äro, erhålla sitt huvudsakliga värde först då deras helgd upprätthålles av nödig väpnad styrka."

Det har icke saknats röster vare sig här i riksdagen eller i pressen, som velat göra gällande, att vi såsom norm för värnpliktstjänstgöringen här i Sverige skulle kunna lägga de åtgärder, som vidtagits i vårt när-maste grannland Norge, där man som bekant för detta år högst väsent-ligt nedsatt tiden för värnpliktstjänstgöringen. Jag vill då emellertid i fråga om det utrikespolitiska läget påpeka, att detta för Sverige är ett helt annat än för Norge. De oroshärdar, som före världskriget lågo långt avlägsna från Sverige nere på Balkanhalvön och i södra delen av Centraleuropa, hava ryckt betydligt närmare och befinna sig i omedel-bar närhet av Östersjöns kust. Sverige har ju också en lång gräns mot Östersjön, under det att Norge icke gränsar till detta vatten. Ett ännu

farligare läge har naturligtvis Finland, som därjämte har sin långa land-*Lagförslag*
gräns mot Ryssland. Vi se också, att den finska värnpliktskommittén *om ändrad*
liksom den finska regeringen beaktat detta förhållande. Det är ju vis-*utbildnings-*
serligen sant, att man även i Finland tar hänsyn till de statsfinansiella *tid för vissa*
synpunkterna och de trångmål, vilka där kunna anses vara lika tryckande *värnpliktiga.*
som i Sverige och Europas övriga stater, men man har dock icke ansett *(Forts.)*
sig kunna gå längre ned, än att den första tjänstgöringstiden för infanteriet bestämts till 12 månader samt för underbefäl och fackmän vid infanteriet liksom för reservofficerare och samtliga värnpliktiga vid flertalet specialvapenslag och vid marinen till 18 månader. Vi se således, att om vi jämföra förhållandena vid infanteriet i Sverige och Finland, i Sverige efter utskottets förslag och i Finland efter propositionen, första tjänstgöringen skulle för en infanterist i Sverige utgöra 3 månader och i Finland 12 månader samt för underbefäl och fackmän i Sverige 5 månader och i Finland 18 månader. Låt gå för att Sveriges läge är mindre hotat än Finlands! Låt oss säga att Sverige intar en mellanställning mellan Norge och Finland, ehuru detta väl är ett alltför sangviniskt antagande! Om man då tar ett medeltal mellan den finska tjänstgöringen på 365 dagar och 73 dagars repetitionsövning och den nyligen beslutade 60 dagars värnpliktstjänstgöringen i Norge, kommer man på en dag när till 250 dagar, d. v. s. högre dagantal än det, vilket föreslås i propositionen.

När man nu tänker på detta förhållande, tror jag, att det kan vara skäl att kasta en blick tillbaka. Det kan nämligen icke bestridas, att vår utrikesledning under världskriget hade den allra största nytta av de militära resurser, som då funnos i Sverige. Jag syftar därvid icke allena på härordningen utan även på de extra neutralitetsåtgärder, som vidtogos. Jag ser då denna fördel icke endast eller ens huvudsakligen i de maktmedel, som direkt ställdes till utrikesledningens förfogande, utan fastmera däri, att dessa åtgärder inför hela världen utgjorde ett ojävigt bevis för den svenska regeringens, den svenska riksdagens och det svenska folkets okuvliga beslut att under kriget värna om sin frihet, sin självständighet och landets ära. Nu säger man: men nu är kriget slut. — Ja, men därmed hava förhållandena icke helt ändrats. Några särskilda åtgärder för neutralitetsvärnets upprätthållande torde visserligen icke vidare vara erforderliga, men fordringarna på att upprätthålla vår ordinarie försvarskraft, vår härordning och vår marinordning, kvarstå dock i stort sett oförändrade. Ty såsom jag nyss påpekade hava ordnade förhållanden ännu icke inträtt på andra sidan Östersjön. Tvärtom! Oroshärdarna, som förut lågo långt bortä från oss, ligga nu så att säga inom militärt synhåll för oss. Ännu är icke frågan om Östersjön ordnad, och vi hava ännu icke vår ställning bland de nordiska folken erkänd, om vi skola leva isolerade eller tillsammans med våra grannar. Det är nog så, att vilken tid man än lever i, ett nära samband råder mellan utrikesledningen och försvarsledningen i ett land, och den gamla sanningen, att dessa två måste ses i ett sammanhang, bekräftas i dag och kom-

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

mer även att bekräftas under den närmaste framtiden och törhända också inom en överskådlig framtid.

Försvarsrevisionen anförde emellertid även två skäl av ekonomisk art. Den framhöll å ena sidan, att förhållandena förra året krävde, att alla krafter sparades för det då mer än någonsin viktiga produktiva arbetet, och att statsfinansernas läge krävde, att besparingar gjordes på alla håll. I år har naturligtvis utskottet ingenting att säga om det produktiva arbetet. Den brist på arbetskraft, som förra året förelåg, har tyvärr utbytts emot en omfattande arbetslöshet. Men utskottet framhåller å andra sidan med skärpa behovet av besparingar. Utskottet anger ökningen av antalet tjänstgöringsdagar till i runt tal 1,670,000 dagar. Ja, det kan ju formellt vara så. Jag tror emellertid, att denna siffra är något för hög. I antalet tjänstgöringsdagar är i propositionen medräknad en landstörmsövning. Den utgör tillhoppa 140,000 tjänstgöringsdagar. Såvitt jag kan se, har utskottet icke frånräknat denna siffra och har på grund därav den av utskottet beräknade ökningen i antalet tjänstgöringsdagar blivit något för hög. Ty det förhåller sig ju så, att detta lagförslag icke på något sätt berör landstörmsövningarna. Om man alltså fråndrager dessa 140,000 dagar — vilket ju visserligen är en bagatell — kommer siffran att ligga något över 1,500,000 dagar. Utskottet beräknar vidare den totala kostnaden till i runt tal 5 millioner kronor. Det är säkert riktigt, om man räknar efter vanliga grunder. Men här är det icke så, att man får räkna efter en medelkostnad per dag för hela tjänstgöringstiden, utan här föreligger ett alldeles speciellt fall. Här föreligger å ena sidan 1920 års värnpliktslag och å den andra en ökning av tjänstgöringstiden vid vissa truppslag med 30 dagar och vid andra truppslag med 60 dagar. Vad blir i senare fallet merkostnaden? Räknar man på detta sätt och tager hänsyn till det mindre antalet tjänstgöringsdagar, kommer man ovedersägligen till en lägre siffra än utskottet, antingen till 3 ½ miljoner eller högst 4 miljoner kronor. Detta är dock icke av avgörande betydelse. Då man beräknar denna siffra vill jag påpeka, att förhållandena i år äro ganska olika mot förra året. De två förslag, som i fjol förelågo, voro icke fullkomligt kongruenta med nu föreliggande förslag. Fjolårets båda förslag skilde sig från varandra med 30 dagars tjänstgöring över hela linjen, under det att de båda förslag, som här stå emot varandra, åtskiljas med 30 dagar för specialvapen och marinen samt med 60 dagar för infanteriet och en del övriga trupper. Förra året yttrade emellertid statsutskottets högt ärade ordförande: "Men ur ren kostnadssynpunkt betyda 30 dagars ytterligare tjänstgöring icke så mycket i den stora budget, som fjärde och femte huvudtitlarna representera. Det är en ren obetydlighet därvidlag. Skall man komma fram till besparingar på försvarsväsendets område av någon egentlig betydelse, så går det icke på den vägen, att man nedskriver antalet övningsdagar för de värnpliktiga, utan det måste ske därigenom, att man gör avsevärda beskärningar i den organisation, som vi för närvarande hava. Att taga bort några dagar för de värnpliktiga betyder

icke mera i fråga om kostnaderna än underhållet och dagavlöningen plus den indirekta vinst, man gör genom att man sparar dessa dagsverken till det produktiva arbetet, men statens kostnader för övrigt stå oförändrade kvar." Då ansåg statsutskottets ordförande sig böra inräkna de verkliga kostnaderna: dels de kronor, som kommo på fjärde och femte huvudtitlarna, dels de förlorade dagsverken för det produktiva arbetet. Under den tid, som nu kommer, torde räkneproblemet bliva helt annorlunda. Nu får man visserligen å ena sidan ett antal kronor på fjärde huvudtiteln men när det å andra sidan gäller arbetskraften, kan man knappast lägga förlorad sådan till kostnaderna, utan man bör snarare göra avdrag för det arbetslöshetsunderstöd, vilket otvivelaktigt kan besparas i sammanhang med en utsträckt värnpliktstjänstgöring.

Jag vill i detta sammanhang icke underlåta att nämna, att jag i våras, då propositionen var under utarbetande, från ordföranden i arbetslöshetskommissionen i ett län i mellersta Sverige erhöll en framställning om att jag måtte anordna en livlig rekrytering av det fast anställda manskapet och extra tjänstgöring för värnpliktiga, för att man på så sätt skulle lätta arbetsmarknaden med avseende å de ogifta till förmån för de gifta. Detta går också igen i motiveringen till propositionen.

Nu förhåller det sig emellertid så, att även om man räknar med en kostnad av 4 miljoner kronor, detta dock icke utgör 2 % av hela försvarsbudgeten. Om man ser efter, vilken verkan det har på försvarsbudgeten, om man lägger till dessa 4 miljoner kronor eller icke, så tror jag, att den som gör sig besvär att genomtänka detta kommer till samma resultat, som statsutskottets ordförande förra året, nämligen att denna penningsumma utgör en obetydlighet emot de värden, som här stå på spel.

Försvarsrevisionen nöjer sig emellertid icke med detta, utan vill även ge anvisningar på huru man skall kunna reda sig med kortare tjänstgöringstid. Den yttrar i detta sammanhang: "Genom att på ett ändamålsenligt sätt vidtaga den omläggning av planer och metoder för utbildningen, som en förkortning av utbildningstiden kommer att nödvändiggöra, torde emellertid så stor tidsbesparing kunna vinnas, att även med den förkortade utbildningstiden ett utbildningsresultat av militärt värde skall kunna uppnås." I detta sammanhang har man upprepade gånger anfört exempel från kriget. Man har gjort gällande, att man utomlands utbildat soldater, som förts ut i världskriget, på så kort tid som tre, fyra eller fem månader. Jag ber då att ett ögonblick få dröja vid utbildningsförhållandena under kriget.

Då skedde utbildningen ungefär efter följande grunder. Först hade man en utbildningsperiod hemma i depåerna, regementenas vanliga förläggningssorter. Denna utbildning inskränkte sig ofta till fyra å fem månader. När truppen fått denna utbildning, fördes den till krigsskådeplatsen, men icke till själva fronten, utan den lades ett stycke bakom och fick ofta ligga där lika lång tid som den första perioden omfattade. Utbildningen fortsattes i allmänhet oavbrutet även under detta andra

*Jagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Lagförslag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga. (Forts.) skede. Truppen utgjorde då i viss mån en strategisk reserv för truppbesättningen i skyttegravskomplexen. Därefter skulle truppen sättas in i de främre linjerna, och då begagnades två olika förfaringssätt. Antingen användes truppen såsom ersättningsmanskap och sattes in för att fylla de luckor, som uppstått under striden och på grund av sjukdomar. Därvid fingo de enskilda individerna i denna trupp stöd av sina i kriget mera erfarna kamrater, som stodo vid sidan om de sålunda insatta soldaterna. Eller ock tog man hela taktiska avdelningar, bataljoner, regementen och möjligen även divisioner av dylika nyutbildade soldater, men i så fall tordes man icke sätta dem ensamma på en front, utan man blandade dem med andra truppförband, liksom man enligt den förra metoden gjorde med de enskilda soldaterna, så att de nyinsatta truppförbanden, som naturligtvis voro mindre krigsvana, framför, vid sidan av och bakom sig hade fullt krigsvana trupper. Det var huvudsakligen detta förfaringssätt som användes, då de amerikanska trupperna började insättas i Frankrike. Då man talar om, att en tämligen kort tjänstgöringstid befanns tillräcklig under kriget, fäster man sig i regel endast vid den första perioden, men icke vid den andra och ännu mindre därvid, att efter den andra perioden soldaterna icke ansågos dugliga att ensamma bilda truppförband utan stöd av äldre och erfarnare soldater. Vi få icke heller glömma, att denna utbildning skedde under den rikligaste tilldelning av fullt modern materiel och under ledning av krigsvana instruktörer, under det att vi här i Sverige endast befinna oss på försöksstadiet, då det gäller den nya tekniska materiel, vilken man efter världskrigets erfarenheter måste anse oundgängligen nödvändig för varje infanteritrupp, som med något hopp om framgång skall kunna föras i striden. Slutligen gjorde man också allt för att forcera utbildningen av dessa soldater, man hade särskilda arbetskompanier, som helt och hållet övertogo garnisonstjänsten, d. v. s. vad vi benämna vakt- och vårdtjänst, under det att här i Sverige, genom antalet vakanser bland fast anställt manskap jämte minskad tjänstgöringstid för icke vapenföra samt de vapenföra värnpliktigas uppdelning i olika kontingenter, vakt- och vårdtjänsten börjat göra intrång i den rent militära eller egentliga utbildningen på ett oroväckande sätt. Jag kan trösta de herrar medlemmar av försvarsrevisionen, som äro närvarande, att man vid beskändet av övningsprogrammet i sommar gått synnerligen drakoniskt till väga, men jag fruktar, att icke ens denna åtgärd kommer att visa sig till fyllest.

Då det gäller att bedöma själva den nu föreliggande propositionen, är det i tre punkter, som den skiljer sig från 1920 års lag. Den första punkten rör frågan om den första tjänstgöringens längd, den andra angår antalet underbefäl och fackmän vid infanteriet och den tredje längden av den repetitionsövning, som eventuellt förlägges till vintern. Ifråga om underbefäl och fackmän vill jag erkänna, att denna fråga icke saknat gehör inom försvarsrevisionen. Den yttrar i sitt senare betänkande förra året: "På grund av det stora antalet vakanser bland det fast anställda

manskapet möta nämligen vid repetitionsövningarna avsevärda svårigheter icke blott att förse de olika förbanden och formationerna med nödigt underbefäl utan jämväl att anskaffa för desamma erforderligt specialutbildat manskap såsom kulsprutemanskap, signalister, sjukvårdsmän och kommissarier. Slutligen torde jämväl böra framhållas, att vissa för en blivande ny härordnings uppbyggande betydelsefulla försök med granatkastare, lätta kulsprutor m. m. torde böra under den närmaste tiden anordnas vid infanteriet, för vilka försök erfordras en längre utbildningstid än den, som av revisionen föreslagits för huvudmassan av de värnpliktiga." Här framhåller försvarsrevisionen tre ändamål, som skola tillgodoses, nämligen, för det första behovet av underbefäl, för det andra behovet av fackmän i egentlig mening, eller manskap för tunga kulsprutor, signalister, sjukvårdsmän och kommissarier, och för det tredje att tillgodose utbildningen, de moderna krigsmedel, som tillkommit under det sista kriget. Nu hava nödiga medel ställts till förfogande för nämnda försök och utbildning med teknisk materiel, men då man inom departementet började räkna med fördelningen av de till underbefäl och fackmän uttagna värnpliktiga blev det snart klart, att den siffra för uttagningen, som generalstabschefen förra året angav såsom behöfelig, nämligen 20 %, icke var för hög utan snarare för låg. Emellertid har jag icke velat gå utöver generalstabschefens förslag. Då jag således bestämt mig för 20 %, är det på grund av den direkta erfarenhet man i fråga om dessa anordningar vunnit.

Vad vinterrepetitionsövningarna beträffar, tager jag mig friheten framhålla den synpunkt, som i främsta rummet var bärande för försvarsberedningarnas arbeten åren 1911—1914, och den rörde just, huru vinterutbildningen skulle tillgodoses inom armén, vilkens övningar, vad infanteriets värnpliktiga beträffar, förut var förlagt helt och hållet till sommarhalvåret. Det stod klart för beredningarna, att de klimatiska förhållandena i Sverige voro av den beskaffenhet, att man icke kunde bortse från dem. Det liberala partiet väckte vid 1914 års senare riksdag förslag att med bibehållande av sommarrekrytskolan å 150 dagar man skulle ordna en särskild vinterrekrytskola om 40 dagar. Nu har man på försök inom 16 infanteriregementen förlagt en repetitionsövning till vintern. Namnet får icke förvilla, det var visserligen en repetitionsövning till namnet, men icke till gagnet, ty de soldater, vilka deltog i denna repetitionsövning, hade förut endast erhållit sommarutbildning, och man kan icke repetera vad man icke har lärt. Dessa övningar voro i verkligheten ingenting annat än en under vintern anordnad senare del av första tjänstgöringen. Men för anordnande av dessa övningar fordras, att värnpliktiga från mellersta och södra Sverige föras upp till Norrland, företrädesvis till övre Norrland. Transporten fram och tillbaka tager åtskilliga dagar av de för övningen anslagna 25 dagarna. Dessutom får man taga hänsyn till, att man icke alltid kan använda varje dag däruppe till nyttiga övningar, ty klimatet är ganska växlande i de landsdelar, där övningarna äga rum. Den ena gången är det töväder, som försvårar

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Lagförslag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

utbildningen i skidåkning, och den andra gången har man snöstorm, då möjligheten att vistas ute utan risk för manskapets hälsa inskränkes. Det har visat sig, att det var välbetänkt då den liberala motionen föreslog 40 dagar, och i alla händelser är 25 dagar alldeles för litet, men då det nu gäller att öka så litet som möjligt och man får pruta på alla håll, har jag inskränkt mig till att ifrågasätta endast 35 dagar. Ur nationalekonomisk synpunkt anser jag, att denna förändring icke bör möta några invändningar. Det gäller ju här att utbyta 25 höstdagar i september månad mot 35 vinterdagar, och ifråga om värdet av arbetskraften torde skillnaden mellan dessa båda alternativ icke vara synnerligen stor.

Det viktigaste i lagförslaget är emellertid frågan om de värnpliktigas första tjänstgöring och det torde böra erinras om vilket mål försvarsrevisionen uppställde för denna tjänstgöring. Om infanteriet yttrar revisionen: "Revisionen håller nämligen före, att en längre gående nedläggning av övningstiden icke kan vidtagas, därest ett utbildningsresultat av militärt värde skall kunna erhållas." Nu har man emellertid nedlagt denna tid med 15 dagar, den tid som var den minsta, som kunde lämna utbildningsresultat av militärt värde! Men ifråga om rytteriet ställdes målet ännu lägre. Revisionen säger beträffande detsamma, att "med vidhållande av kravet på att de värnpliktiga skola erhålla åtminstone någon, om än icke ur militär synpunkt fullt tillfredsställande utbildning", revisionen "kommit till det resultat, att den minsta sammanlagda övningstid, som för närvarande kan ifrågasättas för kavalleriets vapenföra värnpliktiga, är 240 dagar." Nu har utskottet emellertid gått ned med 15 dagar under det minsta dagantal, som enligt revisionens åsikt kunde förutsättas, om man skulle vidhålla kravet på att de värnpliktiga skola erhålla åtminstone någon, om än icke ur militär synpunkt fullt tillfredsställande utbildning. I detta sammanhang kan jag icke underlåta att läsa upp ett par rader ur det finska kommittébetänkandet. När det gällde den finska arméns utbildning, har man haft för färsk krigserfarenhet för att vilja tänka på endast inrikespolitik och fredstjänstgöring, utan man har tagit sikte även på möjligheten att trupperna kunde komma i krig. I den finska försvarskommittén var det två medlemmar, som framkommo med förslag om att första tjänstgöringen för infanteriet skulle bestämmas till 9 månader, d. v. s. tre gånger så mycket som utskottet förordar för det svenska infanteriet. "Kommittén kan icke", sade dess flertal, "föreslå ett system, varav följden skulle vara att finska ynglingar skulle sändas ut i krig utan tillräcklig utbildning och därför lida en opropotionerligt stor manspillan." Jag tror att, med all hänsyn till individens frihet och till svårigheten för föräldrar och husbönder att berövas sina söner och drängar, vi dock icke helt och hållet få glömma förhållandena i krig. Vi få icke glömma, huru vi allesammans skulle känna oss, om vi nu voterade en kort utbildningstid och sedan nödgades finna, att till följd därav en mängd värnpliktige mer eller mindre onyttigt komme att gå under i fält.

Jag skall icke uppehålla tiden med att i detalj genomgå alla trupp-^{Lagförslag}slag, men jag tror att om man läser de diagram, som äro uppgjorda för ^{om ändrad}specialvapnen och marinen, man skall finna, att det är synnerligen ^{utbildnings-}mycket som skulle vinnas ifråga om tjänstgöringens anordning genom ^{tid för vissa}30 dagars ytterligare utbildning, d. v. s. en förhöjning från 225 till 255 ^{värnpliktiga.} dagar. Man har visserligen anmärkt, att den ifrågasatta första tjänstgöringen för vissa värnpliktiga vid kavalleriet skulle delas i två omgångar. Jag vill emellertid påminna om att det icke blir fler inkallelser för den ena hälften än för den andra. Den ena hälften, höstkontingenten, skall först göra hela första tjänstgöringen, därefter kommer ett uppehåll och sedan den första repetitionsövningen. Den andra hälften skall först göra halva första tjänstgöringen, sedan kommer ett uppehåll och så komma i en följd återstoden av första tjänstgöringen och första repetitionsövningen. Nu är det så, att det är endast en tredjedel av kavallerikontingenten, som togs ut på hösten, och att till vardera gruppen inom denna kommer blott en sjättedel av hela årskontingenten. Men när var och en beredes tillfälle uttala vilken tjänstgöringslinje han föredrager, tror jag icke att det kommer att saknas anbud på de olika kombinationer, som här finnas.

Huvudvikten ligger på infanteriet. Generalstabschefen har i sitt utlåtande förra året med skäl framhållit det ytterst nedslående i den undervärdering, som i Sverige så ofta gjort sig gällande ifråga om infanteriet. Det är så, att infanteriet icke blott är det talrikaste, utan även det viktigaste vapenslaget inom armén: det är huvudvapnet i ordets egentliga mening. Om det gäller att marschera mot fienden för att göra angrepp eller intaga en ställning före fienden och komma i bättre läge än han, bestämmes marschhastigheten genom infanteriets marschförmåga; uppstår ett fältslag i öppna fältet är det ytterst infanteriets förmåga att manövrera och hastigt gruppera sig som avgör vem som först är färdig, vi eller fienden; och gäller det seger eller nederlag på öppna fältet, ligger huvudvikten på fotfolkets skjutskicklighet och uthållighet i striden. Det får icke förglömmas, och det visade sig även under sista världskriget, att avgörandet oftast fölles genom det snabba, medryckande och allt bevingande infanterianfallet.

När jag den 27 oktober förra året inträdde i regeringen, höll dåvarande statsministern ett anförande till statsrådsprotokollet, i vilket han bland annat yttrade följande: "Visserligen må man hoppas, att den börda, som de militära rustningarna hittills lagt på Europas olika stater, skall kunna under en nu rättsordning lindras. Alltjämt måste dock tillses, att Sveriges försvar så upprätthålles, att vår självständighet ej äventyras. Under iakttagande av den sparsamhet, som av förhållandena betingas, synas bemödandena för den närmaste tiden böra framför allt inriktas på upprätthållandet av en kvalitativt god stomme för det fosterländska försvaret." I dessa korta meningar angivas i verkligheten de förutsättningar, under vilka jag ansåg mig kunna tillträda mitt nuvarande ämbete. Jag var villig att iakttaga så mycken sparsamhet som möjligt,

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

men jag måste å andra sidan uppställa såsom bestämd fordran, att Sveriges försvar så upprätthålles, att vår självständighet icke äventyras, liksom att en kvalitativt god stomme för fosterlandets försvar upprätthålles. Det är dessa tre punkter, som varit bestämmande för mig vid utarbetandet av den föreliggande propositionen. Jag kom därvid till den bestämda uppfattningen, att vad som upptagits här var det minsta möjliga för att upprätthålla Sveriges trygghet och bevara en god stomme för Sveriges försvar, och jag anser således icke utskottets förslag och icke heller herr Nilssons i Landeryd motion uppfylla dessa fordringar. Skulle nu emellertid riksdagen antaga något av dessa förslag, föreliggande tydligen icke längre de förutsättningar, vilka utgjorde villkoren för mitt tillträde till mitt ämbete.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Världskriget, denna våldsamma kraft, som slagit i spillror riken, människor, kultur och förhoppningar, har visserligen fått sin formella avslutning, men vad spirar upp på de förödda fälten och i de illa tilltygade människoboningarna? Är det ett nytt släkte med ädlare tankar och högre mål, är det en av olyckor luttrad föresats att omdana världen till något bättre och människovärdigare, än vad som före kriget varit? Har en ny tid brutit in, som ger oss löften om en lyckligare framtid för våra efterkommande i ersättning för alla de lidanden av andlig och materiell art, som vi alla i mer eller mindre grad varit underkastade? Vore det så, skulle dessa långa prövningens år icke ha varit förgäves. Hoppet om ljusare dagar skulle ge mänskligheten ökad kraft att närma sig de ideella mål, utan vilka det är föga värt att leva. Men av en dylik förändring i världen skönja vi intet. Människorna äro desamma, människohjärtat har snarare hårdnat än mjuknat, till och med den yttre hänsynen, som förut fanns, har försvunnit, brutaliteten, som under kriget ofta var en nödvändighet, har nästan blivit en samhällsinstitution, hatet mellan folk och mellan samhällsklasser framträder allt ohöjldare. Nästan varje spår av solidaritetskänsla har försvunnit, så snart icke fråga är om samverkan för att skada och förtrycka en tredje. En bland de djupast liggande orsakerna till detta sorgliga förhållande är fattigdomen. Kriget har berövat kulturen den fasta ekonomiska grundval, varpå den förut vilade. Lika säkert som det är, att ett samhälle, där penningen är det mest eftersträfvade goda, bär inom sig fröet till sin egen undergång, lika visst är det, att den andliga och materiella kulturen äro siamesiska tvillingar, som icke kunna skiljas från varandra, utan att båda löpa stor fara att gå till undergång.

Ett dylikt ingrepp i den samhälleliga kulturen har kriget gjort inom det europeiska statssystemet. Den grinande fattigdomen hotar att förstöra icke blott förhållandet emellan de särskilda staterna utan även förhållandet emellan medborgarna i dessa stater. Politisk fred kan icke längre bestå mellan stater och folk, om den ena söker skaffa sig obehöriga fördelar på den andras bekostnad. Social fred är även omöjlig,

när den ene medborgaren söker orättmätigt tillskansa sig frukterna av den andres klokhed, sparsamhet eller arbete. Fattigdomen gör mer än något annat såväl stater som enskilda böjda för att gå denna farliga väg, som leder till krig eller inre strid.

Den av kriget alstrade misären i så många europeiska stater är följaktligen en fruktansvärd fiende till yttre fred och inre lugn för de särskilda staterna. Det gäller därför att allvarligt arbeta på återställandet av det välstånd, som i så väsentlig grad rubbats genom världskriget.

Att vid sådant förhållande varje fosterlandsvän måste känna det såsom en ofrånkomlig skyldighet att i sin mån genom arbete, klokhed och sparsamhet bidra till stärkande av samhällets ekonomiska kraft, är uppenbart. Särskilt folkets representanter böra hava en mera levande känsla än andra för denna sin plikt såväl mot det allmänna som mot de enskilda. Det är således för visso högeligen lofvärt, då riksdagen vid prövningen av statsbehoven håller skarpt för ögonen, att endast det oundgängligen nödvändiga får tillgodoses i denna tid, då folket vändas under alltjämt stegrade ekonomiska svårigheter. Men vid tillämpningen av denna riktiga grundsats möta oss vanskligheter, som ställa på ett allvarligt prov icke blott vårt skarpsinne, vårt omdöme utan kanske ännu mera vårt hjärta. Det kan icke förnekas, att för människan känslan mången gång utgör en säkrare ledare än det s. k. förståndet. Vid avvägningen mellan de särskilda samhällsbehoven och uppskattningen av de olika samhällsintressena är det därför naturligt, att själva utgångspunkten, varifrån frågan bedömes, i väsentlig grad bestämmes av personlighetens känsla för värdet av det samhällskrav, som det gäller att fylla, av huru varmt hjärtat klappar för det mål, man har att söka uppnå. Vägen anvisas av känslan, sättet att färdas på densamma blir det den kloka beräkningens sak att bestämma, dock alltid med strängt fasthållande av målet.

Men skall denna samverkan mellan känsla och förstånd föra till ett lyckligt resultat, fordras det att sinnet hålles fritt från hänsyn och sidoflytelser, som äro ägnade att föra det vilse.

Det värdefullaste ett folk känner sig äga är dess eget liv, dess oberoende och självständighet. Pejla hjärtat hos såväl hög som låg, och man skall på djupet finna en varm känsla av kärlek, stolthet och hopp, riktad mot fosterlandet. Självbevarelsedriften, stark när det gäller individens liv, är dock starkare, när frågan är om nationens egen tillvaro. Beviset härför lämna tidens årsböcker från hedenhös till våra dagar. Särskilt hos vårt svenska folk har denna fosterlandskärlek visat sig stark och mäktig. Man har trålat, hungrat, frusit för att kunna skydda det land, som alltid varit vårt. Under denna kamp för Sverige och dess väl har vårt folk vuxit upp till ett herrefolk. Slavnaturen har ingen plats hos vårt folk, varken hos rik eller fattig. Därmed är emellertid vårt öde givet, om vi skulle förlora vår självständighet. För den, som varit herre, är frihetens förlust icke en olycka, den är döden.

Första samhällsintresset, första samhällsbehovet är för oss därför

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

försvaret för vårt nationella liv. I dessa tider är detta liv mera hotat än någonsin tillföre. Många hyste, somliga en starkare, andra en svagare förtröstan, att nationernas förbund skulle bli den fyrbåk, från vilken fredens och fridens ljus skulle sprida sig över världen. Detta ljus synes emellertid för närvarande flämta med knappt synbar låga, medan man däremot är i färd med att tända lägereldarna på Europas ödelagda slätter. En allt fullkomligare folkrätt, som skulle skänka det skydd som förut lämnats av jämviktssystemet bland Europas stater, har visat sig ännu vara en tom dröm, och för de mäktiga finnas inga andra skrankor än det egna intresset. Men vad än värre är, liksom rovdjuren från skogarnas snår och bergens skrymslor i hårda vintrar av hungern jagas fram mot bebyggda trakter, kunna folk, som av lidanden och umbäranden drivits till förtvivlan, kanske en dag söka sin räddning i att kasta sig över svagare grannar, som leva under lyckligare förhållanden. Om någonsin gäller nu satsen: enda hjälp är egen kraft. Sveriges liv hänger i den dag som är till sist på vår egen värjpets.

Huru det under en sådan situation kunde vara möjligt, att ett svenskt riksdagsutskott skulle avvisa en kungl. proposition angående värnpliktiges utbildningstid sådan som den föreliggande samt föreslå ett fortsättande av förra årets oefterrättighetstillstånd, är för mig ofattligt. Utskottets majoritet består ju icke av främlingar utan av aktade svenska män. Denna majoritet har för visso lika stark fosterlandskärlek som vi andra, vilka äro slagna av bestörtning vid genomläsandet av utskottets betänkande. Jag kan därför icke finna någon annan förklaring till vad som skett, än att utskottsmajoriteten överskattat sitt förstånd och med dess skenbara skärpa kommit hjärtats kraftiga fosterländska meningar att förstummas. Jag vet visserligen, att man från utskottets sida anser sig kunna bemöta mig även därmed, att därest den utrikespolitiska situationen är så fylld av faror, som jag gjort gällande, så är även Kungl. Maj:ts förslag i högsta grad otillräckligt för fyllande av vår försvarspflicht. Det är ett vanligt argument från deras sida, som vilja lugna sitt samvete. Jag känner igen argumentet senast från den tid jag jämte några andra medlemmar av kammaren motionerade om höjd kaffetull. Första gången föreslog jag 30 öres tull; då lär man ha sagt bland motståndarna: det kunna vi ej vara med om, ty en så ringa höjning har ingen praktisk betydelse. Nästa gång föreslog jag 75 öre, men resultatet blev i alla fall avslag. Och dock, något är ju bättre än intet, och ett närmande till det bättre alltid att föredraga framför på stället vila.

I förevarande fall har krigsministern, vars insikter i försvarsfrågan av alla erkännas, ansett Kungl. Maj:ts förslag innebära en verklig och nödvändig förbättring i jämförelse med förra riksdagens beslut i övningsfrågan. Och vi hava icke kunnat undgå att finna, att denna hans övertygelse är grundad på de mest bindande sakliga skäl. Detta måste göra ett djupt intryck på alla, vilka själva icke kunna tillerkänna sig en jämförlig sakkunskap. Detta uttryck förstärkes av statsrådets förklaring, att om ej förslaget antages, han är besluten att lämna sitt ämbete.

För min del hyser jag den största aktning för detta beslut, samtidigt som jag skulle beklaga statsrådets avgång.

Det för mig betydelsefulla är emellertid icke blott den förbättrade försvarsberedskap, som ett antagande av Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra, utan stor vikt fäster jag även vid det åsidosättande av de värnpliktiges berättigade intresse, som ett fortgående med denna bristfälliga utbildning skulle innebära. Det är enligt min mening ovärdigt staten att kräva ut värnplikt, men samtidigt underlåta att ge de värnpliktige den övning, som är oundgängligen nödvändig. Värnplikten är icke en skyldighet att gå försvarslös till slaktbänken, utan det är rätten och plikten att med åtminstone någon utsikt till framgång kämpa för fosterlandets värnande. Även om den enskilde värnpliktige i sitt oförstånd önskar komma ifrån utbildningen så lättvindigt som möjligt, är det vår uppgift att bevaka hans verkliga intresse, samtidigt som vi iakttaga landets berättigade krav.

Men den fråga, som i dag är föremål för vår prövning, bör ses från ännu en synpunkt, nämligen det intryck som ett avgörande i ena eller andra riktningen kommer att göra på utlandet. Det är även i utlandet allmänt bekant, att våra värnpliktiges nuvarande utbildning är synnerligen bristfällig, en karrikyt på vad som fordras för att skapa en stridsduglig armé. Samtidigt tror man särskilt i de länder, som deltagit i kriget, visserligen med orätt, att svenska folket under kriget gjort stora ekonomiska vinster och väsentligen ökat sitt välstånd. Man vet ock, att Sveriges statsfinanser äro i gott skick samt att vår statsskuld är en obetydlighet i jämförelse med vad som är fallet i de flesta av Europas stater. Vilken uppfattning skola de utländska makterna få om vårt folk, därest detsamma i denna orons tid ställer sig försvarslöst för att spara några miljoner kronor, samtidigt som stora belopp utgivas för ojämförligt mindre viktiga statsändamål? Vilken betydelse skall skänkas vårt ord i internationella frågor, som beröra oss, när man tror sig finna, att skyddet för vårt oberoende för oss betyder så ringa, att vi ej därför vilja göra ens de mest måttliga uppoffringar? Vilken viljekraft och nationalkänsla komma vi att tillerkännas av folk, som offrat allt, sin blomstrande ungdoms liv, sina härliga områdens kultur, sina mödosamt förvärvade besparingar, hela kraften av sin energi och ett andligen och kroppsligen nästan nedbrytande arbete för att försvara varje tumsbredd av sitt rikets integritet? Det är fara värt, att de komma att betrakta Sveriges folk som ett släkte, vilket urartat därefter, att för detsamma framtiden är uppgiven och minnet av fädrens stora gärningar det enda, som återstår. Vi må skicka huru många representanter som helst till församlingar, kongresser, konferenser för lösandet av viktiga internationella frågor, vi må få aldrig så stora erkännanden för vår kultur och våra humanitära strävanden, vi må uppskattas än så högt för vår opartiska syn på förhållandena och vårt försynta sätt att tillvarataga våra intressen, men i sitt inre kommer man dock alltid att med en nedlåtande förvåning anse sig kunna konstatera, att vår kulturella förfining

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

angripit den för ett folk outhärliga hänsynslösa viljan att över allt och alla sätta sitt egna nationella liv. Vad detta kan komma att betyda, när vi i världens nuvarande kaos ha att värna våra intressen mot utlandet, ligger i öppen dag. Oändlig möda kommer att fordras för att taga bort en dylik nedsättande och oriktig uppfattning om det svenska folkets verkliga karaktär. Jag säger *oriktiga uppfattning*, ty vårt folk är lika stolt över sitt land som någon annan nation samt lika genomträngt av en orubblig vilja att offra allt för att bevara sitt oberoende, detta oberoende som sträcker sig längre tillbaka i tiden än något annat folks. Men det kan bli ödesdigert att uppskjuta vederläggandet av en dylik mening i utlandet till den dag, då densamma redan avsatt sig i ringaktning för våra intressen och kanske försök till ingrepp i vår självständighet. Det gäller för en nation liksom för en enskild att genom sina gärningar lägga sten på sten till den grund, varpå vila andras förtroende och aktning.

Mina herrar, jag är så övertygad om riktigheten av vad jag i dag gjort gällande, att jag i fosterlandets intresse, sådant jag ser det, är beredd att som en tiggare anhålla, att kammaren måtte ge uttryck för sin orubbliga försvarsvilja genom att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Detsamma innebär från militärisk synpunkt ingalunda något betydande steg framåt, men moraliskt skulle ett bifall till detsamma verka såväl utåt som inåt såsom en blyxtbelysning av att Sveriges folk i dag liksom tillförene slå vakt om sin frihet och sin framtid.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr K v a r n z e l i u s: Det är en föga angenäm uppgift att efter detta högstämda anförande komma med de synpunkter, som jag anser mig skyldig att anlägga på denna fråga.

När jag hörde den föregående ärade talarens högstämda anförande, erinrade jag mig Snoilskys dikt: "Röstsedeln". I detta högstämda anförande ingick dock något så prosaiskt som kaffetullen. Det visar, att här är det icke endast fråga om känslöstämningar utan också om något mer, och det kan sättas i fråga, huruvida den meningsskiljaktighet, som föreligger mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, verkligen motiverar herr Tryggers anförande. Det är givetvis av vikt att inskärpa hos Sveriges folk värdet av den självständighet vi hava och vikten av att bevara den. Men man bör icke vid varje tillfälle, då det gäller försvarsfrågan, använda så utomordentliga vapen för att bekämpa andra, som anse sig pliktiga företräda även andra synpunkter. Det förefaller mig, att man skulle kunna behandla denna fråga något enklare. Härmed har jag icke på något som helst sätt velat klandra herr Tryggers tal. Men jag vill å andra sidan utbedja för oss, som företräda den andra meningen, att även vi få anses hysa samma varma känsla för vår självständighet och betydelsen därav för vårt lands vidkommande, som bar upp det nyss hållna anförandet.

Det är ju ändå så — det tror jag den ärade representanten för Kungl. Maj:ts regering, som därförut yttrade sig, skall vara villig erkänna — att även med den utbildning, som föreslagits i Kungl. Maj:ts

proposition, kan man icke enligt militära krav utbilda en god soldat. Det är således en lämplighetsfråga, vid vilket dagantal man skall stamma. Det har ju hävdats, icke minst på grund av krigets erfarenhet, att 18 månader eller två år är den minsta tid, på vilken man kan utbilda en god soldat. Att då ställa de av Kungl. Maj:t föreslagna 225 dagarna i så skarp motsats mot de 165 dagarna, som av utskottsmajoriteten förordats, är icke att giva frågan om motsättningen de riktiga proportionerna. Det var ju så, när förra riksdagen hade att besluta i denna fråga, att jag och många med mig förordade en 15 dagar längre övningstid för infanteriet. Denna kammare stannade då också vid det beslutet, och jag kan icke erinra mig, att det då här höjdes någon röst för längre övningstid än dessa 180 dagar. Genom sammanjämkning kom man sedan ned till 165 dagar. Och det var ju en tyst förutsättning, att den tid, som då bestämdes, var en utbildningstid, som sedan skulle bibehållas under den återstående delen av provisoriet, till dess en ny försvarsorganisation hunnit utarbetas. Det var också därför, som jag redan vid det tillfälle, då statsverkspropositionen innevarande års riksdag remitterades, tillät mig rikta en vädjan till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet att taga under välvilligt övervägande, om man icke borde böja sig för den ståndpunkt, som av riksdagen förra året intagits i denna fråga, och icke återigen framkalla strid i denna sak. Jag vill icke på något sätt uttala något ogillande av att Kungl. Maj:t och närmast försvarsministern icke ansett sig kunna taga någon hänsyn till denna vädjan. Jag förstår, att detta hans beslut grundar sig på en rotfast och ärlig övertygelse om att han borde föreslå en längre utbildningstid. Men jag tror å andra sidan, att herr statsrådet gör oklokt, om herr statsrådet i det ståndpunktstagande, som det sammansatta utskottet här gjort ävensom i det beslut, som jag förmodar riksdagens båda kamrar i dag komma att fatta i denna fråga, på något som helst sätt skulle se ett misstroende-votum mot sig. Det är säkert icke någon som helst anledning till att på sådant sätt uppfatta vårt ståndpunktstagande från Kungl. Maj:ts sida.

Herr statsrådet erinrade om mitt yttrande förlidet år. Ja, jag har ingen anledning att taga tillbaka någonting av detta. Det är klart, att jag inser, att 165 dagar är en mycket kort utbildningstid, och att resultatet av den utbildning, som kan meddelas på den tiden, måste bliva bristfälligt. Jag torde måhända också, när försvarrevisionens förslag en gång framlägges, förorda en längre utbildning, för vissa grupper till och med längre, än den herr statsrådet föreslagit i den kungl. propositionen. Men det hindrar icke, att jag för min del anser, att förhållandena, sådana de äro, nödvändiggöra eller åtminstone göra det i hög grad önskvärt, att kamrarne nu stanna vid det förslag, som det sammansatta utskottet förordat. Om det förlidet år fanns skäl för riksdagen att på grund av olika omständigheter stanna vid 165 dagar, föreligger det i år givetvis i mycket högre grad starka skäl för att iakttaga varsamhet på detta område. Det är ändå så, att den ekonomiska situationen måste tagas med i räkningen, även när man bedömer den här

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
ärnplikliga.*
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

frågan, och i detta hänseende äro ju förhållandena i år betydligt sämre än de voro i fjol. Skillnaden i kostnad, om man tager Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets, är ändå över 5 miljoner kronor. Och jag kan icke godkänna den del av herr statsrådets motivering, där han söker visa, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle vara motiverat med hänsyn till arbetslösheten. Ty det vore väl, såvitt jag kan bedöma, den minst rationella grund, efter vilken man kunde söka råda bot på detta onda, om man skulle taga ut den behövliga arbetaren från hans arbete och förutsätta, att han skulle ersättas av en annan, som kanske vore betydligt mindre lämplig. Jag kan således för min del icke gilla det resonemanget.

Herr statsrådet ifrågasatte vidare, att beräkningen skulle vara oriktig, och att man icke tagit hänsyn till landstormsövningarna. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollräkna den saken, men jag har satt mig i förbindelse med en av dem, som hava att svara för siffrorna, och enligt hans uppgift äro de nämnda 140,000 dagarna medtagna i beräkningen och således den uppgift, som förekommer i utskottets utlåtande, att det skulle inbesparas 1,670,000 tjänstgöringsdagar, riktig, liksom då också de siffror, som grunda sig därpå, alltså även den uträknade merkostnaden 5,000,000 kronor.

Jag kan icke heller underlåta att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten därpå, att trots det varit förenat med stora svårigheter för Kungl. Maj:t att uppgöra årets statsverksproposition, är det ändock så, att 1922 års försvarsbudget enligt den föreliggande statsverkspropositionen slutar på över 31½ miljoner kronor mer än den för 1920 års riksdag framlagda statsverkspropositionen. I dessa tider, då det för staten är förenat med så stora svårigheter att få debet och kredit att gå ihop, måste besparingar göras även här, ty det är väl ingen, som vill vara med om, att vi skola upplåna medel för försvarsändamål. Och jag måste fråga mig, icke minst med anledning av det anförande, som hölls av herr Trygger, huruvida förhållandena äro sämre nu militärpolitiskt sett än de voro förlidet år, då vi hade att besluta i denna fråga. Jag har givetvis ringa förutsättningar att kunna bedöma den saken, men enligt min uppfattning är det militärpolitiska eller utrikespolitiska läget för Sveriges vidkommande icke sämre nu än förlidet år. Om någon ändring skulle hava inträtt, har jag den uppfattningen, att man nu har rätt att se något ljusare på framtiden, än man hade anledning att göra förlidet år.

Herr statsrådet avslöt sitt anförande med en antydan, att därest utskottets förslag eller den reservation, som är avgiven av herr Nilsson i Landeryd, kommer att bli riksdagens beslut, föreligga icke längre de förutsättningar, under vilka han inträtt i regeringen. Liksom den närmast föregående talaren har jag uppfattat detta yttrande såsom innebärande ett tillkännagivande, att herr statsrådet har den uppfattningen, att därest den kungl. propositionen nu faller, skulle han icke längre vara villig att stå kvar i regeringen. Liksom den föregående talaren ber även

jag att få försäkra, att det skulle vara ett resultat, som jag för min del åtminstone icke avsett att vilja framkalla. Jag skulle för min del beklaga, om herr statsrådet skulle uppfatta riksdagens beslut på det sättet, och jag tror jag kan tillägga, att försvaret skulle vara att beklaga om herr statsrådet vidhölle en sådan mening. Jag tror, att herr statsrådet har så stora förutsättningar för den post han innehar, att det säkerligen skulle vara svårt att uppleta någon i vårt land, som därvidlag kan mäta sig med honom. Och även om han icke kan förmå riksdagen att gå med på allt vad han anser vara riktigt, så tror jag, att han har större förutsättningar att "förföra" oss, om jag får använda detta uttryck, än någon annan skulle hava.

Med detta, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till det sammansatta utskottets förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet och den ärade talare, som hade ordet näst efter honom, hava så fullständigt lagt fram de skäl, som tala för ett bifall till den kungl. propositionen, att jag icke behöver gå närmare in på den saken. Jag kan inskränka mig allenast till att med ett par ord bemöta, vad den siste ärade talaren, som förde utskottets talan, anförde. Såvitt jag förstod, var det endast två skäl, han anförde för ett biträdande av utskottets förslag, det ena: att det skulle vara olämpligt att under provisorietiden göra ändringar i de bestämmelser, som nu gälla för 1920 års klass, och det andra: nödvändigheten att iakttaga sparsamhet. Vad det första skälet beträffar, har jag för min del i viss mån samma uppfattning, att det är önskvärt att icke göra någon ändring i fråga om värnplikten under provisoriet. Jag har inom försvarsberedningen, där jag har säte, tidigare gjort gällande samma åsikt, att man icke borde vidtaga någon ändring under provisorietiden i vad man tidigare beslutat. Det var i fråga om övningstiden för 1920 års klass. Man hade för 1919 års klass bestämt en första utbildningstid för infanteriet av 120 dagar, en utbildningstid som jag visserligen för min del ansåg vara alltför kort. Då det gällde 1919 års klass, hade jag också jämte en meningsfrände reserverat mig för en första utbildningstid av 150 dagar, således just den siffra, som Kungl. Maj:t nu föreslår. Emellertid blev för 1919 års klass bestämd en övningstid av 120 dagar. När det så gällde 1920 års klass, ansåg jag för min del önskvärt, att om också den för 1919 års klass bestämda övningstiden i och för sig var för kort, man dock skulle stå fast vid densamma och undvika rubbningar. Så skedde likväl icke, utan försvarsberedningen gick ned till 105 dagar för infanteriet, och sedan stannade förra riksdagens utskott för att tillstyrka dessa 105 dagar. Men vid sammanjämkningen gick man ytterligare ned till 90 dagar. Det visar sig sålunda, att denna princip, som man nu vill anse fastslagen, att man under övergångstiden icke skulle göra någon rubbning, har bestått helt enkelt i, att man ständigt successivt gått ned allt djupare från det ena övningsdagantalet till det andra. Nu skulle man stanna vid vad som varit bestämt för 1920 års klass. Ja, men det var

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

dock en fullständig, överensstämmande mening bland oss, som tillhörde majoriteten i förra årets utskott, att det förslag, som utskottet då kom med, eller en övningstid på 105 dagar, var det minsta möjliga och att sålunda 90 dagar, som sammanjämkningen gick ut på, voro under det möjliga. Jag vill erinra kammaren vad sammanjämkningen betydde. Första kammaren hade bifallit utskottets förslag om en övningstid på 105 dagar, men andra kammaren hade gått ned till 75 dagar. Enligt riksdagsordningen var man tvungen att sammanjämka. Det var utskottets ovillkorliga skyldighet, och sammanjämkningslinjen gav sig av sig själv. Sammanjämkningslinjen var det aritmetiska mediet, 90 dagar. Genom att acceptera en sådan sammanjämkning kunde man naturligtvis icke på något sätt hava godkänt, att ett sådant dagantal skulle vara tillräckligt. Naturligtvis hade man kunnat förkasta sammanjämkningen, men då hade resultatet blivit, att man fått stanna vid hela utbildningstiden enligt 1914 års härordning, och det tror jag ingen av oss var hågad för.

Nu har ock sedan förra riksdagen fattade sitt beslut inträffat ett par omständigheter, som göra, att man nu icke längre bör och kan vidhålla detta beslut. Den ena har redan berörts förut, särskilt av herr Trygger. Det är den förändrade utrikespolitiska ställningen. Herr Kvarnzelius ansåg visserligen, att om någon förändring inträffat, skulle den snarare hava varit till Sveriges fördel och att det militärpolitiska eller utrikespolitiska läget för oss ingalunda kunde anses vara försämrat. Jag har mycket svårt att kunna se, hur ett sådant påstående kan försvaras. I varje fall är det en sak, som nu ligger annorlunda än för ett år sedan. Då var det dock många i detta land, som trodde, att nationernas förbund skulle bliva den starka stäv, som man kunde stödja sig vid, men i detta nu tror jag vi hava funnit, att detta förbund är ett bräckligt rö, som brytes sönder vid första påfrestning.

Det andra, som inträffat, är den erfarenhet, som man gjort under sommaren om den otillräckliga utbildningstiden. Det visade sig, såsom herr statsrådet påpekat, att det var omöjligt att bedriva verkligt tillfredsställande övningar med denna utbildningstid. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om man skulle ha goda grunder att gå från det beslut, som riksdagen förra året fattade, och skrida till någon ökning av övningstiden.

Det andra skäl, som den ärade talaren anförde, var sparsamheten, det nödvändiga behovet av sparsamhet. I den punkten är jag fullständigt ense med den ärade talaren. Det vet han nog mycket väl, ty vi hava många gånger vid denna riksdag stritt på samma sida. Men jag tror, att även om riksdagen skulle godkänna Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, så kommer det, när fjärde huvudtiteln föreligger för kammaren, att visa sig, att vi hava inbesparat ett synnerligen aktningsvärt antal miljoner kronor på den huvudtiteln. Vi äro alla ense om, att den största sparsamhet bör iakttagas. Det finnes dock en gräns för sparsamheten, och det är, när man sparar på en sådan punkt, att de många miljoner kronor, som man i allt fall nödgas giva ut, bliva mer

eller mindre bortkastade. Skall man giva ut så stora belopp, som vi dock äro tvungna till, vill man väl i allt fall hava tillräcklig valuta därför, men jag tror icke, att vi få någon verklig valuta med den övnings-tid vi ha. Dessa ett par hundra miljoner kronor, som fjärde huvudtiteln nu kostar, komma att bliva föga väl använda.

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)*

Ja, såsom jag började mitt anförande med att säga, har jag för min del intet ytterligare att anföra till stöd för den kungl. propositionen. Dess talan har förts så sakrikt av herr statsrådet och så vältaligt av herr Trygger, att jag icke skulle kunna tillägga något ytterligare i denna sak. Jag inskränker mig därför, herr talman, till att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman, mina herrar! Vi, som under den senare tiden haft särskild orsak att sysselsätta oss med frågor av den föreliggandes innebörd, hava haft svårt att förstå meningen med den kungl. propositionen, ty det är dock så, såsom här redan är påpekat, att förra årets riksdag fattade ett beslut, varom alla hava den uppfattningen, att det skulle gälla under hela provisorietiden. Det beslutet var en kompromiss, men en kompromiss, som höll sig i överkanten till vad majoriteten inom utskottet den gången önskade. Vi veta, att vi delade sönder i kompromissen 30 dagar på mittlinjen med 15 dagar, men det var där icke fråga om höstgruppen, ty där tog man till ytterligare 30 dagar. Där togs ingen mittlinje, och följaktligen kan man med fog säga, att man stod uppe i överkanten av vad utskottsmajoriteten den gången önskade och ville.

Vad har då inträffat sedan föregående år? Jo, ett ministerskifte! Det är en annan försvarsminister, som sitter. Försvarsministern är personligen mycket aktningvärd. Jag säger det, därför att jag har setat i försvarsrevisionen, ehuru jag icke haft nöjet att, som den föregående talaren uttryckte sig, strida på samma linje som försvarsministern. Men även om det är en så aktningvärd försvarsminister vi ha, kunna vi väl icke frånga ett beslut, som vi fattat så nyligen, och varom vi i själva verket hava mycket liten erfarenhet. Det talas här om, att utbildningstiden med denna korta tid är otillfredsställande, men jag vill återupprepa, att så förfärligt lång tids erfarenhet av beslutet ifråga har man i alla fall inte haft. Jag tror förr, att en del andra omständigheter spelat in i vårt militärväsende. Både under kriget och efter kriget har folket intagits av olust. I allmänhet har man velat tillskriva militärväsendet orsaken till de olyckor, som drabbat världen. Många ha också med fog sagt, att Tyskland aldrig skulle blivit mera förödmjukat, om det icke hade haft en enda soldat, än vad som skett. Därför har den uppfattningen vuxit fram, att dessa kapprustningar äro en olycka och att man bör så långt som möjligt söka inskränka dessa. Den allmänna meningen har utvecklats sig, åtminstone strax efter kriget, så, att man borde avskaffa militärväsendet i stort sett. Man borde reda sig utan försvar. Nationernas förbund finnes dock, så att man ju icke har rättighet att alldeles avrusta, även om vi för vår egen del kunde göra det.

Lagförslag om ändrad utbildnings-tid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

Men detta har givit icke allenast allmänheten en känsla av olust, utan naturligtvis också militärer och officerare. Det är också klart, att det har kunnat inverka på själva utbildningsarbetet, när officeren har sett framtiden mindre ljus, sett den framtid, då han möjligen skulle få gå ifrån just den uppgift, som han tänkt offra sitt liv för. Om detta, som jag tror, inverkat menligt på utbildningsarbetet, så menar jag, att detta hade inverkat, även om vi hade haft en längre övningstid. För mig ställer sig därför saken så, att man bör försöka detta provisorium ännu en tid, tills försvarsrevisionen kommer fram med det förslag, som kan anses behövt och nödvändigt.

Eftersom herr Kvarnzelius kom in på frågan, vad man skulle komma fram med sedermera, och då han ställde i utsikt, att försvarsrevisionen skulle komma fram med förslag om en väsentligt längre övningstid, än vad här föreslås, skulle jag endast vilja fråga honom, om han i det stycket talar å det liberala partiets vägnar.

Herr statsrådet har motiverat ökningen av värnpliktstiden med bland annat, att vi behöva tekniska hjälpmedel. Det har redan varit föremål för riksdagens behandling. I ett fall rörande tilläggsstaten har det redan fattats beslut, men jag undrar verkligen, om man behöver öka värnpliktstiden eller övningstiden med hänsyn till denna nya tekniska materiel. Är det ändå icke så, att den är rätt obetydlig? Vi hava icke haft råd att kasta ut så stora belopp för det ändamålet, men det, som vi kunnat skaffa, är enligt min övertygelse av den art, att dessa försök kunna inpassas i det utbildningsprogram, som redan är fastställt för de värnpliktiga. Sedan har det kommit ytterligare ett skäl som motiv för denna ökning, nämligen arbetslösheten. Jag vill icke åter upprepa vad herr Kvarnzelius i den punkten sade, utan endast tillägga, att man väl icke kan bygga en lag på en tillfällig företeelse, som arbetslösheten är eller helst bör vara. Det är ju icke heller säkert, trots allt, att arbetslöshet finnes, då denna kontingent skall rycka ut. Det är icke fråga om inryckning till heden eller kasernen varken i dag eller i morgon. Följaktligen kunna tiderna växla, och de kunna kanske komma med den uppgång, som vi alla längta efter och anse vara behövt för vårt land. Nej, jag tror, att vi i alla avseenden böra föra sparsamhetens talan. När vi nu antagit en lag, som i det stora hela uppehåller den gamla försvarsorganisationen utan att rubba den, förefaller det mig vara en bjudande plikt att fortsätta med provisoriet. Jag tror också, att det skall finnas möjlighet att mera rationellt utnyttja den genom provisoriet fastställda utbildningstiden. Det förefaller mig också som om officerarna icke längre behöva känna det så osäkert, som den första tiden efter kriget möjligen kunde ingiva dem tanken på. Det är nämligen uppenbart, att den ändring, som förestår i vårt försvar, får en mjuk övergång, så att man icke sätter någon på bar backe. Man får taga hänsyn till, huru de tjänstgjort inom försvaret och därefter så långt möjligt försöka trygga deras framtid. Ja, jag tror därför, att vi till höger och vänster måste förena oss om tanken på att göra besparingar, försöka få ned vårt för-

svar till vad som är oundgängligen nödvändigt, få ned det till det minsta möjliga. Vår nation har icke haft bördan alltför lätt under de år, som gått. Om vi t. ex. se på de siffror, som vi hava för samtliga försvarsutgifter, så finna vi, att år 1901 voro samtliga försvarsutgifter runt tal 59 miljoner kronor. Alltså utgjorde det 48 % av statens samtliga utgifter. Således ett rätt högt belopp då det närmade sig hälften av dem. Gå vi till ett senare år, till år 1900, så äro vi från 59 miljoner kronor uppe i 84 miljoner kronor. Gå vi till år 1915, så äro vi uppe i 170 miljoner kronor, och år 1918 äro vi uppe i 288 miljoner kronor. Då var statsbudgeten 755 miljoner kronor i runt tal, och försvarsutgifterna utgjorde icke mindre än 38,1 procent. Alltså procenten av samtliga statsutgifter hade sjunkit, men det är klart att så skulle det vara, eftersom under kristiden en hel del företag kommit till, som staten hade att administrera, vilket gjorde, att själva staten blev så hög som den blivit. Herr statsrådet yttrade också, att beräkningen var osäker, d. v. s. att det icke bleve 5 miljoner kronor i besparingar. Herr Kvarnzelius har redan varit inne härpå, men jag vill säga, att det blir t. o. m. något mer än 5 miljoner kronor, som besparas. Om man tager den lag, som gäller nu och som antogs här i fjol, så blir besparingen 5,048,000 kronor, och däri är det då inte medräknat ammunition och dylika utgifter. Följaktligen, då man här talar om besparingar, så står man i underkanten och visst icke i överkanten, och när vi här så ofta tvista om några få tusen kronor för att få allt att gå ihop, så menar jag, att riksdagen har stor skyldighet och plikt att göra de besparingar, som här föreslås, i synnerhet som vi kunna hålla vårt försvar något så när uppe under tiden, tills försvarsrevisionen framkommer med sitt förslag. Herr Trygger sade på ett ställe något om, att vi skulle allvarligt arbeta på att återfå det välstånd, som rådde före världskriget. Den satsen kunna vi givetvis mycket kraftigt allesammans understryka. Men jag skulle vilja tillägga det: låt oss icke skrämma upp varandra med andra stater i den oerhörda grad, att vi icke kunna eller förmå att komma till det välstånd, som herr Trygger önskade oss. Denna skrämselfpolitik är i dag ungefär lika stark och känslfull, som den var 1914, och ändå hava en hel del olyckor inträffat, som, efter vad jag tycker, borde göra, att vi såge på dessa saker något kallare, än vad från högerhåll nu göres. Jag tror icke det är riktigt, att riksdagen fattar sitt beslut med hänsyn till känslöstämningar, med hänsyn till försvarsåtgärder i Finland eller Ryssland. Det förbund, som finnes, anses vara svagt, men det är dock en möjlighet, en början till ett bättre. Det är de små staterna som skola gå före; och om det är någon grannstat, som slår alltför häftigt på sabelbaljan, få väl de andra nationerna försöka få den nationen att taga reson, tala förstånd med den, men icke försöka öka farten och rusta i kapp, därför att man ser att en, såsom nu Finland, har ett kommittébetänkande på bordet. Ur dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern v o n S y d o w: Herr greve och

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
i värnpliktiga.
(Forts.)*

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

talman, mina herrar! Andra kammaren har redan avslagit Kungl. Maj:ts förevarande proposition och bifallit utskottets förslag. Det kan då måhända synas skäligen ändamålslost att söka strida för det kungl. förslaget. Men jag vågar dock hysa den förhoppningen, att man i denna kammare skall hava en något större förståelse för de synpunkter, som varit bestämmande för regeringen i denna utomordentligt viktiga fråga. I varje fall kan jag icke underlåta att giva uttryck åt mina bekymmer, mina allvarliga bekymmer över det ståndpunktstagande, vartill utskottet kommit. I själva verket har ju utskottet icke ingått i någon saklig prövning av frågan. Det har ansett den vara avgjord genom beslutet i fjol. Departementschefen har dock anfört så vägande synpunkter, för att den utbildningstid, som beslöts för 1920 års klass, är otillfredsställande, otillräcklig, att man borde ha kunnat hysa berättigade anspråk, att utskottet skulle gått in i en allvarlig prövning av frågan, sådan som den upplagts av departementschefen.

Jag finner ett ytterligare stöd för departementschefens argumentering om den otillräckliga utbildningstiden i de upplysningar, som försvarsrevisionens ordförande här nyss lämnade, att han för sin del är beredd att inom försvarsrevisionen förorda ett förslag, som går längre än det förslag, som nu från Kungl. Maj:ts sida är framlagt. I varje fall måste man fråga sig, om verkligen tiderna äro sådana, att det kan anses vara försvarbart att nedsätta övningstiden till mindre än hälften av vad som för kort tid sedan ansågs vara nödvändigt, och det oaktat tekniken sedan dess gått väsentligt fram. Infanteriet har i hög grad blivit ett tekniskt vapen, infanteristen behöver en lång övningstid för att lära sig avvärja anfall från en hel del av det moderna krigets hemska vapen. Han måste också lära sig använda de nya tekniska hjälpmedel, som sättas honom i handen, och sådant kräver uppenbarligen avsevärd tid.

Utskottet har stött sitt avstyrkande utlåtande utom på de skäl, som jag nyss talade om, på de statsfinansiella förhållandena, och uppenbart är, att dessa äro bekymmersamma. Det skall jag vara den siste att förneka, men jag vågar också påstå, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag icke kan hava *den* inverkan på vår budgets läge, att vi behöva avstå från ett bifall till förslaget. Budgetsfrågans läge granskas för närvarande ingående inom finansdepartementet, och det är uppenbart, att det icke är alltför svårt att få en budget att gå ihop. Svårigheten är att få en stark och solid budget. Men, såvitt vi för närvarande kunna bedöma, är detta mål dock möjligt att uppnå.

Om man nu menar sig kunna nöjas med utskottets förslag, så skulle väl det bero därpå, att läget i världen skulle vara förbättrat till vår förmån, och på den strängen hava ju flera talare här i dag spelat. För min del kan jag icke dela en så ljus syn på tingen, och i varje fall kan jag icke, när det gäller en så viktig fråga som vårt lands trygghet, fota mig på ovissa förhoppningar. Förhoppningarna skulle då närmast knyta sig till Nationernas förbund. För min del tror och hoppas jag innerligt,

att i detta förbund skall ligga fröet till ett institut, som kan åstadkomma en bättre ordning folken emellan och bidra till att på fredlig väg utjämna striderna nationerna emellan. Men det är också uppenbart, att Nationernas förbund ännu icke har vunnit vare sig den styrka eller den stadga, att det kan förverkliga dessa höga syften. Stora stater stå fortfarande utanför förbundet, och bland de stater, som tillhöra förbundet råder i stor utsträckning krigsstämning. Den är icke endast bland de stora staterna, ty man har tyvärr fått bevittna, att även mindre stater låta en sådan krigsstämning gripa sig. De trevande försök, som från förbundet gjorts för att förverkliga dess idéer om begränsning av rustningarna, ha hittills vunnit utomordentligt liten förståelse från de ledande staterna. Det har gjorts gällande i dag av en talare i andra kammaren och av den siste ärade talaren här, att de små nationerna i detta avseende borde gå främst. Jag tror, att det vore en ytterst farlig väg att beträda, ty den skulle kunna kosta vårt nationella liv. För min del är jag alls icke beredd att taga ansvaret för en sådan väg. Man nödgas nog också konstatera, att Nationernas förbund hittills misslyckats i de värv, vari det har engagerat sig. Jag behöver endast erinra om namnet Vilna och det skådespel, som för närvarande pågår i Oberschlesien. Där är icke Nationernas förbund såsom sådant engagerat, men de ledande staterna i förbundet äro dock de, som skulle svara för ordningens upprätthållande.

De allmänna förhållandena i världen giva sannerligen icke hopp om en ljusare framtid. På många håll i världen råder alltjämt krigstillstånd, och den allmänna orosstämningen breder ut sig. Därom kunna alla vara ense. De förändringar, som Europas karta undergått efter fredsslutet, äro enligt min mening ingalunda av den beskaffenhet, att de hava förbättrat vårt militärpolitiska och utrikespolitiska läge. Herr Kvarnzelius tycktes giva uttryck åt en sådan uppfattning. Jag kan emellertid icke dela den. Jag skulle snarare säga, att förhållandet är omvänt. Före världskriget lågo de stora oroshärdarna nere på Balkanhalvön och i det spända förhållandet mellan Tyskland och Frankrike. Nu hava oroscentra snarast förflyttats närmare upp till oss. På andra sidan Östersjön har kartan undergått en väsentlig förändring i sitt utseende. Finland har blivit ett självständigt rike, och en rad nya statsbildningar ha uppstått på nationalitetens grund. Det är ett i och för sig mycket glädjande faktum, men vi kunna icke dölja för oss, att dessa små stater — i varje fall åtskilliga av dem — sakna större styrka och motståndskraft. Se vi på förhållandena i det stora rike, Ryssland, som ligger bakom dessa stater, och från vilket de blivit lösgjorda, så giva dessa sannerligen icke anledning till ljusa förhoppningar för framtiden. Sovjetrysslands utrikespolitik pekar tydligt hän på, att det kommer att begagna första tillfälle att försöka slå dessa nya statsbildningar i stycken, och frågan är: huruvida ett nytt Ryssland till äventyrs kan komma att föra en mera försonlig politik. Det föreligger sålunda en stor fara, såvitt jag förstår att bedöma, däri, att läget här uppe i Östersjöbäcken kan

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

komma att undergå en allvarlig rubbning, och man kan icke blunda för att dylika rubbningar kunna komma att på ett högst kännbart sätt inverka på Sveriges förhållanden. Vi kunna *icke* enligt min uppfattning säga att vi nu befinna oss på baksidan av cyklonen.

Jag har för min del sökt skildra läget i världen för vårt vidkommande, sådant jag ser det, utan några överdrifter, och jag hoppas, att verkligheten skall giva mig orätt. Inför sådana framtidsutsikter finner jag dock för min del det icke vara förenligt med en regerings och — jag tror — icke heller en riksdags plikt att snarast försvaga vårt för svar. Vi böra tvärtom stärka det. Ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle vara ett utslag av vilja att stärka vårt försvar och dessutom giva ett bestämt uttryck för vår orubbliga vilja att hävda vår ställning och vårt oberoende. Dylikt kan också hava en stor psykologisk inverkan.

Jag vet väl, att försvaret ute i bygderna är långt ifrån populärt. De ekonomiska och personliga bördorna kännas naturligtvis mycket tryckande. Det kan icke begäras, att man ute på landsbygden eller ute bland arbetaremassorna skall förstå, vad det utrikespolitiska läget kräver. Jag vågar dock ifrågasätta, om man icke kan begära av dess representanter i riksdagen, att de skola taga hänsyn därtill, och att man icke av en fråga, som bör ses ur utrikespolitisk synvinkel, gör en inrikespolitisk.

Kammaren torde finna, att regeringen med bekymmer ser på den utgång, som förslaget fått i andra kammaren, och givetvis skulle dessa bekymmer ökas, om första kammaren även intoge samma ställning. Jag vågar vädja till kammaren, att den ändock skall giva ett uttryck åt sin försvarsvilja genom att bifalla den kungl. propositionen.

Herr E k m a n, C a r l G u s t a f: Jag har visserligen, herr talman, icke deltagit i utskottets behandling av det nu föreliggande ärendet, men då jag, såsom medlem av försvarskommissionen, har till uppgift att varje dag grubbla över de problem, som nu föreligga, har jag anledning att säga några ord.

Jag ber då först med anledning av vad herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet inledningsvis yttrade, då han undersökte, hurvida den av utskottet omförmälda förutsättningen — att man under tiden, intill dess försvarsrevisionen skulle bliva i tillfälle att framlägga sitt förslag, hade förmenat sig böra stanna vid det beslut, som föregående års riksdag fattat — borde hindra honom från att framlägga ett förslag om längre gående utbildning, när erfarenheten kräver, att sådan är nödvändig, få säga: Nej, naturligtvis kan däri icke ligga något hinder för chefen för försvarsdepartementet att framlägga ett förslag i sådan riktning. Men å andra sidan är det väl ändock obestriddligt, att den anvisade förutsättningen fanns, och att det, som nu föreslås från Kungl. Maj:ts sida, innebär en avvikelse från de båda senare årens principer för behandlingen av vår försvarsfråga.

Jag måste också säga, att i den föreliggande propositionen finnes åtskilligt, som i sig innebär organisationsförändring. Den ökning i procent

av antalet uttagna underbefäl och fackmän liksom också den förläng-*Lagförslag*
ning av repetitionsövningarna, som ifrågasattes i denna proposition, må-*om ändrad*
ste, såvitt jag förstår, betecknas som en klart organisatorisk anordning.*utbildnings-*
Det har väl ändock varit så, att man allmänligen utgått ifrån, att*tid för vissa*
några sådana experiment knappast borde komma till stånd under den*värnpliktiga.*
tid försvarsrevisionen arbetade. Även de, som vid föregående års riksdag
ansågo, att man borde bifalla försvarsrevisionens majoritets förslag —
och till dem hörde jag — utgingo, såvitt jag förstår, alldeles själv-
fallet ifrån, att man under tiden, intill dess förslag om ny försvars-
organisation föreligger från försvarsrevisionen, icke skulle komma att
ställas inför förslag av sådan beskaffenhet, som äro inrymda i den
kungl. propositionen.

En talare, utskottets ordförande, hänvisade till, att man vid föregående års riksdag icke kom fram till dåvarande försvarsrevisionens majoritets och dåvarande utskotts förslag, utan att sammanjämkningen gav ett lägre dagantal än det, som var inrymt i detta förslag. Det är sant, att så var fallet, men jag vill dock gentemot honom påpeka, när det gällde sammanjämkningen, att man hade möjlighet att välja olika alternativ. Det fanns möjlighet att åstadkomma sammanjämkning jämväl på annat sätt än som då beslöts. När man likväl från denna kammars sida godtog sammanjämkningen i den form, som sedermera blev fallet, så såg åtminstone jag däri en anslutning till tanken, att det, som då godtogs, skulle gälla såsom ett provisorium under tiden, intill dess förslag från försvarsrevisionen kunde komma att föreligga.

Herr statsrådet har som anledning till dessa sina nya förslag pekat på de erfarenheter, som sedan dess gjorts i olika riktningar. Ja, nog förstår jag, att sådana rent militära erfarenheter kunna föreligga, men dessa erfarenheter hava dock icke på något sätt underkastats den prövning, som dock riksdagen i allt fall brukar vilja underkasta förslag, som avse organisatoriska förändringar.

Man har ytterligare från olika håll, såväl från herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet som nyss från regeringschefen och från herr Tryggers sida, pekat på det utrikespolitiska läget som en anledning till en förändring i fjolårsbeslutet. Herr Trygger kom i sitt yttrande, som innehöll, såvitt jag förstod, mycket litet av sakliga skäl, men mycket av rent deklamatoriska uttalanden till att vårt läge nu var mera hotat än någonsin. Jag vädjar emellertid till kammaren, huruvida icke ett dylikt omdöme går alldeles för långt och icke motsvaras av det faktiska läget. Det var väl ändock så, att vi före 1914 voro omgivna av stora, starka makter, som sträckte sina gränser ända fram till vår. Vi hade känning av, att hos dessa starka, välrustade makter förelåg benägenhet till en förestående stor kraftmätning. Beträffande den stat, som då ansågs vara den mest hotande av alla, nämligen Ryssland, gäller dock nu, att mellan det och oss ligger ett frigjort folk, för sin del berett att med alla sina krafter upprätthålla sin självständighet. Detta Ryssland är sönderfallet i en hel del olika stater, och rörande dess militära

Lagförslag om ändrad utbildningstid för vissa värnpliktiga.
(Forts.)

maktmedel gäller för närvarande, om det blir fråga om angrepp utåt, att man gott kan säga, att de befinna sig i ett helt annat skick och bilda nu ur angreppssynpunkt en helt annan och vida mer reducerad fara än den Ryssland på den tiden representerade. Den som bestrider detta, bestrider, tror jag, det, som är uppenbar verklighet. Jag vill tillägga, att även om man icke fått alla de förhoppningar, som voro knutna till Nationernas förbund, odelat och omedelbart infriade, och även om man erkänner, att en viss oro ligger över världen, måste man dock finna, om man ser saken ur svensk militärpolitisk synpunkt, att vårt läge nu är ett helt annat och bättre än tidigare. När man nu får höra här i kammaren, att vi i detta avseende skulle vara mera hotade än någonsin, så måste jag därför säga, att detta kan och måste med skäl betecknas som en överdrift, vilken säkert icke kan utöva den verkan på kammaren, som man därmed avsett.

I fråga om utbildningstiden lämnade en kamrat från försvarsrevisionen ett meddelande angående hans uppfattning om vad som från denna beredning skulle komma att föreslås beträffande utbildningstiden. För min del ber jag att få betona, att jag icke kommit så långt, att jag kunnat precisera min ståndpunkt. Man har att välja mellan alternativen: en mera begränsad försvarsorganisation, d. v. s. en mindre organisation med längre utbildningstid, och en större sådan med kortare utbildningstid. Mellan dessa olika alternativ torde det slutliga valet komma att stå. För min del har jag icke ännu tagit ståndpunkt härutinnan. Vad jag däremot bestämt anser, och som jag icke tvekar att uttala, det är, att den börda, som 1914 års försvarsbeslut ålade landet, är för tung och måste göras lättare. Den nuvarande finansiella situationen pekar oundgängligen i den riktningen.

Slutligen anhåller jag endast att gentemot herr Tryggers anförande, och särskilt mot åtskilliga delar av detta, få inlägga en vördsam men bestämd gensaga. Hans anförande var dock lagt så, att man skulle kunna få den uppfattningen, att ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag skulle komma, så att säga, att bekräfta den tanken, det talet, den beskillningen, att Sveriges folk urartat, att Sveriges folk behöfle allmän värnplikt, men samtidigt undanhöll man på ett ovärdigt sätt de värnpliktiga från att erhålla den utbildning, som med rätta borde tillkomma dem. Jag ber att få säga, att jag tror icke, att det finns några som helst skäl att bedöma den föreliggande frågan på det sättet, att uttalanden och omdömen av denna art skulle bliva bekräftade av ledamöter av Sveriges riksdag. Jag tror dessutom t. o. m. att icke ens i den fråga, som man alldeles särskilt i dessa dagar tänker på, skulle ett beslut i överensstämmelse med utskottets förslag vara ägnat att framkalla ett ogynnsamt intryck, ty i den frågan är det rättssynpunkterna och ensamt de, som äro de starkaste hjälpmedlen, när det från vår sida gäller att uppnå ett för Sverige gott och eftersträfvansvärt resultat. Jag tror icke, att ett beslut i den ena eller andra riktningen i här förevarande ärende skulle vare sig förbättra eller försämma vår ställning i *den* frågan.

Med anledning av vad jag sålunda anfört, och när det synes mig, att utskottets hemställan i denna punkt har goda skäl för sig, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr S v e n s s o n, C a r l: Herr talman, mina herrar! Herr Tryggers av mycket stark patos fyllda anförande var i inledningen en värtalig och enligt min mening också mycket träffande skildring av de förbannelser, under vilka världen nu lider såsom en följd av det världskrig, vilket gått över densamma. Herr Trygger talade också lika värtaligt och i högstämnda ordalag om plikten till arbete, om plikten att iakttaga sparsamhet och i detta senare avseende om den alldeles särskilda plikt, som åligger riksdagen. Man hade kunnat vänta efter en sådan inledning, att herr Trygger skulle komma fram till ett rekommenderande av en eller annan åtgärd, som skulle kunna skapa en bättre atmsfär, en fredsatmsfär, vilken kunde i någon mån upphjälpa vår ekonomiska ställning. Det visade sig ju dock, att herr Trygger ville gå ännu längre än vad den nuvarande försvarsministern har ansett sig böra göra, ty han ville kräva ännu mera långt gående åtgärder till en starkare belastning av vår budget för försvarsändamål. Den vackra inledningen var sålunda blott en oratorisk utsmyckning till en förkunnelse, som vi känna sedan gammalt, sedan tiotal av år under striderna om försvarsfrågan här i landet. Det var en förkunnelse uti vilken hela den gamla attiraljen gick igen. Det pekades på, att om man över huvud taget vill bli respekterad som nation i världen, måste man hava ett mycket starkt försvar. Det framhölls även, att vår kraft vilar på vår värjpspets, och det var över huvud det kända resonemang som utmynnar i satsen "att den som vill fred, den måste rusta sig till krig"! I detta anförande var det icke blott en återklang utan rent av en fanfar för just de synpunkter, som voro de ledande i den politik, som fördes av de världspolitiskt härskande före kriget och ledde fram till detta krig och till alla de förbannelser och olyckor, som det har medfört. Det var en fanfar för dessa uppfattningar, som så länge de få hava något avgörande och inflytande i världens politik skola föra till nya förvecklingar och till ett förgiftande av förhållandet mellan nationerna. Det är endast detta, som jag vill konstatera med anledning av herr Tryggers anförande.

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har såväl i det anförande till statsrådsprotokollet, varmed det kungl. förslaget motive-rades, som uti sitt anförande här i dag lagt huvudsynpunkten på, att erfarenheterna från fjolårets fälttjänstövningar giva vid handen, att en ökning av utbildningen av de värnpliktiga är nödvändig utöver vad som beslutats för 1920 års klass, därest det mått av krigsberedskap, som måste anses oundgängligt nödvändigt, skall kunna bibehållas. Jag skall för min del icke giva mig in i någon detaljdiskussion om den saken. Det kunde vara åtskilligt att erinra om, vad som också står omnämnt i propositionen, att de mindre goda erfarenheter som gjordes vid fjolårets fälttjänstövningar kanske icke huvudsakligen eller till största delen få skrivas på den omständigheten, att utbildningstiden har varit kort, utan

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

på andra omständigheter t. ex. att övningarna icke hava anordnats på ett systematiskt sätt, att tillgången på underbefäl var för liten, och att utbildningstiden i opropotionerlig grad har använts till utförande av handräkningsarbeten och dylikt. Jag skall dock som sagt icke i detalj gå in på den saken. Jag vill endast konstatera det faktum att i fråga om vad som är oundgängligt nödvändigt för upprätthållandet av en tillräcklig försvarsberedskap har alltid rått en stark spänning mellan den militära sakkunskapen och de civila synpunkterna och de synpunkter, som den anslagsgivande riksdagen måste anlägga på denna sak. Jag har för min del aldrig hört talas om, att den militära sakkunskapen någonsin har fått, vad den med en mun förklarar vara oundgängligt nödvändigt för att upprätthålla den behövliga försvarsberedskapen. På den punkten finns det säkerligen icke någon annan möjlighet än en kompromiss för att komma till något resultat. I denna fråga har dock *reellt* om än icke *formellt* riksdagen redan tagit sin ståndpunkt, då den vid förra årets riksdag fastställde utbildningstiden för 1920 års klass. Jag vill för min del uttala, att man hade kunnat förvänta, att herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, som ju icke blott är fackman utan också varit riksdagsman och därför mycket väl känner till vad som försiggick förra året, hade respekterat detta beslut. Vi som då hävdade den åsikten, att man under provisoriet skulle kunna hava nöjt sig med en kortare utbildningstid — och hävda denna uppfattning utan att vilja på minsta sätt erkänna berättigandet av, att man därför visserligen i vaga ordalag, men ändock i ganska tydliga, insinuerat, att vi äro mera främlingar än svenskar — vi hava böjt oss för 1920 års riksdagsbeslut. Vi hava icke velat gå fram med förslag om en sådan inskränkning, som skulle svara mot vår uppfattning, ehuru väl jag anser, att de ekonomiska förhållandena mycket väl skulle kunna giva oss anledning därtill.

Vi ha för vår del respekterat 1920 års beslut, men med så mycket större rätt ha vi anledning att begära, att man från den *andra* sidan också respekterar detta. Vi ha anledning anse, att den sparsamhetsera, som har inletts av regeringen och riksdagen under detta år och som under riksdagens lopp gått ut över de civila huvudtitlarna, som gått ut över anslagen till produktiva, sociala och kulturella ändamål i stort som i smått, vi ha anledning anse, säger jag, att icke denna sparsamhetsera nu skall på *denna* punkt vända sig i sin motsatta ytterlighet till ett orimligt slöseri. Det kan icke undvikas, att man fäster sin uppmärksamhet vid det förhållandet, att just vid denna punkt, där det dock, även enligt herr statsrådets uppfattning, gäller en statsutgift på omkring fyra miljoner kronor, man från statsrådsbänken får höra ett uttalande om vårt budgetläge, som torde kunna betraktas som det mest gynnsamma uttalande, som under denna riksdag har fällts. Det sades nämligen av hans excellens statsministern, att det icke var någon svårighet att få budgeten att gå ihop, och det syntes honom, som om det också vore möjligt att åvägbringa en verkligt stark budget, även om man toge

detta förslag. Om detta uttalande fällt litet tidigare, är det möjligt, att en och annan kulturell och social angelägenhet av mycket stor betydelse, över vilken riksdagens anslagsvägran nu har gått ut, också hade fått sitt. Det kan som sagt icke undvikas, att man lägger märke till och finner det anmärkningsvärt, att det är just vid denna punkt, som det har börjat ljusna, i finansiellt hänseende.

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(I-orts.)*

Jag hemställer, herr talman, för min del om bifall till utskottets förslag. Jag anser detta vara en fullständigt klar konsekvens av vad man beslöt förra året och en fullständigt klar konsekvens av hela den sparsamhetspolitik, som man har velat låta denna riksdags arbete präglas av.

Herr B o b e r g: Om jag fattade den siste ärade talaren rätt, så ansåg han, att de länder, som ha minst försvar, befinna sig i bättre västånd än de länder, som ha ett starkare försvar, och att sålunda länderna skulle gå under genom ett starkt försvar. Jag har en annan uppfattning. Jag tror, att de länder, som ha ett mycket svagt försvar eller intet försvar, även i ekonomiskt avseende stå sig sämst i denna tid.

Herr Ekman fördömde deklamatoriska bevis och ansåg dem olämpliga i den här debatten, men jag undrar, om han icke själv använde ett sådant, då han gjorde en jämförelse mellan 1914 och nu och påpekade, vilka faror vi då befunno oss i. Men nu ligger det, sade han, "ett fritt och självständigt Finland mellan Ryssland och oss". Ja, men detta Finland, som han kallade "fritt och självständigt", hur betraktar det försvarsfrågan, och vilka bördor tänker detta folk taga på sig för att kunna upprätthålla sin vunna självständighet och frihet? Jag tror, att de folk, som nyss varit i elden och där erfarit, vilken förfärlig olycka det är att icke kunna försvara sig, dessa folk äro mest villiga att taga på sig bördor för försvaret.

Och om man skall ha ett försvar, så är det väl ändå viktigt, att man har ett så starkt försvar som möjligt; ty ett svagt försvar är i alla fall det dyraste av alla, som herr Widell framhöll i sitt första anförande.

Herr Nilsson från Malmö betonade i olika vändningar nödvändigheten av sparsamhet. Ja, visst behöva vi spara, men om man bara skall spara endast på denna punkt och icke på en del andra punkter, så tror jag sparsamheten blir placerad på mycket olämpligt sätt. Och jag tror, det finnes områden, som ligga närmare honom och det parti, som han tillhör där man kunde sätta in sin kraft på genomförande av sparsamhet, och där det skulle vara till nytta och styrka för nationen, om sparsamheten komme till sin rätt mer än den nu gör.

Nu vill jag i det här sambandet säga, att det verkligen är ledsamt, att det skall finnas en sådan olust, när det gäller försvaret i vårt land. Det ser ut, som om våra officerare icke hade förmåga att "taga" de unga männen, när de komma under fanorna, som om de icke hade förmåga att umgås med dem på sådant sätt, att de kunna vinna dem,

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

att de icke intressera sig tillräckligt för dem eller icke kunna intressera dem tillräckligt under övningstiden eller kunna ge dem det rätta begreppet och förståndet om försvarets nödvändighet, eftersom det händer, att mängden ung man går ut till denna sin värnplikt med ganska varma känslor i sitt bröst för fosterlandet och försvaret, men kommer tillbaka helt annorlunda. Detta kan också bero på den agitation, som bedrives, på kamratskapet, som ju har stort inflytande på de unga männen. Och jag dömer icke officerarna, ehuru jag tror, att något fel nog ligger hos en del av dem också. Men vi ha ju så mycket agitation bland de unga männen från olika sidor, dels från religiöst håll, där det framställes som något okristligt att bära vapen och försvara landet, dels från rent anarkistiskt håll, där man försöker göra de unga männen alldeles ovilliga i syfte att åstadkomma en allmän villervalla, en allmän upplösning här i riket. Så det är ganska beklagligt på dessa områden. Vad man skall göra för att få en bättre sakernas ordning till stånd, är icke gott att säga, men väl vore, om officerarna här i landet och de, som ha hand om de värnpliktiga, ville tänka härpå och göra vad på *dem* ankommer för att ingjuta en bättre anda hos dem och i försvaret.

Sedan ville jag säga, att vår historia icke är alldeles utan vittnesbörd om, hur farligt det är att invagga sig i tanken på en ständig fred och att icke ägna den omtanke och den uppoffring åt försvaret, som behöves i farans stund. Mer än en gång ha vi förlorat i striden, och mer än en gång har Sverige råkat i svåra olyckor och folket fått över sig långa lidanden just därför, att man trott på kriget eller tänkt att man nog i alla fall reder sig. Ty hur dåligt försvaret än är, så litar folket därpå och tänker: "Vi ha ju ett försvar". Men om detta försvar är av sådan beskaffenhet, att det klickar i farans stund, då ha vi ådragit oss ett förfärligt ansvar, vi, som äro med om att skapa en sådan sakernas ordning. Då jag icke vill vara med därom, yrkar jag för min del, herr greve och talman, bifall till den kungl. propositionen.

Herr Kvarnzelius: Herr greve och talman! Jag ber att endast få säga några få ord. Jag begärde ordet närmast i anledning av den direkta fråga, som herr Nilsson i Malmö riktade till mig på grund av vad jag i förbigående nämnde om det arbete, som för närvarande pågår i försvarsrevisionen, och att det vore möjligt att jag komme att förorda en längre utbildningstid.

Det är klart, att då herr Nilsson frågade, om jag talade på det *liberala* partiets vägnar, så var det en liten underförstådd mening och syftning däri. Val skola ju ske till hösten. Det är därför viktigt, att ingen anledning till missförstånd kommer att föreligga. Jag vill då nämna, att jag i detta avseende endast talar å egna vägnar, och för att ytterligare förtydliga denna del av mitt anförande, kan jag tillägga att jag syftade på det preliminära förslag, som vi äro i färd med att uppgöra inom försvarsrevisionen. Som herr Nilsson mycket väl känner till ingår däri för vissa grupper av värnpliktiga en längre utbildningstid,

än den nuvarande, medan det för andra grupper ingår en betydligt kortare utbildningstid. Och jag kan ju tillägga, att den ärade interpellanten torde erinra sig att han själv är målsman för det längst gående förslaget i fråga om utbildningstiden. Men allt måste givetvis ses i sitt rätta sammanhang. Herr Nilsson skulle säkerligen icke vara belåten, om jag så där en passant förklarade, att herr Nilsson i fråga om utbildningstiden vill gå längst inom försvarsrevisionen, ty han vill ha tre års tjänstgöring. I verkligheten går nog herr Nilsson minst långt. Det vitsordet skall jag ge honom, det sätter han säkert värde på.

Så skall jag be att få säga några ord i anledning av hans excellens statsministerns yttrande. Han sade först, att med hänsyn till den allvarliga situation, vari vi befinna oss — jag är icke säker på, att jag anger verba formalia — kunde man haft grundad anledning förvänta, att utskottet skulle ingått på en saklig prövning av förslaget. Ja, om det hade varit en nybörjare i politiken, som yttrat något i den vägen skulle man ha kunnat förstå ett sådant yttrande, men hans excellens statsministern som gammal politiker vet ju, att sedan 1914 och långt därförut har en saklig prövning pågått angående utbildningstidens längd, och det oaktat råder det i närvarande stund kanske större meningsskiljaktighet i denna fråga än när diskussionen började. Men därtill vill jag lägga det, att vi ju inte bara voterade inom utskottet, utan vi diskuterade också något, churu, det skall villigt medgivas, diskussionen blev något ensidig, därför att det egentligen endast varit de, som gingo emot den kungl. propositionen, som deltog i diskussionen. Men nog har den kungl. propositionen varit underkastad samma sakliga prövning som i allmänhet kommer ärendena till del.

Sedan yttrade hans excellens statsministern i anledning av vad jag sade om, att jag såg ljusare på situationen nu än förut, att enligt hans uppfattning kunde man säga, att situationen nu i förhållande till före kriget var snarare sämre än bättre. I det avseendet ber jag endast få säga, att jag hänförde mig blott till förhållandena förra året, när vi hade att pröva ett liknande förslag, jämförda med hur det är vid det tillfälle, då vi nu ha att pröva det. Men jag undrar, om man icke skulle kunna utsträcka — åtminstone vill jag göra det — den mening, jag företräder, att kunna omfatta även situationen sådan den var närmast före kriget och jämföra den med läget nu, och ändå våga påstå, att utsikterna för framtiden måste anses te sig ljusare nu än då även med hänsyn tagen till vårt lands rent militär-politiska läge. Jag tror man kan våga det påståendet.

Slutligen endast ett ord med anledning av vad som under diskussionen förekommit om Nationernas förbund. Jag undrar om det inte är något för tidigt att komma med några påståenden om vad som kan vara att förvänta av detsamma. För min del vill jag fortfarande hålla fast vid den förhoppningen, att Nationernas förbund i fortsättningen skall visa sig kunna fylla sin stora uppgift att skapa fred mellan folken.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Herr Kvarnzelius fattade min fråga såsom ett slags förspel till valrörelsen i höst. Det var inte alls min mening. Men jag var intresserad för det löfte, som han gav, vilket jag tyckte var att gå något för långt, då ju försvarsrevisionens arbete inte på långa vägar är slutfört, och då man över huvud taget inte kan säga, hur lång övningstiden kan bli.

Emellertid, då han samtidigt gjorde gällande, att jag ville gå ännu längre, måste jag lämna en liten upplysning. Jag vill då säga, att om man skall ha en värnpliktsarmé, kan man ha en övningstid på, låtom oss som ett exempel säga, 3, 4, 5 månader, men vill man ha en värvad armé, kan man inte värva en sådan för tre månader, utan då måste man naturligtvis värva den på något längre tid. Och då jag varit inne på den frågan och reflekterat på en värvad armé, har herr Kvarnzelius därigenom i mindre gott syfte fått den uppfattningen, att jag vill ha en längre övningstid. Men det är väl ändå att tolka mina reflektioner på ett sätt, varpå en viss potentat läser bibeln.

Herr Hellberg: Herr talman! Det händer ibland under en debatt, att det fälles ett yttrande, som föranleder en till att begära ordet, fast man förut inte ämnat deltaga i debatten. Ett sådant yttrande föll, när statsministern i sitt anförande uttalade, att det — som jag tror orden ungefär föllo — knappast är förenligt med riksdagens plikt att försvaga vårt försvar. Jag kände då, att det behövde markeras, att vi, som komma att rösta för utskottets förslag, inte göra det, därför att vi vilja på något sätt smita undan en förpliktelse, utan därför att vi se vägen till trygghet för vårt lands självständighet och oberoende gå på ett helt annat sätt än statsministern och åtskilliga andra här i kammaren göra. Statsministern betonade, att läget för närvarande är ytterst farligt, och han tillade senare, att därest vi skulle försöka att gå före i fråga om avrustning, så skulle det kunna kosta vår nationella självständighet — jag tror, att jag uppfattade hans ord riktigt, när jag säger, att han uttalade sig på det viset.

Ja, vad då först och främst det farliga läget beträffar, kan jag gärna öppet citera här i kammaren vad en av ledamöterna enskilt yttrade strax efter det anförande, som hölls av den ärade talaren nummer ett på Stockholmsbänken. Han sade: "När helst försvarsfrågan här debatterats och herr Trygger haft ordet, har jag alltid hört honom försäkra, att just *nu* är det utrikespolitiska läget särskilt farligt." Jag hade inte tillfälle att själv höra herr Tryggers anförande, så att jag vet inte, om han har uttalat detsamma nu, men jag har anledning att tro, att han åtminstone vederbörligen underströk farligheten. Jag vill då i fråga om detta läge till en början säga det, att jag tycker, att det är ganska litet konsekvens i det resonemang, som föres från högersidan, när man vill göra gällande, att det snarare är farligare för oss nu än före världskrigets utbrott. Då hörde man med mycken styrka framhållas, att — för att citera en talare från den tiden — stormakternas stora skuggor falla in över våra gränser. Så nära hade de då liksom kommit inpå

oss. — Nu har, såsom framhållits, en rad randstater upprättats mellan Sverige och åtminstone den stormakt, som det då fanns särskild anledning att frukta, och dessa randstater, som man på den tiden, därest man hade kunnat tänka sig, att de skulle uppstå, skulle ha hälsat med glädje, som ett slags buffertstater, vilka skyddat oss för den omedelbara faran, de framställas nu som innehårande en ökad fara. Ett sådant resonemang synes mig påtagligen vara alldeles ologiskt, och jag anser, att det är alldeles uppenbart, att tillkomsten av dessa stater — hur deras öde i förhållande till Ryssland sedan må bli — i alla fall bidragit att minska faran för oss. Det står för mig alldeles klart och obestridligt.

Vad sedan den allmänna osäkerheten beträffar, få vi väl ändå inte, mina herrar, förgäta, att vi alltjämt befinna oss i den svåra uppgörelsen efter världskriget. Man kan väl nästan säga, att detta världskrig egentligen bara formellt har avslutats men reellt fortlevar, och det är ännu i denna stund knappast klart med den viktigaste frågan, som skall uppgöras emellan segrare och besegrade. Det är då alldeles givet, att läget ute i världen måste vara otruggt, under själva detta övergångsstadium emellan världskrig och en kommande fred.

Men så kommer då frågan om försvaret och dess uppgift. Det har ju ifrån dem, som försvarat propositionen, framhållits, att det är nödvändigt för oss, att vi skaffa oss ett betryggande försvar eller ett försvar, som är så starkt som möjligt — tanken har varierats i olika uttryck. Ja, då frågar jag mig: vad är egentligen ett betryggande försvar? Om den saken ha vi hört många olika uttalanden vid olika tillfällen och den, som lyssnade till statsrådets och chefen för försvarsdepartementet anförande, kunde väl, när statsrådet talade om, hurusom — i fall jag hörde rätt — övningstiden i Finland visst var tredubbelt längre än till och med den han hade föreslagit, knappast undgå att göra den reflektionen att skall det talas om något i verklig mening betryggande försvar, då skulle man väl åtminstone gå tillbaka till 1914 års propositioner. Den tidens militärsakkunniga voro som bekant alldeles ense därom, att det som då begärdes var ett minimum. Och för min del kan jag inte tänka mig, att det, om det är fråga om trygghet, kan sättas ett mindre minimum nu med hänsyn till de större fordringar, som krigsutvecklingen medfört. Men för mig står det klart, att Sveriges självständighet aldrig, *aldrig* kan betryggas genom något militärt försvar, som vi förmå skapa. Det kan vara nödvändigt att hålla ett försvar för att eventuellt avvärja ett första angrepp, ifall det skulle kunna komma. Men vi skola inte, mina herrar, invagga oss i den gamla illusion, att vi verkligen betrygga vår ställning genom något som helst militärt försvar, som vi kunna åstadkomma. Den verkliga faran för vårt land, det är den, att utvecklingen i världen kommer att gå tillbaka till de förhållanden, som rådde före kriget, gå tillbaka till den väpnade internationella anarkien. Ja, då har verkligen en bestående fara uppstått för vårt land, en fara, som vi inte genom några som helst rustningar kunna avvärja.

Lagsförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.
(Forts.)

Härmed kommer jag in på det, som jag kände ett behov att uttala gentemot statsministerns först citerade yttrande, nämligen att jag för min del i varje fall inte står på den negativa ståndpunkten, att jag blott av det ena eller andra motivet vill så att säga skriva ner vårt försvar och komma ifrån det på billigast möjliga vis. Sparsamheten i all ära, men gäller det självständigheten, så får man naturligtvis inte se så mycket på den, då är det viktigare ting det gäller. Men min levande övertygelse är den — som jag redan indirekt antytt — att vår framtida självständighet måste betryggas på *rättens* väg. Det är den enda trygghet vårt land någonsin kan förskaffa sig.

Och så kommer jag så osökt över till frågan om Nationernas förbund. Det har talats några erkännsamma ord om detta, men det har också på samma gång markerats, att det har misslyckats i vissa uppgifter, såsom det påpekades av statsministern och herr Widell använde uttrycket, att Nationernas förbund ännu är ett svagt rö. Jag skall villigt erkänna, att i dessa uttalanden ligger mycket berättigat. Men jag upprepar vad jag nyss sade, att vi befinna oss för närvarande i ett övergångsskede mellan krig och fred, och det måste ihågkommas att Nationernas förbund är alldeles nyskapat. Men jag tror, att om detta förbund kommer att få verka några år framåt — och det ser ju i det fallet ändå inte så hopplöst ut — och om vi år efter år, låtom oss säga under en 5, 6 år fram i tiden, ha haft dessa världs dagar nere i Genève, som i utjämnande och fredsstiftande syfte behandla alla de olika frågor, som kunna medföra slitningar och konflikter mellan de olika staterna, då tror jag, att förbundet så småningom skall växa sig in i sin uppgift och växa ut till allt större inflytande. Jag läste nyligen i en artikel ett uttalande, där Nationernas förbund jämfördes med ett nyfött barn. Och det är ju självfallet, att en sådan nyskapelse, som så radikalt bryter med allt, som förut har gällt inom den internationella politiken, kan väl, i all synnerhet när den kommer till världen omedelbart efter ett världskrig, inte vara fullvuxen med detsamma. Det tar tid, innan den blir det. Men jag tror, att man äger rätt till den förhoppningen, att förbundet en gång skall kunna komma att utgöra en verklig garanti för freden. Och för det målet synes det mig, att vårt land har en uppgift att fylla i samarbete med andra länder, för att skapa denna *rättens* supremati i världen, som är vårt framtidshopp. Och när jag talar om rätten såsom vårt framtidshopp, så vill jag betona, att om man bara gett akt på det, så har det faktiskt visat sig, att rätten redan har varit de små staternas bästa skydd även mitt under världskriget. Det militära skydd de ha skapat, det har ramlat som korthus, men rätten, deras rätt att bestå som självständiga nationer, den har inte kunnat överändakastas av några materiella maktmedel.

Alltså, mina herrar, och det var detta jag kände ett behov av att vittna för min del för att inte behöva så att säga få satt på mig det märke statsministern satte på dem, som han ansåg vilja försvaga för-

svaret, det är min övertygelse, att vi, ehuru vi naturligtvis måste ha ett försvar för närvarande, inte böra invagga oss i den förhoppningen, att detta försvar innebär någon i minsta mån tillräcklig trygghet för oss, utan vägen till vår framtida trygghet går genom rättsidéns utveckling, närmast genom Nationernas förbund.

*Lagförslag
om ändrad
utbildnings-
tid för vissa
värnpliktiga.*
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första sammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 33.

Upplästes följande till kammaren ankomna

Utdrag av död- och begravningsbok.

Att partisekreteraren *Karl Gustaf Teodor Wickman*, från 20 A Tunnelgatan i Adolf Fredriks församling i Stockholm, född den 3 januari 1856, avled härstädes den 5 maj år 1921. Dödsorsak: cario — arterio-scleros Stomatitis + Nephritis, enligt attest av läkare; betygar Adolf Fredriks församling i Stockholm, den 7 maj år 1921.

E. G. Wolfbrandt.
Pastoratsadjunkt.

På sedermera gjord proposition beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Wickmans frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag till underdånig skrivelse upplästes och godkändes.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 167, i fråga om åvägabringande av en rationell skatteuppbörd; och

nr 170, i fråga om anordnande av en ambulerande undervisning för landets jordbrukare.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för läroverksadjunkten Karl Gustaf Harlin att för erhållande av ålderstilllägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till tredje stadsfogden i Stockholm Viktor Karlsson för visst av honom till statsverket inbetalt belopp; samt

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för fullbordande av anläggningen av ett hospital vid Strängnäs.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 199, till Konungen i anledning av väckta motioner angående visst bemyndigande för Kungl. Maj:t i avseende å kronans rätt vid avvitringsarna i Sorsele och Vilhelmina avvitringslag.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 200, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om fastighetsbildning i stad m. m.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 360 hänvisades densamma till bevillningsutskottet.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upprättande av ett rasbiologiskt institut;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beredande av lån åt allmänna barnhuset i Stockholm;

nr 112, i anledning av väckt motion om anslag till en överpostiljonsbefattning åt förste postiljonen Johannes Andersson Almén;

nr 113, i anledning av väckta motioner om verkställande av utredning rörande en statsbana från Matarengi till Pajala kyrkoby;

nr 114, i anledning av väckt motion med förslag om viss uppdelning av statens rederilånefond;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av rörelsekapital för hantverksskolan i Kristinehamn för blinda;

nr 116, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner om rätt för revisorn C. G. Beskow att vid beräkning av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tid, därunder han varit utesluten från revisorsförordnande; och

nr 117, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående omorganisation av handelsgymnasierna;

bankoutskottets memorial nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 5 av bankoutskottets utlåtande nr 36 angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

andra lagutskottets memorial nr 28, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om andra lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckt motion;

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om ströängars indragande till kronan m. m., dels ock angående anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande till kronan; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts memorial nr 18, angående ifrågasatt remiss till annat utskott med anledning av andra kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av dels motion i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, dels motion angående suspendering tillsvidare i viss mån av gällande föreskrifter om kommuners byggnadsskyldighet för folkskoleväsendets behov.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,43 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 12 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension m. m.;

nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upphävande av den statens befattningshavare åliggande skyldighet att erlägga avgifter för sin egen samt sina änkers och barns pensionering;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.; och

nr 47, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Malmö och Visby;
jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående våghållningsbesvärets utgörande på landet jämte sex i ämnet väckta motioner;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av kronans anspråk på äganderätt till vissa delar av de så kallade Skanörs store vång och Skanörs knä- eller norre vång samt Falsterbo vång; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 87, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkt 5; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om kristendomsundervisningen i folkskolorna.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 194, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fördelningen och användningen av vissa anslag till bostadsbyggnad.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av rättegång om bättre rätt till krigsmanshemmet $\frac{1}{4}$ mantal Flise-lycka nr 1 i Kronobergs län;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till domänfonden för utgifter för återuppbyggande av den nedbrunna föreståndarebostaden vid Ombergs skogsskola;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd för sillfiskeförsök vid Island;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig förhöjning under år 1921 av statsunderstödet till vissa centralkassor för jordbrukskredit;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag; samt

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 110—115.

Föredrogos statsutskottets memorial:

nr 116, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av väckta motioner om rätt för revisorn C. G. Beskow att vid beräkning av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tid, därunder han varit utesluten från revisorsförordnande; och

nr 117, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående omorganisation av handelsgymnasierna.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkt 5 av bankoutskottets utlåtande nr 36, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 28, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om andra lagutskottets utlåtande nr 24 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckt motion.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 2.

Föredrogs första kammarens andra tillfälliga utskotts memorial nr 18, angående ifrågasatt remiss till annat utskott med anledning av andra kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av dels motion i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor, dels motion angående suspendering tillsvidare i viss mån av gällande föreskrifter om kommuners byggnadsskyldighet för folkskoleväsendets behov.

Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Herr *Kvarnzelius* erhöll ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 113 måtte uppföras på föredragningslistan för lördagen den 21 maj bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,17 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.